

A black and white photograph of a village square. In the center, a tall, slender minaret with a conical roof stands prominently. To the right, a portion of a stone building with a balcony is visible. The foreground and middle ground are filled with the intricate, bare branches of trees, suggesting a winter or late autumn setting. The overall atmosphere is quiet and historical.

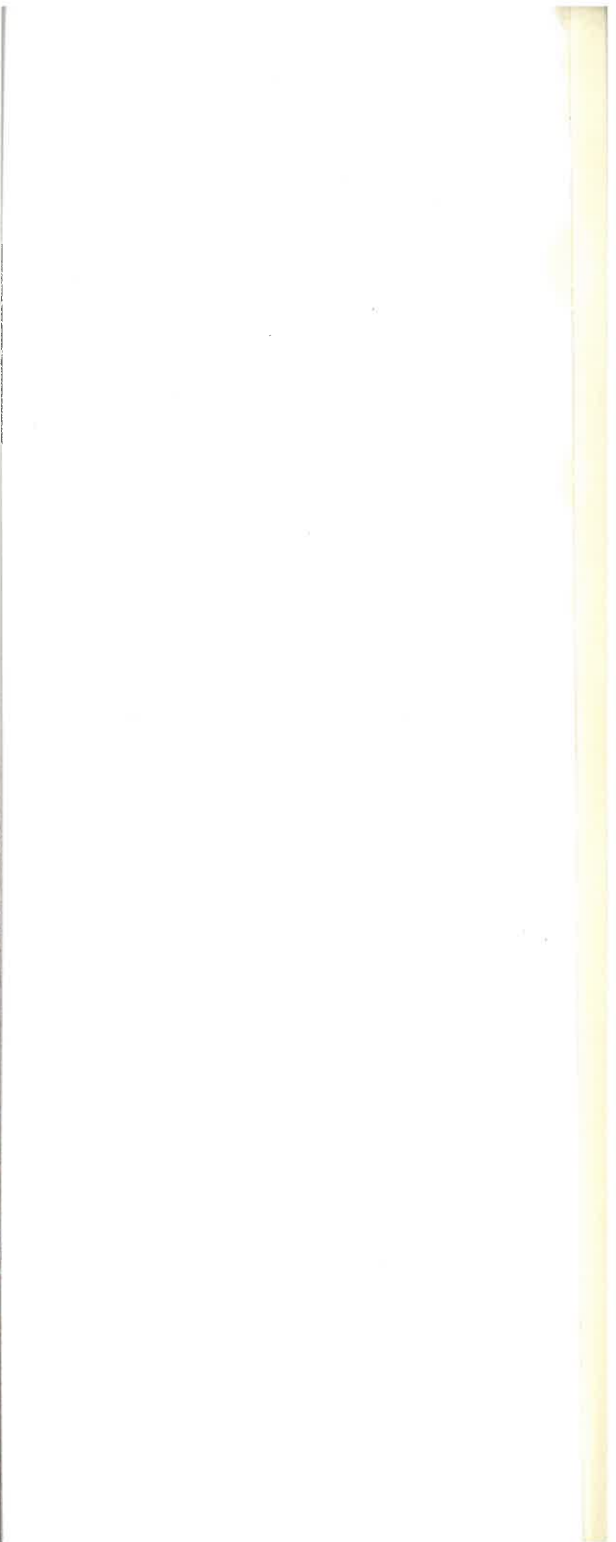
Νίτσα Κοηλιού

Τα Βελεστινιώτικα

Χρονικά
του Δήμου
Φερών

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ

Τα Βεηεστινιώτικα

Χρονικά

του Δήμου

Φερών

α' έκδοση, Βόλος 1993
β' έκδοση, Αθήνα 2001

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ**

Μιλτιάδου 3 - 14562 ΚΗΦΙΣΙΑ - ΑΘΗΝΑ - Τηλ. & Fax: 010 8011.066
www.rhigassociety.gr
e-mail: karamber@otenet.gr

ISBN: 960-86387-8-X

Νίτσα Κοηλιού

Τα Βελεστινιώτικα

Χρονικά

του Δήμου

Φερών

β' έκδοση

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ

Αθήνα 2001

Βιβλία της Νίτσας Κολιού:

- 1) Άγνωστες πτυχές Κατοχής και Αντίστασης 1941-44 (Δύο τόμοι), 1985
- 2) Οι ρίζες του Εργατικού Κινήματος και ο «Εργάτης» του Βόλου, 1988
- 3) Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα του Βόλου (Δύο τόμοι), 1991
- 4) Τα Βελεστινιώτικα. Χρονικά του Δήμου Φερών, Βόλος 1993, β' έκδοση Αθήνα 2001
- 5) Η βιομηχανία του Βόλου, 1994
- 6) Οι πρωτοπόροι της περιοχής Αλμυρού. (Χρονικό του Αγροτικού Συνεταιρισμού), 1996
- 7) Ενθύμιον Εκπαιδεύσεως Θηλέων, 1997

Εικόνα εξωφύλλου: Τμήμα του Βελεστίνου στην τοποθεσία Ταμπά-
χανα, στα τέλη του 19ου αιώνα.
(Φωτογραφία Στουρνάρα από τη συλλογή της Κάτιας Ζέρμα)

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΗ Β' ΕΚΔΟΣΗ

Το βιβλίο της κας Νίτσας Κολιού, *Τα Βελεστινιώτικα, Χρονικά του Δήμου Φερών, Βόλος 1993*, αποτελεί μια σημαντική πηγή για τη νεώτερη ιστορία της γενέτειρας του Ρήγα Βελεστινλή, του Βελεστίνου και ιδιαίτερα για τα γεγονότα τα μετά την απελευθέρωση του 1881 και την τότε σύσταση του Δήμου Φερών. Μνημονεύονται ωστόσο και οι διατελέσαντες κοινοτάρχες και δήμαρχοι του μετά το 1964 συσταθέντος λόγω ιστορικότητας Δήμου Βελεστίνου, ο οποίος πρόσφατα, το 1999, ενσωματώθηκε στην εκ νέου σύσταση του Δήμου Φερών.

Η συγγραφέας του βιβλίου για την πολύτιμη αυτή συμβολή της τιμήθηκε από τον Σύλλογο Βελενιστινιωτών Αθηνών σε ιδιαίτερη τελετή, που διοργανώθηκε στην αίθουσα εκδηλώσεων του Δημαρχείου Βελεστίνου. Όμως το αξιόλογο αυτό βιβλίο για την ιστορία του Βελεστίνου έχει από καιρό εξαντληθεί, δείγμα της απήχησης που είχε, και γι' αυτό η Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα το επανεκδίδει μετά από την ευγενική προσφορά της συγγραφέως κας Νίτσας Κολιού, την οποία θερμά ευχαριστούμε για την συμπαράστασή της.

Προβαίνουμε στη δεύτερη αυτή έκδοση του βιβλίου με την ευχή όπως εμπλουτισθεί ο κατάλογος των εκδόσεων της Επιστημονικής μας Εταιρείας και με άλλες εκδόσεις σχετικές με το νεώτερο Βελεστίνo ανταποκρινόμενοι στη διδαχή του Ρήγα όπως αναδεικνύονται τα ιστορικά γεγονότα της γενέθλιάς μας γης.

Δρ Δημήτριος Καραμπερόπουλος
Πρόεδρος
Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης
Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα

Πρόλογος

Όταν η Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα είχε απευθύνει τον Φεβρουάριο του 1992 την ευγενική πρόσκληση για συμμετοχή στο δεύτερο συνέδριό της που ορίστηκε για τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου σκέφθηκα να προσφέρω τη μικρή μου συμβολή και επέλεξα σαν θέμα το “Δήμος Φερών και Βελεστίνο στα τέλη του 19ου αιώνα”. Η επιλογή βασίστηκε στο γεγονός ότι η διαδρομή του Δήμου Φερών, με πρωτεύουσα την ονομαστή κωμόπολη του Βελεστίνου, ήταν άγνωστη, όπως άγνωστα ήταν και πολλά στοιχεία για τους δημάρχους και την πολιτεία τους, καθώς και για το ιστορικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο κινήθηκε η περιοχή την επόχνη εκείνη. Αν είχα συνειδητοποιήσει το πόσο άγνωστα ήταν όλα αυτά, ίσως δεν ανέλαμβανα το εγχείρημα, αφού στην πορεία της έρευνας διαπιστώθηκε η ανυπαρξία πηγών, τόσο στον σημερινό Δήμο Βελεστίνου, όσο και στη Νομαρχία Μαγνησίας και στο Υπουργείο Εσωτερικών. Η επίμονη, πάντως, αναζήτηση, η άχαρη και δύσκολη και κουραστική, δεν αποθαρρύνει τον ερευνητή, ίσως μάλλον επιδρά επάνω του σαν σαγηνευτικό πείσμα. Αυτό συνέβη και με τον Δήμο Φερών, ωστόσο η έρευνα έφθασε σε κάποιο επιθυμητό αποτέλεσμα, αυτό που παρουσιάστηκε στο Βελεστίνο, στις 4 Οκτωβρίου 1992, στο συνέδριο.

Στην αρχή της ανακοίνωσης δόθηκε το πορτραίτο του Βελεστίνου κατά τον 19ο αιώνα, καθώς και των γύρω χωριών που αποτέλεσαν τον Δήμο Φερών. Δίνονται επίσης στοιχεία για τη σύσταση και την εξέλιξη του Δήμου, μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό Κράτος ως το 1900.

Ακολουθούν τα ονόματα των δημάρχων που είχαν εκλεγεί κατά την τελευταία εικοσαετία του αιώνα, με αναφορά σε έργα και ημέρες του κάθε δημάρχου.

Παράλληλα παρουσιάζονται χαρακτηριστικές λεπτομέρειες από τη γενική κατάσταση στο Βελεστίνο και στην περιοχή κατά

το πρώτο στάδιο του ελευθέρου βίου και στη συνέχεια ως το τέλος του 19ου αιώνα.

Σύνθεση πληθυσμού, σκίτσα από την πολιτική ζωή, στοιχεία για την ασφάλεια στην περιοχή, κατάσταση εκπαίδευσης, κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής, ασχολίες και συνθήκες ζωής των κατοίκων, η σημασία του Βελεστίνου ως πόλου έλξης των εκδρομέων, εκδηλώσεις για απόδοση τιμών στο Ρήγα Βελεστινλή και διάφορα γεγονότα στην ίδια περίοδο ολοκληρώνουν ένα ενδιαφέρον μωσαϊκό της τοπικής μικροϊστορίας.

Οι ακροατές έδειξαν να ικανοποιούνται από την παρουσίαση, έστω και τη συντομευμένη εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου. Αλλά η βουλιμία για γνώση της τοπικής ιστορίας οδήγησε στην αξίωση να υπάρξει συνέχεια. Τουλάχιστον για τα ενδιαφέροντα της τοπικής αυτοδιοίκησης και για τη σχετική ονοματολογία στον εικοστό αιώνα, ως το 1992. Έτσι επιχειρήθηκε μια καινούργια εξόρμηση για ένα είδος παραρτήματος στο βασικό θέμα.

Μνημονεύονται τώρα και όσοι διετέλεσαν δήμαρχοι και κοινοτάρχες στον εικοστό αιώνα, πριν και μετά την κατάργηση του Δήμου Φερών, οπότε έχουμε μόνο την κοινότητα Βελεστίνου. Καταγράφονται ακόμη μερικά σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν την κοινωνική ζωή της κομόπολης.

Το 1964 ιδρύεται ο δυναμικός πλέον Δήμος Βελεστίνου, του οποίου επίσης μνημονεύονται οι δήμαρχοι και αρκετά από τα δημοτικά έργα, που έδωσαν στο παλιό μεγάλο λασποχώρι την όψη μικρής σύγχρονης πολιτείας.

Έφερε επομένως και η νέα έρευνα κάποια αποτελέσματα, με ευχάριστο επακόλουθο να δημιουργηθεί ένα αυτοτελές σύνολο, στο οποίο δόθηκε πλέον ο τίτλος "Τα Βελεστινιώτικα-Χρονικά του Δήμου Φερών".

Με την ελπίδα ότι το μικρό αυτό βιβλίο θα αποτελέσει ένα χρήσιμο και εύληπτο βοήθημα για όσους αναδιφούν τα περασμένα και θα παρακινήσει για βαθύτερη και πληρέστερη ιστορική διερεύνηση, παραδίδεται η εργασία αυτή και αφιερώνεται στους συντοπίτες του μεγάλου Εθνεγέρτη και Οραματιστή Ρήγα Βελεστινλή.

Μάρτης 1993

ΝΙΤΣΑ ΚΟΛΙΟΥ

Η σύσταση του Δήμου Φερών

Ο Δήμος Φερών πρωτοσυστήθηκε το 1883 με το διάταγμα της 31ης Μαρτίου αυτού του χρόνου που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 2-4-1883 (αριθ. φ. 126)¹. Ήταν τότε που συστήθηκαν οι θεσσαλικοί δήμοι και οι κοινότητες, μετά δηλαδή την προσάρτηση της Θεσσαλίας και της περιοχής Αρτας στο ελληνικό Κράτος. Όταν έγινε ο πρώτος νόμος περί συστάσεως δήμων στην ελεύθερη Ελλάδα, στις 27 Δεκεμβρίου 1833, η Θεσσαλία βρισκόταν υπο τουρκικό ζυγό-και για μισόν σχεδόν αιώνα ακόμη.

Με το διάταγμα του 1883 και με βάση τον πίνακα της διαιρέσεως της επαρχίας Βόλου σε δήμους, ο δήμος Φερών με έδρα το Βελεστίνο περιελάμβανε τα χωριά Βελεστίνο, Σέσκουλο, Μουσαφακλί, Άγιο Γεώργιο, Περσουφλί, Ουζλάρ, Τακταλασμάν, Νταμπεγλί, Γερμί, Σαρατζί, Κονιάρ.

Πριν όμως από τον Δήμο Φερών είχε ιδρυθεί ο Δήμος Βελεστίνου με το από 17ης Μαΐου 1882 διάταγμα (ΦΕΚ 50/1882) και τότε περιελάμβανε, εκτός από τα προαναφερθέντα, και τα χωριά Κανάλια και Κάπουρνα. Όταν το 1883 σχηματίστηκαν οριστικά οι θεσσαλικοί δήμοι, ιδρύθηκε και ο δήμος Βοίβης, στον οποίον υπήχθησαν τα Κανάλια (έδρα του Δήμου), η Κάπουρνα και η Κερασιά. Τα δύο πρώτα αποσπάστηκαν από τον Δήμο Βελεστίνου, μετονομασθέντα σε δήμο Φερών.

Ο Δήμος Φερών έζησε ως το 1912, οπότε με τον νόμο ΔΝΖ (ΦΕΚ 58-59 1912) καταργήθηκε μαζί με πολλούς άλλους. Η εξέλιξή του συνεχίστηκε με αυτοτελείς πλέον κοινότητες, από τις οποίες κορυφαία εξακολούθησε να είναι ο Βελεστίνος. Όλες οι κοινότητες του τώως δήμου Φερών συστήθηκαν με το διάταγμα της 31ης Αυγούστου 1912 (ΦΕΚ 262/1912) και υπάγονταν

1) Αλεξ. Δρακάκη - Στυλ. Κούνδουρου: "Αρχεία περί της συστάσεως και εξέλιξεως των δήμων και κοινοτήτων 1836-1939 και της διοικητικής διαιρέσεως του Κράτους", Αθήνα, 1939.

στην επαρχία Βόλου του νομού Λαρίσης. Νομός Μαγνησίας λειτούργησε κατά τη δεκαετία 1899-1909 και οριστικά απο το 1942².

Στον Δήμο Φερών, κατά την κατάργησή του (1912) υπάγονταν οι κοινότητες:

1) Αγίου Γεωργίου.

2) Βελεστίνου με τους συνοικισμούς Κόνιαρι (μετέπειτα Χλόη), Νταμπεγλί (Άγιος Γεδεών), Γερμί (Ξερολίθι), Περσουφλί (Αερινόν), Ντομουζλάρ (Παλαιόν)³.

3) Σαρατζί (Περιβλέπτου) με τους συνοικισμούς Μουσαφακλί (Κοκκίνα) Ουσλάρ (Αγίου Δημητρίου), Αρδουάν (Κοκκινόβραχου).

4) Σεσκούλου.

Το 1912 ο Δήμος καταργείται και χρειάστηκε να περάσουν πάνω από 50 χρόνια για τη σύστασή του ξανά το 1964, αλλά πλέον ως δήμος της αναπτυγμένης πόλεως Βελεστίνου, χωρίς τις γύρω κοινότητες.

Στην παρούσα εργασία θα μας απασχολήσουν καταρχήν αρκετά ενδιαφέροντα του Δήμου Φερών, από τη σύστασή του ως το 1900. Ονόματα δημάρχων, έργα και ημέρες, λεπτομέρειες από τη ζωή στο Βελεστίνο, τα πρώτα βήματά του και την ανάπτυξή του στις δύο δεκαετίες μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό. Οι πηγές, γραπτές και προφορικές, ήταν ελάχιστες και χρειάστηκε, πέρα από την επιτόπια, συχνά άκαρπη έρευνα, προσφυγή σε εφημερίδες της εποχής και άλλα έντυπα στον Βόλο και

2) Ο νόμος με τον οποίο είχε συσταθεί ο νομός Λαρίσης ήταν της 19ης Μαρτίου 1882 (ΦΕΚ 16) και περιελάμβανε και τις περιφέρειες Βόλου και Αλμυρού. Ο νόμος με τον οποίο συστήθηκε ο νομός Μαγνησίας ήταν της 6ης Ιουλίου 1899 (ΦΕΚ 136). Υπάγονταν στο νομό Μαγνησίας οι επαρχίες Βόλου, Αλμυρού και Σκοπέλου, με έδρα τον Βόλο. Με τον νόμο όμως της 16ης Νοεμβρίου 1909 (ΦΕΚ 282) ανασυστήθηκε ο πρώην νομός Λαρίσης, στον οποίον υπήχθησαν οι επαρχίες Βόλου και Αλμυρού, ενώ η επαρχία Σκοπέλου υπήχθη ξανά στο νομό Ευβοίας.

3) Οι μετονομασίες έγιναν με το διάταγμα της 4ης Νοεμβρίου 1927 (ΦΕΚ 306/1927).

Ο Άγγλος περιηγητής Γουίλλιαμ Λήκ που επισκέφθηκε την περιοχή Βελεστίνου στις αρχές του αιώνα κάνει πρώτα λόγο για τον Άγιο Γεώργιο (επίσκεψη 20ής Δεκεμβρίου 1809) και μάς πληροφορεί ότι έφθασε εκεί σε μια ώρα και είκοσι λεπτά απο το Σέσκλο. Η διαπίστωσή του: Ο Άγιος Γεώργιος είναι αξιόλογο χωριό, τοποθετημένο στην ακτίνα των υψωμάτων, που συνδέουν τις ακτές της θάλασσας με τα βουνά του Βελεστίνου. Και συνεχίζει:

“Υπάρχει πηγή άφθονου νερού στο χωριό. Οι πεδιάδες παράγουν σιτάρι και μετάξι. Οι γυναίκες φτιάχνουν σχοινιά και σάκκους απο κατσικόμαλλο και κλώθουν βαμβάκι, όπως γίνεται σε όλα τα θεσσαλικά χωριά. Από εκεί κατεβαίνουμε στην πεδιάδα του Βελεστίνου...”⁴

Την ίδια την κωμόπολη του Βελεστίνου ο Λήκ επισκέφθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 1809 και δίνει μια αρκετά εκτενή περιγραφή για τις συνθήκες στον τουρκοκρατούμενο και τουρκοκατοικούμενο οικισμό:⁵

“Το βιλαέτι του Βελεστίνου είχε άλλοτε 72 χωριά και περιλάμβανε και την περιοχή Βόλου, αλλά εξαιτίας των διαφωνιών ανάμεσα στους Τούρκους ηγέτες, που φαίνεται ότι είχαν πάρει το μίσημα απο το Πήλιο-χωρίς όμως να αποκτήσουν τη φιλοπονία και την οικονομία των Χριστιανών γειτόνων τους-τα υπάρχοντά τους στην πεδιάδα περιήλθαν βαθμηδόν στους μπέηδες της Λάρισας. Τα εισοδήματα απο τα χάσια του βουνού, τα οποία πριν καλλιεργούνταν απο αυτούς, έπεσαν στα χέρια των Τούρκων της Λάρισας, των Φαρσάλων ή των Τρικάλων. Ακόμη και το Σπαχηλίκι του Ριζομούλου, το οποίον απέχει μόνο τρία ή τέσσερα μίλλια από το Βελεστίνο, ανήκει τώρα σε έναν Λαρισαίο. Υπάρχουν μόνο δώδεκα χωριά στην περιοχή και κανένα απο αυτά, εκτός απο την Κάπουρνα, τα Κανάλια, τον Άγιο Γεώργιο και το Σέσκλο, δεν έχει περισσότερα απο 15-25 σπίτια.

4) Leake, W.M.: “Travels in Northern Greece”, τόμος 4ος, Άμστερνταμ, 1967, σ. 400.

5) Leake, W.M., όπ.π. σελ. 435-44.

Στην πόλη-το Βελεστίνο-υπάρχουν γύρω στις 250 τουρκικές οικογένειες, αλλά τα τουρκικά σπίτια είναι πολύ περισσότερα. Τα υπόλοιπα, καθώς είναι διαθέσιμα με ενοίκιο, κατέχονται από Έλληνες των Αγραφών, ή από Βλάχους του όρους Πίνδος. Το κύριο εισόδημα των Τούρκων προέρχεται από τα περιβόλια τους ή τους μύλους, ένα είδος περιουσίας που προτιμούν, καθώς αποφέρει καλό κέρδος, χωρίς πολλή φασαρία. Τα τουρκικά σπίτια είναι κτισμένα ανάμεσα σε περιβόλια, που εκτείνονται επίσης και πέρα από τα οικήματα, σε σημαντική απόσταση στον κάμπο. Το ρεύμα νερού που τρέχει από την πηγή, την αποκαλούμενη από την αρχαιότητα Υπέρεια, είναι άφθονο για άρδευση καθώς και για τη λειτουργία μύλων. Όλοι οι γύρω χωρικοί φέρνουν εδώ το σιτάρι τους για άλεσμα και εφοδιάζονται με λαχανικά από την εβδομαδιαία αγορά της Παρασκευής.

“Οι Τούρκοι που κατέχουν σιτοχώραφα εξαρτώνται από τους Έλληνες για την καλλιέργεια. Τους εφοδιάζουν με σπόρους και σπίτια για τους κολλήγους και αυτοί-οι κολλήγοι-γεωργοί, διαθέτουν τα ζώα και τα εργαλεία για την καλλιέργεια και παίρνουν τον μισό καρπό, μετά την αφαίρεση της δεκάτης. Μερικές φορές το καθετί ανήκει στον κύριο της γης και ο καλλιεργητής είναι μονάχα ένας εργάτης, που παίρνει το ένα τρίτο του καθαρού προϊόντος ως αμοιβή της εργασίας του. Οι κατώτερες τάξεις των Τούρκων είναι τσαγκάρηδες, ράφτες, κουρείς, χασάπηδες, φουρνάρηδες, μάγειροι, υπηρέτες και εργάτες στους κήπους, αλλά όχι στα χωράφια.

“Το Βαρούσι, το ελληνικό τμήμα, το οποίο κάποτε είχε τόσες οικογένειες όσες σήμερα έχει το τουρκικό τμήμα, αποτελείται τώρα στο μεγαλύτερο μέρος του από ερείπια ή ακατοίκητα σπίτια και ένα κομμάτι του έχει μετατραπεί σε περιβόλια ή σιτοχώραφα. Η παρακμή των Ελλήνων προκλήθηκε, όπως και αυτή των Τούρκων, τόσο από τις ανόητες φιλονικίες τους, όσο και από την κυβερνητική καταπίεση. Οι φάρες, στις οποίες ήσαν χωρισμένοι, καταδιώκοντας η μία την άλλη, σκευωρούσαν με τους μπέηδες γι’ αυτόν τον σκοπό και κατηγορούσαν τους αντιπάλους τους στο τουρκικό Μεκχεμέ. Στο μεταξύ οι Τούρ-

κοι εύρισκαν συμφέρον τους να υποθάλπουν τις διχόνοιες και όπως γινόταν στη Λάρισα, κάθε μπέης πατρονάριζε τη μία ή την άλλη απο τις κυρίαρχες ελληνικές οικογένειες.

“Το Βελεστίνο ήταν απο μακρού γνωστό για την άγρια διάθεση των Τούρκων κατοίκων του και την άνομη διοίκησή του και θα ήταν αδύνατο για έναν περιηγητή να κάνει ένα τέτοιο ταξίδι στη Θεσσαλία όπως έκανα εγώ. Τα πράγματα έχουν τώρα αλλάξει. Οι Τούρκοι διατηρούν ακόμη τούς βάρβαρους τρόπους τους και το μίσος τους έναντι των Χριστιανών, αλλά τηρούν κάποια όρια απο τον φόβο του Αλή Πασά, του οποίου η εξουσία είναι αναμφισβήτητη εδώ, αν και δεν έχει ακόμη εγκαταστήσει κάποιον απο τους ψειριάρηδες μπουλουμπασήδες του για να συμπληρωθεί ο εξευτελισμός αυτών των αυθαδών Οσμανλήδων. Κατά την πτώση του Νιζάμ Τζεδίτ και την άνοδο του Μουσταφά Μπαϊρακτάρ κολακεύονταν να πιστεύουν ότι η επιρροή του Αλή στην Πύλη έφθανε στο τέλος της και ότι θα μπορούσαν να αντικρούσουν τις αρπακτικές διαθέσεις του στη Θεσσαλία. Αυτός όμως γρήγορα έστειλε είκοσι από τους Δερβενλήδες ιππείς του από την Αγιά να καταλύσουν στην πόλη-το Βελεστίνο-και δεν τους απέσυρε ως την καταβολή των δαπανών τους, με την προσθήκη ενός δώρου. Ύστερα από αυτό το μάθημα, οι εντολές του δεν συναντούσαν αντίσταση και σύμφωνα με τη ζωντανή έκφραση των Ελλήνων, ένα βρώμικο μπουγιουρντί απο τα Γιάννινα, μεγέθους μισού χεριού, έχει καλύτερο αποτέλεσμα από ένα φιρμάνι της Πύλης, μήκους τριών ποδιών-σχεδόν ενός μέτρου. Διά μέσου αυτών των εντυπώσεων του πέλματος του λιονταριού, ο λαός του Βελεστίνου λεηλατείται, χωρίς από αυτό το γεγονός να γλυτώνει παρόμοιους φόρους απο την Πύλη, όταν απαιτούνταν για πολεμικές ανάγκες ή άλλες αιτίες. Όλες αυτές οι έκτακτες εισφορές, οι οποίες είναι εντελώς χωριστές από τους κανονικούς φόρους, που πληρώνονται στο Μουκατεσή, ονομάζονται *avayet*, στα ελληνικά Οικοδομειόφορος οικοδομών. Το ετήσιο ποσό, το οποίον πληρώνεται από κάθε διακεκριμένο Τούρκο του Βελεστίνου που αποκαλεί τον

**Τα τουρκομνήματα του Κράνοβου. Υπολείμματα από ταφόπετρες
Οθωμανικού Κοιμητηρίου. Εδώ ενταφιάζονταν οι μουσουλμάνοι
των χωριών Κράνοβου, Βελεστίνου, Κόνιαρι.**

(Φωτογραφία Δημ. Στεργιόπουλου)

εαυτό του Μπέη, κυμαίνεται απο 250 ως 300 πιάστρα-γρόσια. Υπεύθυνος για την είσπραξη του φόρου είναι ο Σαΐτ Αγάς του Αλμυρού, που είναι τώρα φυλακισμένος στα Γιάννινα, με το αιτιολογικό ότι προσέβαλε έναν απο τους Τατάρους του Βεζύρη, απο τον οποίον μπορεί να εξιλεωθεί με ένα βαρύ πρόστιμο, πριν του επιτραπεί να επιστρέψει στο σπίτι του”.

Κάνει κατόπιν λόγο ο Λήγ για τις αρχαίες Φερές και αναφέρει ότι όταν το Βελεστίνο ήταν στο ύψος της ευημερίας του, κατελάμβανε τα δύο τρίτα του ίδιου εδάφους.

Μνημονεύει επίσης την Υπέρεια Κρήνη γράφοντας:

“Στα ριζά του υψώματος της δυτικής πλευράς είναι η πηγή Υπέρεια περιβαλλόμενη από ωραία πλατάνια στο μέσον της τουρκικής συνοικίας. Η μία πλευρά του καταλαμβάνεται απο τζαμί. Το νερό τρέχει ορμητικά από διάφορα ανοίγματα του βράχου και σχηματίζει αμέσως ρυάκι, που διοχετεύεται σε ένα κανάλι, ανάμεσα σε κατειργασμένες πέτρες, που ανήκαν κάποτε σε ελληνικά κτίρια. Αφού χρησιμοποιείται για το γύρισμα δια-

φόρων μύλων, το ρυάκι συναντά ένα άλλο ρεύμα που τρέχει απο μιά λιμνούλα προς τα νότια της κύριας πηγής και έτσι διογκωμένο ακολουθεί δρομολόγιο τριών μύλων στο Ριζόμυλο, διαμέσου κήπων από οπωρόδενδρα, πεπόνια και βότανα, ανάμικτα με βελανιδιές, φτελιές και λεύκες. Κοντά στο Ριζόμυλο είναι μερικά άλση απο πλατύκορμες βελανιδιές, που λέγεται ότι έχουν λεπτύνει τα τελευταία χρόνια. Από το Ριζόμυλο η Υπέρεια διασχίζει την πεδιάδα προς τη λίμνη Κάρλα. Το νερό είναι λαμπερό και καθαρό, δροσερό το καλοκαίρι, και γενικά βγαίνει σε μεγαλύτερες ποσότητες αυτήν την εποχή από ό,τι τον χειμώνα. Εντούτοις οι Έλληνες του Βαρουσιού προτιμούν το νερό των πηγαδιών τους ως πόσιμο και δεν κάνουν χρήση του νερού της Υπέρειας ούτε για άλλους σκοπούς, καθώς η ανάβαση στο ύψωμα με γεμάτα δοχεία είναι κοπιαστική και οι γυναίκες φοβούνται μη προσβληθούν απο τους Τούρκους”.

Στην Υπέρεια Κρήνη αφιερώνει ένα κείμενο και ο Άγγλος

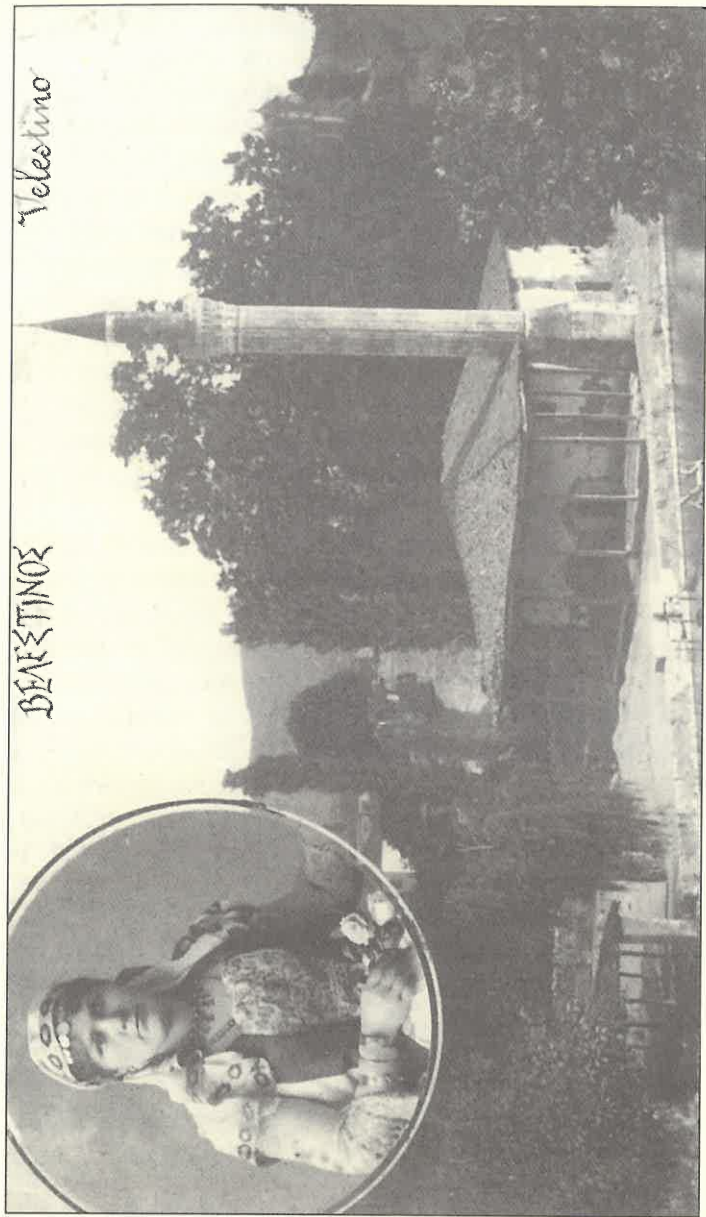
Καμάρα στο Κράνοθο, μία από τις μνημειακές γραφικότητες στο Βελεστίνο.

αρχαιολόγος Εντουαρντ Ντόντγουελ, που επισκέφθηκε την Ελλάδα κατά τα χρόνια 1801-1806. Αναφέρει ότι η Κρήνη αυτή ήταν φημισμένη από τα πολύ παλιά χρόνια και βρισκόταν στο μέσον της αρχαίας πόλεως των Φερών, σπουδαίας για τα πλούτη της εξαιτίας της γονιμότητας των γειτονικών πεδιάδων. Από την ακρόπολη που υψωνόταν πάνω από την πηγή, σώζονταν κατά την επίσκεψη του Άγγλου αρχαιολόγου υπολείμματα τειχών και μερικές σπασμένες κολόνες. Η πηγή εξακολουθούσε να υπάρχει στο χωριό του 1805, το Βελεστίνο, και το περιβάλλον ήταν πλούσιο σε κήπους, καθώς και σε πλατάνια, λεύκες, κυπαρίσσια, ελιές και φοινικόδενδρα, σε ωραία αντίθεση με τους ψηλούς, λευκούς μιναρέδες των τζαμιών. Αναφέρεται ακόμη ο Ντόντγουελ στην καθαρή επιφάνεια της πηγής που ξεπηδούσε από τη γή και σχημάτιζε μια μικρή αλλά βαθιά λίμνη νερού κρυστάλλινης διαύγειας. Τη διάμετρο της λίμνης υπολόγιζε σε εκατό γιάρδες (ενενήντα περίπου μέτρα).

Την ίδια περίπου εποχή και συγκεκριμένα από το 1800 ως το 1815 ένας Μηλιώτης λόγιος, ο Αργύρης Φιλιππίδης, επισκέφθηκε διάφορα θεσσαλικά χωριά αλλά και άλλες περιφέρειες και έγραψε το 1815 το βιβλίο "Γεωγραφία Μερική" σε ύφος γλαφυρό και γλώσσα ζωντανή. Το βιβλίο εκδόθηκε μόλις το 1978 από τον Θεοδόση Σπεράντσα, του οποίου η γυναίκα υπήρξε δισεγγονή του συγγραφέα. Ο Κορδάτος είχε συμβουλευτεί το βιβλίο όταν ήταν ακόμη ανέκδοτο και αναφέρει ότι από τα χειρόγραφα είχαν αφαιρεθεί σελίδες περί Βελεστίνου, ίσως το 1821. Στις σελίδες, πάντως, που έχουν περιληφθεί στο βιβλίο, ο Φιλιππίδης ιστορεί:⁶

"Πρώτον τούτη η χώρα ήτον με προνόμια και χώρα μεγάλη. Εδώ ο κριτής τον καθέκαστον έρχεται από την Πόλι, από τον Ρούμελη Καζασκέρη. Έχει δε αυτή η χώρα υπέρ τα τριακόσια σπήτια τούρκικα και χριστιανικά. Πρώτα ως είπον ήτον μεγάλη, τώρα δε πολλά ολίγη. Της πρώτης εδώ οι Τούρκοι, οι περισσότεροι μοναχοί τους

6) "Τα περιωθέντα έργα του Αργ. Φιλιππίδη", Αθήναι, 1978, σελ. 129-130.

Το τζαμί της Υπέρειας Κρήνης, σε φωτογραφία Στουρνάρα, στα τέλη του 19ου αιώνα. Επάνω δεξιά διακρίνεται η εκκλή-
σία του Αγίου Κωνσταντίνου, που κτίσθηκε επί πρώτης δημαρχίας Μαργαρίτη Αποστολίδη (1887-1897).

σκοτώθηκαν, ένας με τον άλλον, και έμειναν πολλά ολίγοι και δυστυχείς. Εδώ την κάθε Παρασκευή γίνεται παζάρι καλό. Έρχονται από όλα τα χωριά της Δημητριάδος και παίρνουν σιτάρι και άλλα προς ζωοτροφίαν. Έρχονται και τα γειτονικά χωριά και γίνεται, ως είπον, ένα παζάρι καλόν. Μα τι το όφελος; Η χώρα απο ολίγον ολίγον βυθίζεται, εξ αιτίας τούς αναμεταξύ τους νεζάδες όπου έχουν. Έχει τζαμί, έχει μεχμεμέ, οι χριστιανοί έχουν εκκλησίαν, μα και αυτοί εις αθλίαν κατάστασιν, επειδή και οι αγάδες των τρώγονται, ούτε αυτοί βλέπουν προκοπήν. Έχει εργαστήρια με πραγμάτιες, έχει χάνια δια τους ξένους, ανεπιμέλητα όμως, έχει μπακτζέδες, λαχανικά, ζαρζαβάτια πολλά, επειδή έχουν ένα νερόν αρκετό όπου τρέχει χρονικόν πολύ, κάμνουν μετάξια, σιτάρια, κριθάρια, βαμπάκια και άλλα. (διαγραφή πέντε γραμμών)

Δυτικά του Βελεστίνου είναι τρία- τέσσερα τούρκινα χωριά, Κιρχόμπασι, Κόνιαρ και άλλα έχοντα το καθ'έν απο δέκα έως δεκαπέντε σπήτια. Εβγαίνοντας απο το Βελεστίνον κατά ανατολάς, έως ένα κάρτο της ώρας ευρίσκεις πάλαι χωρίον χριστιανικόν Ά γ ι ο ς Γ ε ώ ρ γ ι ο ς. Έχει υπέρ τα ογδοήντα σπήτια, έχει χάνι και εκκλησίαν, έχει νερά μέσα καλά. Οι εδώ έχουν καλύτερα ήθη από τον Βελεστίνον, έχουν οι περισσότεροι το φιλάνθρωπον, κάμνουν μετάξια αρκετά, σιτάρι, κριθάρι, βαμπάκια. Αι γυναίκες των εδώ όσον και εις Βελεστίνον δουλεύουν νήματα. Υπόκειται υπο την εξουσίαν εις Βελεστίνον, εις δε τα εκκλησιαστικά υπο τον μητροπολίτην Δημητριάδος. Απέχει από τον Αρμιρόν ώρες τρεις και μισί, απο τον Βώλον τρεις, από την Λάρισαν εννέα και μισί”.

Ένας άλλος Θετταλομάγνης, ο Νικόλαος Μάγνης, στάθηκε πιο τυχερός απο τον Φιλιππίδη γιατί είδε τη δική του τοπογραφία τυπωμένη το 1860, όταν ήταν νομαρχιακός δάσκαλος Χαλκίδας, με τη δαπάνη κάποιου χορηγού της εποχής. Για το Βελεστίνο, το Ριζόμυλο και τον Άγιο Γεώργιο ο Μάγνης αναφέρει:⁷

7) Μάγνη Νικ.: “Περιήγησις ή τοπογραφία της Θεσσαλίας”, Αθήναι, 1860 σελ. 20-22.

“Βελεστίνος, αι πάλαι Φεραί, καθέδρα ποτέ του Αδμήτου και μετά ταύτα Ιάσονος του τυράννου, και πατρίς του πρωτομάρτυρος της Ελληνικής επαναστάσεως Ρήγα του Φεραίου, πάλαι μεν πόλις ονομαστή, νυν δε μόλις έχουσα τριακοσίας οικίας. Κείται προς νότον της Βοιβηίδος λίμνης, απέχουσα τέσσαρας ώρας του φρουρίου του Βώλου προς δυσμάς, και εννέα της Λαρίσης προς το ανατολικονότιον. Κατοικείται υπο Τούρκων και ολίγων Χριστιανών ξένων. Προϊόντα αυτής γεννήματα παντοία μάλιστα σίτος άφθονος και εξαίρετος και κηπικά αξιόλογα, μετάξιον ικανόν, όσπρια διάφορα. Τρέφει η χώρα και ζώα πολλά ως πρόβατα και βόας. Σώζονται περι αυτήν πολλά λείψανα της αρχαίας λαμπρότητος, και Υπέρεια κρήνη, τανύν κεφαλόβρυσον. Θεωρείται και σήμεραν ως πρωτεύουσα των εν τη περιοχή αυτής χωριών, κριτήριον ίδιον μεν, υποτελής δε εις τον της Λαρίσης Μουλάν έχουσα. Καθεκάστην Παρασκευήν της εβδομάδος συνάγεται εμπορικη πανήγυρις (παζάρ), εις την οποίαν συνέρχονται απο τα λοιπά μέρη της Θεσσαλίας χάριν εμπορίας.

Προς το δυτικοβόρειον των Φερών επι της οδού, της αγωγής εις Λάρισσαν είναι το Ρυζόμυλον, χωρίον με περίπου 100 οικίας, υπό χριστιανών μεν οικούμενον, όν δε ζευγηλατείον των Λαρισαίων Αγάδων. Οι δε χριστιανοί κάτοικοι εισί κολλήγαι αυτών. Προϊόντα δε αυτού γεννήματα παντός είδους, βαμβάκια, υδροπέπονες (καρπούζια), πέπονες και λοιπά αξιόλογα κηπικά. Έχουσι τινες κολλήγαι και αμπέλους, ών τους καρπούς νέμονται αυτοί, χωρίς να μετέχωσιν οι κύριοι του χωρίου. Ωνομάσθη δε Ρυζόμυλον, διότι ήτο ποτέ αυτού μύλος ορυζίου, ότε εκαλλιεργείτο καλλίτερα η Θεσσαλία. Έχουσι δε οι Χριστιανοί και ζώα ίδια.

Προς ανατολάς του Βελεστίνου κείται ο Άγιος Γεώργιος, ο Βελεστινιώτης, χώρα χριστιανική με 200 οικίας, μεταξύ λόφων τερπνών κειμένη, εν τω στενώ τω μεταξύ του Πηλίου όρους προς βορράν και της Όθρυος προς νό-

τον, δι' ού η προς Λάρισαν και την λοιπήν Θεσσαλίαν και την Ήπειρον δίοδος των Μαγνητών. Απόχουσα μίαν και ημίσειαν ώραν του Βελεστίνου προς ανατολάς, και μίαν και ημίσειαν από το Φρούριον του Βώλου προς δυσμάς. Προϊόντα αυτού μέλι θανμάσιον, βούτυρον και τυρίον εξαίρετα και ολίγα γεννήματα. Τρέφει ζώα ικανά”.

Αλλά ενώ ο Μάγνης περιορίζεται σε τρία χωριά της περιοχής Βελεστίνου, ένας άλλος συγγραφέας, ο Δωρόθεος Σχολάριος, ο οποίος είχε διατελέσει Μητροπολίτης Δημητριάδος (1856-1870) περιέλαβε στη μελέτη του το 1877 όλα τα χωριά, εννέα συνολικά, που αποτελούσαν το τέταρτο τμήμα της επαρχίας Δημητριάδος. Ήσαν τα χωριά του θέματος (καζά) ή ναχιγέ Βελεστίνου και συγκεκριμένα:⁸

1. Κάπουρνα, χωρίον, απέχον του Νέου Βόλου ώρας 2, και του Βελεστίνου ώρας 3. Έχει οικογενείας 85, και κατοίκους 425, και εκκλησίαν, την του αγίου Γεωργίου. Στερείται σχολής, ής έχει ανάγκην. Οι κάτοικοι αυτής είναι γεωπόνοι και αγωγιάται.

2. Κανάλια, παρά την λίμνην Βοιβηίδα (Κάρλα), χωρίον απέχον του Νέου Βόλου ώρας 3, και του Βελεστίνου 3. Έχει κατοίκους 1050, και οικογενείας 210. Εκκλησίαν μίαν, την της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, και σχολείον αλληλοδιδασκτικόν.

Οι Καναλιώται μόνοι νέμονται την λίμνην Βοιβηίδα (Κάρλαν) αλιεύοντες εν αυτή. Όθεν είναι αλιείς και γεωπόνοι.

3. Σέσκουλον, χωρίον, απέχον του Βόλου ώραν μίαν και του Βελεστίνου ώρας 2, έχει οικογενείας 35, και κατοίκους 175, και εκκλησίαν μίαν, την των Ταξιαρχών. Ποτέ δε ήτο κωμόπολις, ως εκ των σωζομένων ερειπίων κατάδηλον γίνεται. Έχει ανάγκην προστασίας και βοηθείας προς σύστασιν σχολής, ής στερείται. Οι δε κάτοικοι είναι κτηματίαι και γεωργοί.

4. Άγιος Γεώργιος Βελεστίνου, χωρίον τξιφλίκι, απέχον του Βόλου ώρας 3, και του Βελεστίνου ημίσειαν, έχει οικογενείας 55 και κατοίκους 275, και εκκλησίαν, την του αγίου Γεωργίου.

8) Δωροθέου Σχολαρίου: “Έργα και ημέραι”, Αθήναι, 1877, σελ. 232-234.

Το δε ήδη συστηθέν σχολείον έχει ανάγκην προστασίας και βοήθειας.

5. Βελεστίνος, (αι πάλοι ποτέ περίφημοι Φεραί) χωρίον κατοικούμενον υπό οθωμανών και ολίγων παροίκων χριστιανών, τερπνόν, κατάφυτον και καλλίρyton. Εκ της αρχαίας καλλονής σώζει την θέσιν και την αναβρύουσαν πηγήν, εστρωμένην διά μαρμάρων και ελεεινώς έχουσαν δια την αβελτερίαν. Προς δε, τα ερείπια των καταστραφέντων επι του 1821 οίκων των χριστιανών, και των δημευθέντων ωραιών αυτών κτημάτων. Είναι δε ήδη έδρα των τοπικών αρχών του τμήματος (Ναχιγέ). Απόχει δε του μεν Νέου Βόλου ώρας τρεις και της Λαρίσης εννέα. Έχει δε οικογενείας τουρκικάς μεν περί τας 100, χριστιανικάς δε περί τας 25, μετερχομένας την γεωργίαν και κηπουρίαν. Ενταύθα δε άπαξ της εβδομάδος γίνεται και αγορά (παζάρι). Έχει δε και εκκλησίαν, την του Ευαγγελισμού. Οι κάτοικοι, οικούντες εις τα δύο άκρα του Βελεστίνου, είναι γεωργοί και κηπουροί.

6. Μουσαφακλή, χωρίον τζιφλίκι, απέχον του Βελεστίνου ώρας 2. Έχει οικογενείας 10, κατοίκους 50, και εκκλησίαν την του αγίου Γεωργίου.

7. Περσεφλή, χωρίον τζιφλίκι, απέχον του Βελεστίνου ώραν μίαν, έχει οικογενείας 5 και κατοίκους 25.

8. Ουσλάρι, χωρίον τζιφλίκι, απέχον του Βελεστίνου ώρας δύο. Έχει οικογενείας 12 και κατοίκους 60, άνευ εκκλησίας.

9. Σαρατζή, χωρίον τζιφλίκι, απέχον του Βελεστίνου ώρας 1 1/2, έχει οικογενείας 16, και κατοίκους 80, και εκκλησίαν, την του αγίου Αθανασίου. Οι κάτοικοι δε γεωργοί και ποιμένες.

Τα χωρία λοιπόν του τμήματος Βελεστίνου είναι εννέα τον αριθμόν και περιέχουσιν οικογενείας ελληνικάς μεν 450 και κατοίκους 2250, οθωμανικάς δε περί τας 100 και κατοίκους 500. Το όλον οικογενείας 550 και κατοίκους 2.750.

Εκτενέστερη περιγραφή, ειδικά για το Βελεστίνο και την ιστορία των αρχαίων Φερών, έδωσε ο ιστορικός Αντ. Μηλιαρά-

κης στο περιοδικό "Εστία", το 1877⁹. Εκεί, μαζί με την ιστορία και τη βιβλιογραφία, μας δίνει σε τρεις παραγράφους και την ταυτότητα του Βελεστίνου, στη συγκεκριμένη εποχή:

"Ο Βελεστίνος είναι κωμόπολις της Θεσσαλίας, του θεσσαλικού τμήματος της Πελασγιώτιδος, κείμενος προς δυσμάς του Βώλου, μεταξύ της λίμνης Κάρλας (Βοιβηίδος) και του κόλπου του Βώλου (του Παγασητικού). Απέχει του Βώλου ώρας 3, και της Λαρίσης 9.

Προ του 1821 ο Βελεστίνος είχε πλειοτέρας οικίας και ακμήν, κατά την ελληνικήν όμως επανάστασιν υπέστη τας καταστροφάς και την τύχην των λοιπών ελληνικών πόλεων, εν αίς ανεπτύχθη φρόνημα ελευθερίας και αυτονομίας, σώζονται δ' έτι τα ερείπια των καταστραφεισών οικιών. Εν τη περιφερεία Βελεστίνου παράγονται σίτος, λαχανικά, μέταξα και η κτηνοτροφία δ' ενταύθα είναι αρκούντως ανεπτυγμένη. Καθ' εκάστην δε Παρασκευήν τελείται εμπορική πανήγυρις, ένθα προσέρχονται και εξ άλλων μερών της Θεσσαλίας χάριν εμπορίας.

Εκκλησίαν έχει επ' ονόματι του Ευαγγελισμού. Σχολείον εν Βελεστίνω δεν υπάρχει, αλλ' εις Άγιον Γεώργιον, κώμην απέχουσαν του Βελεστίνου ημίσειαν ώραν και έχουσαν 275 κατοίκους. Ο Λεονάρδος ονομάζει την κώμην ταύτην μικράς Φεράς, θέλων να συμβιβάση τους λόγους Στεφάνου του Βυζαντίου, γεωγραφούντος ότι υπάρχουσι δύο Φεραί".

Τόσο ο Δωρόθεος Σχολάριος, όσο και ο Μηλιαράκης, κάνουν λόγο για εκκλησία Ευαγγελισμού στο Βελεστίνο. Η εκκλησία όμως ήταν αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Το βεβαιώνει και ο Βελεστινιώτης υπάλληλος του Μουσείου Βόλου Δημ. Αναγνώστου, ο οποίος μου είπε ότι η εκκλησία της Κοίμησης εγκαινιάστηκε στις 2 Απριλίου 1865. Και κάτι άλλο απο την περιγραφή του Μηλιαράκη ως προς το σχολείο.

9) "Εστία" 4ης Σεπτεμβρίου 1877 (αριθ. τεύχους 88), σελ. 564-567.

Προκαλεί ίσως εντύπωση ότι το 1877 δεν υπήρχε σχολείο στο Βελεστίνο. Ας αναζητηθεί η εξήγηση στο γεγονός ότι ο τόπος εδώ ήταν εύφορος και είχε προσελκύσει ως μονίμους κατοίκους πολλούς Τούρκους. Χριστιανοί είχαν μείνει ελάχιστοι και καταδυναστεύονταν. Χαρακτηριστικό αυτό που έγραψε στο τέλος του 1878 ο γνωστός χαρτογράφος Κίπερτ στην Εθνική Εφημερίδα του Βερολίνου:¹⁰

“Η Θεσσαλία επι της αλώσεως (εξαιρουμένων ευαριθμών εν τοις όρεσι βλαχοποιμένων) ήτο χώρα όλως ελληνική. Αλλ’ από του 14ου αιώνος έως της σήμερον η Θεσσαλία μετά της Μακεδονίας είναι η μόνη των δυτικών επαρχιών ής εν ταις ευφορωτάταις κοιλάσιν εγκατέστησαν πολυπληθέστατοι γνήσιοι Τούρκοι, είτε ως γεωργοί, είτε ως γαιοκτήμονες, και καταδυναστεύουσι των αόπλων χριστιανών ραγιάδων”.

Ο κάμπος του Βελεστίνου αποτελούσε μια από τις εύφορες κοιλάδες. Είναι άλλωστε σχετικό αυτό που αναφέρει η ιστορικός Εφη Αλλαμανή, ότι τα τελευταία χρόνια πριν απο την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο Βελεστίνο οι Οθωμανοί ήσαν περίπου οκταπλάσιοι απο τους Χριστιανούς¹¹.

Οι Έλληνες του Βελεστίνου, όπως και της Λάρισας, της Ελασσόνας και των Φαρσάλων κατοικούσαν σε χωριστές συνοικίες και ασχολούνταν με μικρεμπόριο και βιοτεχνίες. Κάθε χειμώνα κατέβαιναν στην πεδινή περιοχή και οι νομάδες κτηνοτρόφοι και έστηναν τις σκηνές τους στα χειμαδιά, αφού πλήρωναν αδρά ποσά στους μπέηδες. Η τακτική αυτή συνεχίστηκε και μετά την προσάρτηση, οπότε αρκετοί απο τους βλάχους νομάδες εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο Βελεστίνο. Όπως αναφέρει ο Γεωργιάδης “τον χειμώνα οι κάτοικοι του τε Αγίου Γεωργίου και του Βελεστίνου διπλασιάζονται, κατερχομένων εις τας χειμερινάς νομάς των Βλάχων εκ των ηπειρωτικών ορέων, εκ των

10) Μετάφραση στα ελληνικά δημοσιεύθηκε στην αθηναϊκή εφημερίδα “Ωρα” στις 15-12-1878.

11) “Ιστορία του Ελληνικού Έθνους”, τόμος 13ος, σελ. 398.

οποίων πλείστοι απο τους χρόνους της προσαρτήσεως κατοικούσι διαρκώς εν τω Βελεστίνω”¹².

Ματιές στη χρονιά της προσάρτησης

Ας έλθουμε όμως τώρα στη χρονιά της προσάρτησης και ας δούμε ποιά κατάσταση επικρατούσε στο Βελεστίνο το 1881. Επτά μήνες πριν απο την ένωση, στις 31/3/1881, η αθηναϊκή εφημερίδα “Αιών”, σε ολοσέλιδη ανταπόκριση απο τον Βόλο, αναφέρει ότι σε παλιότερα χρόνια οι κάτοικοι του Βελεστίνου θεωρούνταν γενναίοι και ήσαν υπερήφανοι. Αποκαλούνταν μάλιστα και νταήδες. Το ίδιο και όσοι έμεναν στην ευφορώτατη πεδιάδα μεταξύ Γορίτσας και Τρικέρων, που αποκαλούνταν σπαχήδες. Αλλ’ αυτούς δεν τους γνώρισε “η νυν γενεά”, η γενιά δηλαδή περίπου του 1850 και μετά και αντί νταήδων και σπαχήδων “βλέπομεν ταπεινούς κηπουρούς, κομίζοντας επί όνων εις την αγοράν του Βόλου λαχανικά και οπωρικά από Βελεστίνου και Λεχωνίων”¹³.

Άγνωστο πόσοι ήσαν οι ταπεινοί κηπουροί του Βελεστίνου το 1881 οπως άγνωστο και πόσος ήταν ακριβώς ο συνολικός πληθυσμός. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου έγινε απογραφή πληθυσμού, η πρώτη απογραφή στις ελευθερούμενες περιοχές της Θεσσαλίας, αλλά τα αποτελέσματά της δεν μπορούν να θεωρηθούν απόλυτα ακριβή, γιατί η κατάσταση ήταν ακόμη ανώμαλη και πολλοί φοβούνταν στρατολογία ή φορολογία και απέφευγαν να απογραφούν. Πάντως, η πρώτη αυτή επίσημη απογραφή του 1881 έδωσε τα παρακάτω αποτελέσματα για το Βελεστίνο και τα χωριά της περιοχής, που αποτέλεσαν μετά δυο χρόνια τον Δήμο Φερών¹⁴.

12) Ν. Γεωργιάδου “Η Θεσσαλία”, Βόλος, 1894, σελ. 151.

13) Νίτσας Κολιού “Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα του Βόλου”, σ. 51.

14) Υπουργείον Εσωτερικών: “Πίνακες των επαρχιών Ηπείρου και Θεσσαλίας κατά την απογραφήν του 1881”, Αθήναι, 1884, σελ. 18-19.

ΔΗΜΟΣ ΦΕΡΩΝ	Άρρενες	Θήλεις	Σύνολον
Βελεστίνος	436	420	856
Σέσκουλον	160	175	335
Μουσαφακλή	28	22	50
Άγιος Γεώργιος	153	158	311
Μπερσεφλή	24	16	40
Ουζλάρ	42	43	85
Τακταλεσμάν	62	56	118
Νταμπιγλή	107	83	190
Γερμή	18	9	27
Σερατσή	91	72	163
Κονιάρ	-	-	-
Γενικό σύνολο	1.121	1.054	2.175

Απορία γιατί στους πίνακες του Υπουργείου δεν υπάρχουν στοιχεία για τον πληθυσμό στο Κόνιαρι ή Κονιάρ (σήμερα Χλόη). Αν δεν είναι παράλειψη υπηρεσιακή, αφού άλλωστε “η απογραφή αυτή ενεργήθη μετά πολλής σπουδής”, όπως αναφέρεται στην εισαγωγή των πινάκων, τότε ή δεν βρέθηκε κανένας τις ημέρες εκείνες στο Κόνιαρι ή οι κάτοικοί του απογράφηκαν στο κοντινό Νταμπεγλί (μετέπειτα Άγιο Γεδεώνα). Έτσι ή αλλιώς, φθάνουμε στη μέρα της προσάρτησης.

Η κατάληψη απο τον ελληνικό στρατό του Βελεστίνου και μερικών απο τα γύρω χωριά έγινε στις 31 Οκτωβρίου 1881, σύμφωνα με τηλεγράφημα του Γενικού αρχηγού Σκαρλάτου Σούτσου¹⁵.

Μια συνοπτική, όσο και συγκινητική περιγραφή της απελευθέρωσης του Βελεστίνου βρίσκουμε στο περιοδικό “Μη χάνεσαι” της 15/11/1881. Ο απεσταλμένος, με την υπογραφή “Μπλούμ” αποκαλεί το Βελεστίνο με την αρχαία ονομασία Φεραί και γράφει:¹⁶

15) Νίτσας Κολιού, όπ.π. σ. 59.

16) Νίτσας Κολιού, όπ.π. σελ. 76, 78.

“Αι Φερραΐ κατέχουσι εν τη Θεσσαλική πεδιάδι τη ατέρμονι οίαν θέσιν αι οάσεις εν τη ερήμω της Σαχάρας. Μετά πορείαν κοπιαστικήν, μονότονον και μακράν, ο εκ Λαρίσης εις Βώλον ερχόμενος, απαντά δύο λόφους καταφύτους, όπου η πεύκη αυξάνει και ποικίλη βλάστησις διαρκώς καταφαίνεται. Εκεί η φύσις ζή, οργά, κινείται! Όπισθεν των δύο λοφίσκων εισίν εκτισμένοι αι Φερραΐ, κωμόπολις ελληνικωτάτη, καίτοι μόνον 30-35 αριθμεί ελληνικάς οικογενείας, του λοιπού πληθυσμού συγκειμένου εξ οθωμανών.

Οι Φερραίοι μανθάνουσιν ότι ο στρατός της καταλήψεως θα διέλθη διά του χωρίου των. Στήνουσιν αμέσως μίαν αφίδα εκ μύρτων και δαφνών και πάντες από του παλαιάτου ή παλαιάτης μέχρι της νεωτάτης και νεωτάτου καταλαμβάνουσι τας κλιτύας των λόφων. Οι ιερείς φορούσι την λευκήν στολήν των και τίθενται προ της αφίδος, ψάλλοντες το “Αναστάσεως ημέρα”. Καθ’ήν στιγμήν ο στρατός φθάνει προ της αφίδος ίστανται βωβοί οι Φερραίοι, προσπαθούσι να κρατήσωσι την καρδίαν των προ του θεάματος τούτου. Δακρύουσι και ευθύς αμέσως βροντά κραυγή εις τον αέρα παρατεταμένη “Ζήτω η ελευθερία”, ήτις διασκορπίζεται εις την πεδιάδα και πλήττει την ησυχίαν της. Ορμώσι πλέον επι τους στρατιώτας, προσφέρουσι αυτοίς ό,τι έχουσι και φέρουσι άπαντας υπερδισχλίους εις τας οικίας των. Εισί μεθυσμένοι εκ της χαράς και αντί πάσης πολυτελείας δεικνύουσι τοις οπλίταις το οικόπεδον του Ρήγα των.

Αι Φερραΐ καταστρέφουσι την μονοτονίαν της πεδιάδος. Τώρα δ’ εννοώ διατί ο Ρήγας συνέλαβε την μεγάλην ιδέαν της διασπάσεως της μακραίονος δουλείας του γένους”.

Οι Δήμαρχοι Φερών μετά το 1881

Στο ερώτημα γιατί δεν αναφέρεται παρουσία δημάρχου κατά την υποδοχή του ελληνικού στρατού στο Βελεστίνο, η απάν-

τηση είναι ότι ο δήμαρχος ήταν Οθωμανός. Ο Δήμος Φερών δεν είχε ακόμη συσταθεί (η ίδρυσή του, όπως είδαμε, έγινε το 1883) και προηγήθηκε σύσταση του Δήμου Βελεστίνου με το από 17ης Μαΐου 1882 διάταγμα. Δήμαρχος Βελεστίνου και το 1882, υπό ελληνικό κράτος, ήταν Οθωμανός. Αλλά πλέον ο δήμαρχος αυτός δεν είχε λόγο να εμφανίζεται και να κορδακίζεται, παρότι προκαλούσε ζητήματα στις ελληνικές αρχές και υπηρεσίες, γι' αυτό και καταδικάστηκε σε διετή φυλάκιση. Διαφωτιστική είναι μία είδηση στη βολιώτικη εφημερίδα "Φωνή του Λαού" στις 26/6/1882:

"Περίεργος διεξήχθη προχθές δίκη ενώπιον του ενταύθα Πλημμελειοδικείου. Ο γνωστός διδάσκαλος Θεοφίλος, ο πειραθείς άλλοτε τετραγωνισμόν του κύκλου και γράφας μάλιστα και περί του αντικειμένου, εφέρετο μετά του Οθωμανού Δημάρχου Βελεστίνου και τινος κλητήρος, κατηγορούμενος επι συκοφαντία και αναγγελία ψευδών ειδήσεων προς την αρχήν, αίτινες ενέβαλον εις κίνδυνον την δημοσίαν ασφάλειαν και ταραχήν την στρατιωτικήν εξουσίαν. Άνευ ουδενός λογικού λόγου ανεκοίνωσε προς τας εν Βελεστίνω αρχάς προ τινος χρόνου, ότι λησται περιεθάλλοντο εις τινα εν Βελεστίνω οίκω, όν έσπευσαν αύται να ερευνήσωσι και εν ώ ουδέν εύρον προς μεγάλην του Θεοφίλου θλίψιν. Διά να παρηγορηθή ίσως ο αγαθός διδάσκαλος και τις οίδε τί άλλα σκεπτόμενος, τηλεγραφεί την επομένην εις Λάρισαν ότι στάσις ηγέρθη εν Βελεστίνω, ότι γενική απειλείται των Τούρκων σφαγή και μεγάλοι θα συμβώσι καταστροφαι, αν εγκαίρως δεν προληφθώσι, ταύτα δε πάντα διεβίβαζε δια του συγκατηγορουμένου δημάρχου. Το τηλεγράφημα ενήργησε και τη επομένη έφιππος κατέφθασε στρατιωτική δύναμις, εκ Βόλου και Λαρίσης εκπεμφθείσα, ήτις όμως εύρε τα πάντα ήσυχα, πλην της κεφαλής ίσως του αγαθού Θεοφίλου. Η δίκη διεξήχθη ερήμην, κατεγνώσθη δε εις τους κατηγορουμένους, κηρυχθέντας ενόχους της αποδιδομένης αυτοίς πράξεως, η ποιινή της διετούς φυλακίσεως".

Δήμος Βελεστίνου συνεπώς υπήρχε κατά την προσάρτηση - και για ενάμιση χρόνο μετά - και Οθωμανός ήταν ο πρώτος δήμαρχος, αφού άλλωστε οι Τούρκοι ήσαν πολλαπλάσιοι των Ελλήνων. Το καλοκαίρι του 1882 το Επαρχείο Βόλου υπέβαλε την έκθεσή του για τη δημοτική διαίρεση και πρότεινε τον σχηματισμό 20 δήμων¹⁷. Από τους 20 εγκρίθηκε η σύσταση 15 δήμων, ένας από τους οποίους ήταν ο Δήμος Φερών, που ιδρύθηκε ως δήμος β τάξεως (Β.Δ. 31/3/1883) με 11 χωριά και πρωτεύουσα το Βελεστίνο. Έτσι, την άνοιξη του 1883 έχει συσταθεί ο Δήμος Φερών που διαδέχθηκε τον Δήμο Βελεστίνου και αρχίζει η προεκλογική κίνηση για την ανάδειξη του πρώτου Έλληνα δημάρχου. Στις 7 Μαΐου 1883 έχουν ανακηρυχθεί υποψήφιοι δήμαρχοι Φερών οι Ιω. Π. Γιαννόπουλος, Γεώργ. Δράμαλης, Γεώργ. Θεόφιλος, Θεμ. Α. Δανιλόπουλος, Αθ. Αλεξανδρής, Αναγνώστης Μουκταρέλης, Ιωάν. Β. Ιωαννίδης, Γεώργ. Κ. Διανελόπουλος, Μιχ. Πασχάλης, Γιαννίτσης Κωνσταντίνου, Δ.Α. Γιαννακόπουλος¹⁸.

Αν δεν πρόκειται για συνωνυμία, τότε ο εκ των υποψηφίων Γεώργιος Θεόφιλος είναι ο δάσκαλος Θεόφιλος για τον οποίον αναφέρθηκε παραπάνω ότι παραπέμφθηκε σε δίκη. Ο δάσκαλος Γ. Θεόφιλος (Κυμαίος) εξέδωσε σε βιβλιαράκι τη βιογραφία του Ρήγα σε τρεις εκδόσεις. Την πρώτη το 1886, τη δεύτερη το 1893 και την τρίτη το 1895 από το τυπογραφείο της "Σάλπιγγος" στη Λάρισα. Είχε μάλιστα η έκδοση και την πομπώδη αφιέρωση: "Τω φιλογενεστάτω κυρίω Ιωάννη Αστειριάδη εκ Ζάρκου της Θεσσαλίας, τω ιδίαις δαπάναις το νοσοκομείον της Λαρίσης ανεγείραντι σεβασμού τεκμήριον την βίβλον ταύτην ανέθετο". Δήμαρχος, πάντως, ο Θεόφιλος δεν εξελέγη.

Οι εκλογές έγιναν στις 29 Μαΐου 1883 και δήμαρχος αναδείχθηκε ο Δημήτριος Γιαννακόπουλος. Στις ίδιες δημοτικές ε-

17) "Φωνή Λαού" Βόλου, 7ης Αυγούστου 1882.

18) "Φωνή Λαού" Βόλου, 7ης Μαΐου 1883.

κλογές δήμαρχος Βόλου (Παγασών) είχε εκλεγεί ο Γεώργιος Καρτάλης και στον δήμο Βοίβης ο Ν. Παπαγεωργίου¹⁹.

Τον επόμενο μήνα ο τοπικός Τύπος του Βόλου μάς πληροφορεί, ότι “άπασαι αι εκλεχθείσαι άρτι δημοτικάι αρχαί εν τη ημετέρα επαρχία, ομόσασαι τον νενομισμένον όρκον ενώπιον του Επαρχείου, επελήφθησαν ήδη των καθηκόντων αυτών”²⁰.

Δυστυχώς δεν υπάρχουν αρχεία του Δήμου Φερών, οπότε ο ερευνητής θα είχε στη διάθεσή του πρακτικά συνεδριάσεων του δημοτικού συμβουλίου και διάφορα έγγραφα για τη δημοτική δραστηριότητα της κάθε εποχής. Μοιραία η προσφυγή στις εφημερίδες του Βόλου, όπου όμως ανακλύπτουν αναπόφευκτες δυσκολίες, διότι ούτε πλήρη αρχεία διατίθενται στις ελληνικές βιβλιοθήκες, ούτε λεπτομέρειες αρκετές βρίσκει ο ενδιαφερόμενος, χώρια που συχνά υπεισέρχεται στις ειδήσεις και στα σχόλια ο κομματισμός, ανάλογα με το ποιά πολιτική παράταξη υπηρετούσε η κάθε εφημερίδα και ποιά ασπαζόταν ο κάθε δήμαρχος.

Μετά την προσάρτηση, οι βουλευτικές εκλογές στη Θεσσαλία προηγήθηκαν των δημοτικών. Με διάταγμα της 28ης Νοεμβρίου 1881 ορίσθηκε ο αριθμός βουλευτών για την επαρχία Βόλου σε 6 (άλλοι δύο εκλέγονταν τότε στην επαρχία Αλμυρού) και ένας απο τους 6 που εκλέχθηκαν ήταν ο Ιωάννης Καρτάλης. Φίλος του Καρτάλη ο πρώτος δήμαρχος Φερών, ο Δημ. Γιαννακόπουλος. Αλλά έναν χρόνο πριν απο τις δημοτικές εκλογές, βλέπουμε επίσκεψη του Καρτάλη στο Βελεστίνο για άλλους λόγους. Στις 10/7/1882 η “Φωνή του Λαού” έγραφε:

“Προχθές ο εκ της ημετέρας επαρχίας βουλευτής κ. Ιωάν. Καρτάλης εξέδραμε μέχρι Βελεστίνου όπως εγγύτερον εξετάση την κατάστασιν του τόπου και γνωρίση τα αίτια των συνεχώς λαμβανουσών εκεί χώραν παρεκτροπών”.

Ποιές ήσαν οι παρεκτροπές; Αυθαιρεσίες, παρανομίες και

19) “Φωνή Λαού” Βόλου, 2ας Ιουνίου 1883.

20) “Ελευθερία” Βόλου, 25ης Ιουνίου 1883.

εγκλήματα, όπως προκύπτει πάλι απο σχετικά δημοσιεύματα. Στις 30 Ιουνίου 1882 η “Θεσσαλία” αναφέρει ότι εισπράκτωρ της περιφέρειας Βελεστίνου πήγε στο χωριό Σαρατζί και θέλοντας να αντιγράψει πράξεις προκατόχων του επι Τουρκοκρατίας ζήτησε να του φέρουν κότες και πίτες. Και επειδή οι χωρικοί αρνήθηκαν, ο θρασύς εισπράκτορας σκότωσε όσες κότες βρήκε μπροστά του και διέταξε να του τις μαγειρέψουν με μπόλικο βούτυρο.

Στις 17 Ιουλίου 1882 άλλη είδηση στη “Φωνή του Λαού” πληροφορεί, ότι κοντά στο Βελεστίνο, στο δρόμο, βρέθηκε πτώμα αγνώστου με εμφανή κακοποίηση. Επρόκειτο μάλλον για στραγγαλισμό. Δίπλα του στεκόταν το μουλάρι με φορτίο φρούτων.

Δυό μήνες αργότερα, στις 15/9/1882, η “Θεσσαλία” σχολιάζει την κατάσταση στο Βελεστίνο:

“Εν Βελεστίνω είναι οικτρά η αστυνομική κατάσταση. Καλόν θα ήτο ο ελθών ενταύθα υπαστυνόμος να διωρίζετο εις Βελεστίνον, ένθα ουδόλως παρήλλαξαν τα πράγματα, νομίζων τις ότι ζη εν Τουρκία”.

Άλλος όμως διορίστηκε αστυνόμος. Όπως γράφει πάλι η “Θεσσαλία” μετά δεκαήμερο (25-9-1882) αστυνόμος Βελεστίνου διορίσθηκε ο Σ.Μελέτης, πρώην αστυνόμος Φαρσάλων και άλλοτε έπαρχος, που είχε αφήσει “τας καλυτέρας αναμνήσεις”.

Η σφαγή Χριστιανών το 1821

Την ίδια αυτή χρονιά (1882) είχε υποβληθεί στον πολιτικό και μετέπειτα Υπουργό Δικαιοσύνης Γεώργιο Φιλάρετο έκθεση για τις θυσίες των κατοίκων του Βελεστίνου κατά την επανάσταση του 1821 και για τα κατοπινά προβλήματά τους. Είναι χαρακτηριστικό της συμφοράς ένα απόσπασμα:

“Εν τω Βελεστίνω υπήρχε προ του 1821 χριστιανική συνοικία εκατό περίπου οικογενειών. Οι Χριστιανοί ήσαν ευπορώτεροι των Οθωμανών, έχοντες τα περισσότερα κτήματα και εμπορευόμενοι με διάφορα μέρη και την Βιέν-

νην. Οι Οθωμανοί εγίνωσκον απο την εποχήν του Ρήγα Φεραίου ότι οι συμπολίται των Χριστιανοί είχαν συνεννοήσεις μετά της Φιλικής Εταιρίας. Εποφθαλμιώντες δε επί της περιουσίας των ανέμενον κατάλληλον περίστασιν όπως την σφετερισθώσι. Κατά την επανάστασιν του 1821, σύροντες τους Χριστιανούς εκ των εκκλησιών και των οικιών των δια της βίας, τους καθείργον εντός ενός χανίου. Κατόπιν πολιορκηθέντες από τους κατ'αυτών επελθόντας Βωλιώτας και διαλύσαντες την πολιορκίαν, διασκορπίσαντες τα άπειρα αυτών πλήθη, απεφάσισαν την σφαγήν και αιχμαλωσίαν των καθειργμένων Χριστιανών ως μετασχόντων δήθεν της επαναστάσεως. Διά κλήρου εσφάζετο έκαστος οικογενειάρχης μετά των ενηλίκων αγρένων τέκνων του, ο δε κληρούχος ελάμβανε ως λάφυρον την περιουσίαν τού παρ' αυτού σφαγέντος, την σύζυγον, τας θυγατέρας και τα ανήλικα τέκνα του. Ούτω οι δυστυχείς Χριστιανοί του Βελεστίνου κατεσφάγησαν, αι οικογένειαι των ηχμαλωτίσθησαν και η περιουσία των περιήλθεν εις τους Οθωμανούς, η δε συνοικία των επυρπολήθη και κατεστράφη εκ θεμελίων. Ολίγοι τινες αυτών εσώθησαν..."

Για τη σφαγή των Χριστιανών του Βελεστίνου κάνει λόγο και ο συγγραφέας Αδάμ Ανακατωμένος:²¹

“Η πόλις διέσωσεν ως αρχαιολογικήν μνήμην την Υπέρειαν Κρήνην, νυν Κεφαλόβρυσον, έχουσαν πέριξ αυτής διάφορα δένδρα, υφ'ών την σκιάν το 1821 έτεμνον αγγεληδόν οι Τούρκοι τας κεφαλάς των Χριστιανών. Ζώσιν εισέτι γέροντες, οίτινες διηγούνται τας φρικαλεότητας της εποχής εκείνης, τας θέσεις και τους απογόνους των δημίων, ούς ανά πάσαν ημέραν χαιρετίζουσιν εδαφιαίως εις την αγοράν...”

21) Ανακατωμένος Αδάμ: “Τα νέα όρια της Ελλάδος, ήτοι τοπογραφικά και εθνολογικά σημειώσεις περι της Θεσσαλίας” (Αθήναι, 1887), σ. 87.

Ανέκδοτα για τον Δήμαρχο Δημ. Γιαννακόπουλο

Από τις φρικτές εκείνες αναμνήσεις περνάμε πάλι στα δημοτικά των Φερών. Τι είδους αναμνήσεις είχε αφήσει ο πρώτος δήμαρχος Φερών, ο Δημήτριος Γιαννακόπουλος; Ο Απόστολος Αύφαντης, κάτοικος Αγίου Γεωργίου Φερών, ηλικιωμένος (92 ετών το καλοκαίρι του 1992) και άρρωστος, μόλις μπόρεσε να βεβαιώσει ότι ο Δ.Γιαννακόπουλος, δήμαρχος Φερών, ήταν μεγάλη φυσιογνωμία.

Ο Ηρακλής Χατζάκος, που το 1992 διήνυε το 91ο έτος της ηλικίας του μου είπε²² ότι σε παιδική ηλικία είχε γνωρίσει τον Γιαννακόπουλο, όχι πλέον δήμαρχο, και τον είχε γνωρίσει ως άνθρωπο καλοσυνάτο, ομιλητικό και ανεκδοτολόγο. Όπως μάλιστα είχε πληροφορηθεί ο Χατζάκος, μετά τον πόλεμο του 1897, όταν πολλοί Βελεστινιώτες, επιστρέφοντας από την προσφυγιά, βρήκαν τα υπάρχοντά τους κατεστραμμένα, άκουσαν με ανακούφιση τον Δημ.Γιαννακόπουλο να τους ενθαρρύνει και να τους υπόσχεται κινητοποιήσεις για να εξασφαλιστούν τα αναγκαία στον καθένα αντικείμενα (καζάνια, πινακωτές κλπ.)

Ο Δ.Γιαννακόπουλος είχε γίνει κι αυτός πρόσφυγας το 1897 και είχε κατηφορίσει στη Χαλκίδα. Σε παλιούς μάλιστα Βελεστινιώτες κυκλοφορούσε και σχετικό ανέκδοτο²³: Ο Γιαννακόπουλος με τον Αναγνώστη Τζίμα πήγαν σε κάποια ταβέρνα της Χαλκίδας να γευματίσουν. Μετά το γεύμα ο σερβιτόρος τους έφερε τον λογαριασμό και οι δύο Βελεστινιώτες περιέπεσαν σε δυσθυμία και απόγνωση, καθώς οι τσέπες τους ήταν άδειες. Ύστερα βρήκαν το κουράγιο να ζητήσουν το αφεντικό της ταβέρνας. Καί όταν προσήλθε ο ταβερνιάρης, ο Γιαννακόπουλος του είπε ορθά-κοφτά για το ποιοί ήταν και για την αψιλία τους, προσθέτοντας: "Ό,τι καταλαβαίνεις κάνε. Θες φτύσε μας, θές δείρε μας. Αν είναι για φτύσιμο, φτύσε εμένα. Αν είναι για

22) Αφήγηση 1ης Ιουλίου 1992.

23) Από αφήγηση Δημ. Κογκούλη και Βασ. Σαββανάκη.

ξύλο, δείρε αυτόν (τον Τζίμα)”. Ο καταστηματάρχης όμως όχι μόνο δεν δυσανασχέτησε, αλλά έδειξε συμπάθεια στους πρόσφυγες και τους παρότρυνε να ξαναπάνε για δωρεάν γέυμα.

Αλλά ας ξαναγυρίσουμε στην πρώτη θητεία του Γιαννακόπουλου ως δημάρχου Φερών. Μια εφημερίδα του Βόλου, η εφημερίδα με τον βαρύγδουπο τίτλο “Εθνικόν Μεγαλείον” τού έκανε πολεμική. Έτσι, δημοσίευσε μεν μια αγγελία κοινωνικού περιεχομένου (φύλλο 5ης Μαΐου 1884):

“Την παρελθούσαν Κυριακήν ετελέσθησαν εν Αγίω Γεωργίω του Δήμου Φερών οι γάμοι του κ. Δ. Αντάρη μετά της χαριτοβρύτου δεσποινίδος Βασιλικής, θυγατρός του Δημάρχου Σκοτούσης. Παράνυμφος ήν ο κ. Δ. Γιαννακόπουλος, δήμαρχος Φερών”.

Τα σχόλια όμως της εφημερίδας για την πολιτεία του δημάρχου ήσαν πικρά. Την 1/8/1884 το “Εθνικόν Μεγαλείον” μιλάει για οικονομικό σκάνδαλο στον Δήμο Φερών και απορεί:

“Είμεθα περιέργοι να μάθωμεν μέχρι τίνος σημείου έφθασαν αι κατά του Δημάρχου Φερών ανακρίσεις”.

Μετά ένα δίμηνο και ενώ η ελονοσία θέριζε τους πληθυσμούς των παρακαρλίων χωριών και όχι μόνο, το “Εθνικόν Μεγαλείον” έριχνε και πάλι τη χολή του εναντίον του Δημάρχου. Στις 16/10/1884 έγραφε:

“Ουχί μόνον τα παρά την Βοιβηίδα ευρισκόμενα χωρία προσεβλήθησαν υπό πυρετών, αλλά και τα εν ικανή αποστάσει μακράν αυτών κείμενα. Οι άνθρωποι πάσχουσι δεινώς, ματαίως δε καταφεύγουσιν εις την κινίνην, ής η ποιότης αθλιεστάτη ούσα, ουδεμίαν παρέχει αυτοίς ωφέλειαν.

Αιτία της επιτάσεως των διαλειπόντων πυρετών εστί η μεγάλη αδράνεια ή κάλλιον ειπείν η επ’ αγαθώ των δημοτών συνεννόησις των δημάρχων μετά των κρεοπωλών, πωλούντων αίγια μόνον και προβάτινα κρέατα, μετά ενός ή δύο το πολύ εννοείται εμβρύων αντί 1,30 δρχ. κατ’ ο-

κάν. Τοιαύτα κρέατα πωλούνται εν Καναλίους και εν Φεραίς, ένθα ετοιμάζεται και καταγγελία κατά του αμερολήπτου, ευπροσηγόρου και φιλοξένου δημάρχου”.

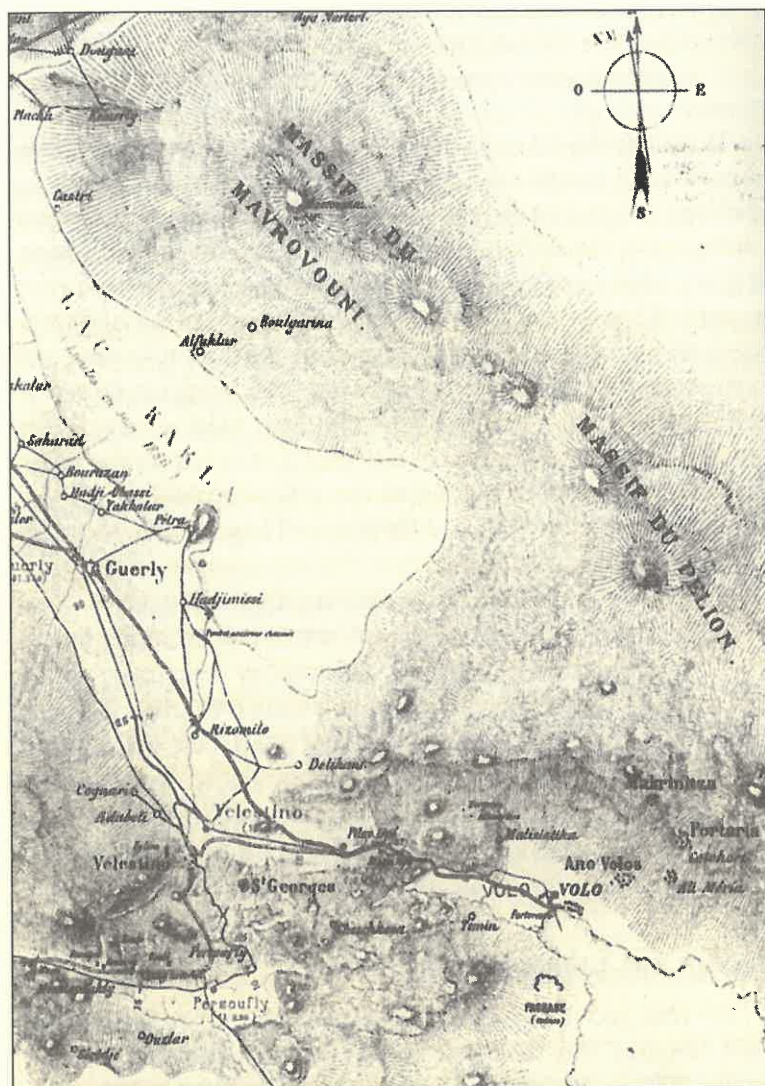
Η εφημερίδα έδινε ασφαλώς στα επίθετα την αντίθετη έννοια, γι’ αυτό και τα υπογράμμισε. Αλλά παρά τα δεινά της ελονοσίας, παρά τη φτώχεια και μιζέρια, η ζωή συνεχιζόταν και η καθημερινή διασκέδαση του κόσμου επίσης. Ποιά διασκέδαση, θα πείτε. Μία και μόνη σε δημόσιους χώρους και μόνο για τους άρρενες. Επρόκειτο για τα καφενεία των χωριών, όπου σύχναζαν οι άνδρες για το καφεδάκι τους, την κουβεντούλα τους και το χαρτάκι τους. Ο Δήμαρχος ήταν φαίνεται κι αυτός θαμώνας του καφενείου και φίλος της χαρτοπαιξίας, αλλά οι εφημερίδες που τον αντιπολιτεύονταν δεν του χαρίζονταν ακόμη και γι’ αυτές του τις αδυναμίες. Έτσι υπό τον τίτλο “Ανέκδοτα του Δημάρχου Φερών”, το “Εθνικόν Μεγαλείον” έγραφε στις 30 Ιουνίου 1885:

“...Προ ημερών χωροφύλαξ τις περιπολάρχης, εν προκεχωρηία της νυκτός ώρα, συνεπεία αστυνομικής διατάξεως υφισταμένης, διέταξε καφεπώλην τινα, όπως κλείση το καφενείον του και συνεπώς παύση ο εν αυτώ θόρυβος των χαρτοπαικτούντων, μεθ’ ων πρωτεύων ήν αυτός ο Δήμαρχος Φερών. Ο καφεπώλης ατενίζει προς τον Δήμαρχον, ούτος δε προβαίνει εις εντόνους επιπλήξεις κατά του χωροφύλακος... Σημειωτέον ότι ο κ. Δήμαρχος έχει φιλελευθέρας αρχάς ως ανήκων εις το καρταλικόν κόμμα”.

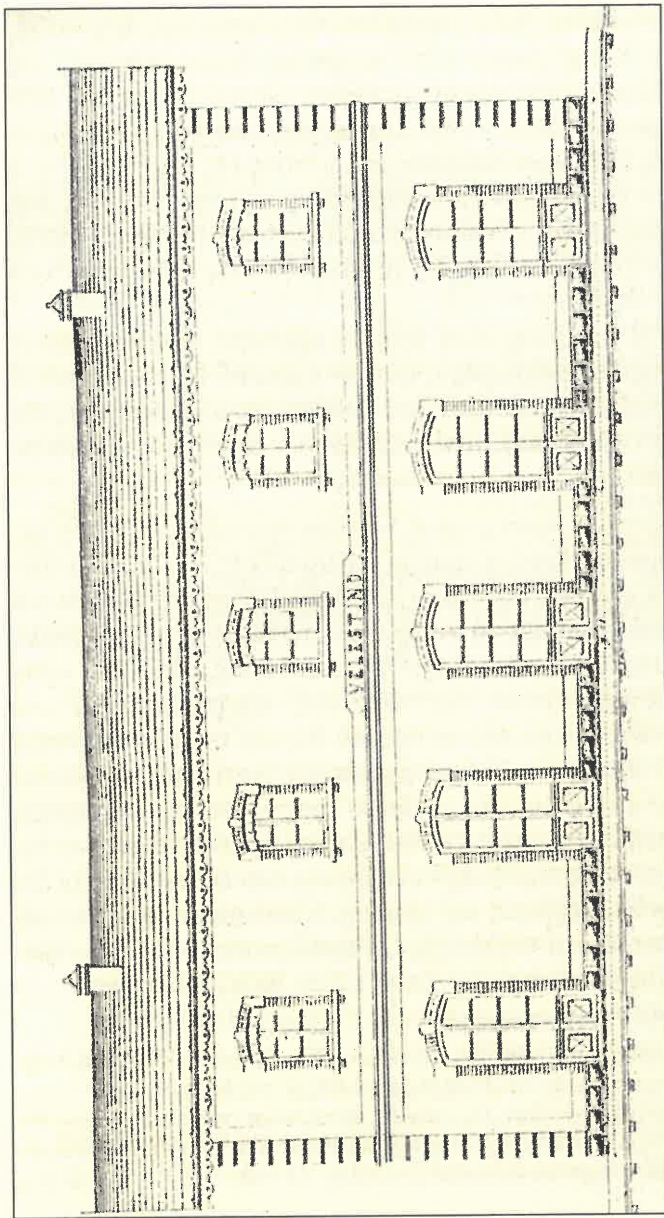
Παζάρι και Σιδηρόδρομος

Τον ίδιο χρόνο άρχιζε και το ετήσιο παζάρι του Βελεστίνου και η “Σημαία” του Βόλου το ανήγγειλε την 1/9/1885:

“Τη 7η του μηνός άρχεται η εν Βελεστίνω συστάσα εμπορική πανήγυρις, ήτις προμηνύεται μεγάλη εκ της ευκολίας της σιδηροδρομικής συγκοινωνίας, εξ ής το Βελεστίνον κατέστη το κεντρον της Θεσσαλίας”

Ένα κομμάτι από τον χάρτη της Θεσσαλίας, όπως είχε σχεδιαστεί για τους Σιδηροδρόμους Θεσσαλίας στο Παρίσι, το 1889. Από το Βελεστίνο περνούσαν και οι δύο γραμμές. Και προς Λάρισα και προς Καλαμπάκα. Ο χάρτης από τη συλλογή Κ. Ανδρουλιδάκη.

Ο πρώτος σταθμός στο Βελεσπίνο, όπως εικονίσθηκε στα σχέδια, που είχαν εκπονηθεί στο διάστημα 1881-86 και τυπώθηκαν στο Παρίσι το 1889. Το αντίγραφο είναι από τον τόμο των σχεδίων των Θεσσαλικών Σιδηροδρόμων, που εκτίθεται στο Μουσείο του Σταθμού Βόλου.

Ο Σιδηρόδρομος είχε πράγματι μπει στη ζωή της Θεσσαλίας και είχε τεθεί στην εξυπηρέτηση των κατοίκων της. Τον Απρίλιο του 1884 είχε εγκαινιαστεί η γραμμή Βόλου-Λάρισας, μήκους 60 χιλιομέτρων και στη συνέχεια ως τον Ιούνιο του 1886 παραδόθηκαν σταδιακά τα άλλα τμήματα, Βελεστίνου-Φαρσάλων-Καρδίτσας-Τρικάλων-Καλαμπάκας, μήκους 142 χιλ.²⁴

Για τον Θεσσαλικό Σιδηρόδρομο κάνει λόγο και ο Άγγλος συγγραφέας Κάρολος Τσέστων στο βιβλίο του “Η Ελλάδα το 1887”, ο οποίος μάλιστα εγκωμιάζει το Βελεστίνο ως καταφύγιο αναριθμητών αηδόνων:

“Η σιδηροδρομική γραμμή αρχομένη απο του Βόλου διέρχεται δια σειράς λοφίσκων άχρως ού, εις απόστασιν 20 περίπου χιλιομέτρων από του Βόλου, αφικνείται εις Βελεστίνον, καταφύγιον αναριθμητών αηδόνων, ένθα και διαιρείται εις δύο διακλαδώσεις”.

Ο Βελεστίνος ήταν κόμβος των δύο γραμμών, παρά τον αρχικό σχεδιασμό. Γιατί η γραμμή Καλαμπάκας είχε αρχικά σχεδιαστεί να περάσει ψηλά από τον Άγιο Γεώργιο Φερών, δίπλα απο την εκκλησία και να συνεχίσει κατευθείαν στο Περσουφλί, παρακάμπτοντας το Βελεστίνο²⁵. Τελικά όμως, μετά από κινητοποιήσεις παραγόντων του Βελεστίνου, η γραμμή πέρασε από την πρωτεύουσα του Δήμου Φερών. Πέρασε ωστόσο η γραμμή σε κάποια απόσταση από την κωμόπολη, γιατί είχαν εκδηλωθεί φόβοι από κατοίκους ότι το “θεριό” μπορούσε να γίνει πρόξενος δυστυχημάτων. Έτσι ή αλλιώς, κατά την κατασκευή του έργου ο Βελεστίνος είχε ζωηρή κίνηση και εκεί έμεναν πολλοί ξένοι τεχνικοί και εργάτες της γραμμής. Είναι χαρακτηριστικά μερικά δημοσιεύματα της εποχής. Σταχυολογούμε από την εφημερίδα του Βόλου “Φωνή του Λαού”. Στις 30/3/1883 έγραφε:

24) Λευτέρη Παπαγιαννάκη: “Οι Ελληνικοί Σιδηρόδρομοι” (1882-1910), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1982, σελ. 115-116.

25) Από αφήγηση του Παν. Οικονομίδη, παντοπώλη στον Άγιο Γεώργιο Φερών, ο οποίος είχε ιδεί τα σχέδια στα χέρια του παπού του Γιαννακού Οικονομίδη, μεγάλου αγροτικού αγωνιστή.

“Εν Βελεστίνω εωρτάσθη πανδήμως η επέτειος της Εθνικής παλιγγενεσίας. Εν τη δοξολογία παρήσαν και πλείστοι των παροικούντων εκείσε, ως εκ των εργασιών του Σιδηροδρόμου, αλλοδαπών, οίτινες μετ’ ειλικρινούς ενθουσιασμού μετέσχον της εορτής”.

Στις 14/5/1883 η ίδια εφημερίδα ανέφερε ότι στο Βελεστίνο είχε γίνει σύγκρουση ανάμεσα στους εργάτες του Σιδηροδρόμου απο τους οποίους ένας τραυματίσθηκε βαριά. Και τον επόμενο μήνα πληροφορούσε (φύλλο 22-6-1883) ότι είχε μετατεθεί από το Ταχυδρομείο Βόλου στο ταχυδρομικό γραφείο Φερών ο Παρασκευάς Καλλικάτης, γεγονός που η εφημερίδα επικροτούσε γιατί ο υπάλληλος ήξερε να διαβάζει ξενόγλωσσες διευθύνσεις, πράγμα απαραίτητο, αφού “εν Βελεστίνω κατοικούν πολλοί Ευρωπαίοι, λόγω του Σιδηροδρόμου”.

Φαίνεται όμως ότι το καλοκαίρι εκείνο του 1883 ήταν πολύ θερμό και ο κάμπος φλεγόταν. Έτσι στις 14-7-1883 διαβάζουμε:

“Πολλοί Ιταλοί εργάται του Σιδηροδρόμου αναχωρούσι, μη δυνάμενοι να ανθέξωσι τον εν τη πεδιάδι υπερβολικόν καύσωνα”.

Αλλά ας ξαναγυρίσουμε στα δημοτικά του Βελεστίνου και στην πολεμική εναντίον του Δημάρχου. Στις 11-12-1886 το “Εθνικόν Μεγαλείον” θεωρούσε υπερβολικά τα οδοιπορικά του Δημάρχου και σχολίαζε:

“Το Δημοτικόν Συμβούλιον Φερών εψήφισε δι’ έξοδα μεταβάσεως του κ. Δημάρχου εις Αθήνας δια τας εορτάς του Διαδόχου δρ. 400. Αλλ’ ο κ. Νομάρχης εθεώρησε ως εξευτελιστικόν το ποσόν τούτο δια τον κ. Δήμαρχον Φερών και ηύξησε τούτο κατά 100 δρχ. ήτοι εν όλω 500. Ίσως η αναλογία αύτη ελήφθη εκ των οδοιπορικίων εξόδων των εξ Ευρώπης Γάλλων μηχανικών, των οποίων η δαπάνη ανήλθεν εις εκατομμύρια”.

Τον επόμενο μήνα καινούργια επίθεση εναντίον του Δημάρχου Φερών. (“Εθνικόν Μεγαλείον” 17ης Ιανουαρίου 1887):

“Φύλαξε τις της σιδηροδρομικής γραμμής συνέλαβε περιπλανωμένους επί της γραμμής εν Βελεστίνω τρεις ίππους, ούς και ωδήγησεν εις το επί τούτω κρατητήριο του Σιδηροδρόμου, ένθα ώφειλεν ο κύριος των ίππων ν’ απευθυνθή και υποβαλλόμενος εις τας υπο των κανονισμών των σιδηροδρόμων επιβαλλομένας διατάξεις να παραλάβη τους αποπλανηθέντας και εν τη γραμμή του σιδηροδρόμου συλληφθέντας ίππους του. Τούτο μαθών ο γεννάδας δήμαρχος μετέβη υπό την επίσημον ιδιότητά του και ως εκτελών αστυνομικά χρέη, ουχί μόνον αυθαιρέτως και χωρίς να πληρωθή το υπο των κανονισμών οριζόμενον πρόστιμον διά την σύλληψιν των ζώων, παρέλαβε τους ειρημένους ίππους, αλλά χρώμενος τη επισήμω ιδιότητί του, εκτύπησε και έδειρε τον εν λόγω φύλακα του σιδηροδρόμου και παρανόμως εφυλάκισεν αυτόν εν Βελεστίνω”.

Ελευθέρωσε δηλαδή τα άλογα ο Δήμαρχος και φυλάκισε τον φύλακα. Κατά την ίδια εφημερίδα, η διεύθυνση του Σιδηροδρόμου κατήγγειλε τον Δήμαρχο στη Δικαιοσύνη.

Αποκτήματα του Βελεστίνου

Απόκτημα του Βελεστίνου ο Σιδηρόδρομος, αλλά απόκτημα και ένα μικρό αρχαιολογικό μουσείο, το οποίον είχε ιδρυθεί πολύ νωρίς, πριν ακόμη συμπληρωθεί χρόνος απο την προσάρτηση. Για το Μουσείο Φερών έγγραφε η “Θεσσαλία” στις 7-7-1882, αναφέροντας τις αρχαιότητες, “αίτινες αποτελούσι το συστηθέν μικρόν μουσείον εν Βελεστίνω” και περιγράφοντας 10 πλάκες, στην επισημότερη των οποίων διακρίνεται το όνομα Δημήτριος “μετά της λέξεως απώσατο”.

Απόκτημα του Βελεστίνου και το όμορφο δάσος απο βελανιδιές, το οποίον όμως δεκάτιζαν κάποιοι εχθροί του πρασίνου, όπως συμβαίνει δυστυχώς σ’ όλες τις εποχές. Η κακοποίηση ώθησε τη “Θεσσαλία” (4-9-1882) στο παρακάτω σχόλιο:

“Μετά λύπης πληροφορούμεθα ότι πολλοί ξυλεύονται εκ του δάσους των Φερών (Βελεστίνου). Το δάσος τούτο όχι μόνον ως κόσμημα, αλλ’ ως αληθής βάσις της θεσσαλικής Πελασγιώτιδος, της τόσον ψιλής, θα ηυχόμεθα να εκηρύττετο ιερόν και ουδέ κλώνος των μεγαλοπρεπών αυτού δρυών να απεκόπτετο...”

Την ίδια εποχή ο Βελεστίνος είχε και το βιομηχανικό του απόκτημα. Το εργοστάσιο αλευροποιίας και μακαρονοποιίας αδελφών Γιαννοπούλου, για το οποίο οι εφημερίδες του Βόλου αφιέρωσαν κολακευτικά σχόλια. Στις 14-7-1882 η “Θεσσαλία” έγραψε:

“Τέλος πάντων απεπερατώθη το εν Βελεστίνω ωραιότατον και κομψότατον εργοστάσιον της αλευροποιίας των αδελφών κυρίων Γιαννοπούλων. Το εργοστάσιον τούτο αφ’ ενός στολίζει την κωμόπολιν του Βελεστίνου και αφ’ ετέρου θα συντελέση τα μέγιστα προς κατανάλωσιν των δημητριακών καρπών ολοκλήρου της Θεσσαλίας”.

Ανέφερε επίσης η εφημερίδα, ότι η δαπάνη του εργοστασίου είχε φθάσει τις 400 χιλ. δρ. και για όσους θέλουν να κάνουν αναγωγές και συγκρίσεις θα αναφερθεί ότι την εποχή εκείνη το λάδι είχε 1,11 δρχ. την οκά και το αλεύρι πενήντα λεπτά.

Τον επόμενο χρόνο άρχισε η λειτουργία και η “Φωνή του Λαού” πληροφορούσε τους αναγνώστες της (φύλλο 4-5-1883):

“Ηρξαντο απο τινος αι εργασίαι του εν Βελεστίνω μεγάλου υδρομύλου μετά μακαρονοποιείου των αδελφών Γιαννοπούλων, οίτινες εσύστησαν υποκαταστήματα εις διαφόρους πόλεις της Θεσσαλίας”.

Οι αδελφοί Γιαννόπουλοι δεν ήσαν ντόπιοι. Προέρχονταν απο την Πελοπόννησο και όπως πολλοί άλλοι συμπατριώτες τους ήλθαν στην ελεύθερη πλέον Θεσσαλία για να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα. Αποδείχθηκαν μάλιστα καλοί επιχειρηματίες και φρόντιζαν να δικτυώνονται με τους πολιτικά

κρατούντες. Έτσι εξηγείται το σχόλιο της “Ελευθερίας” του Βόλου στις 30-7-1883:

“Το δημοτικόν συμβούλιον Παγασών εψηφίσατο όπως επιβληθή φόρος επί των αλεύρων. Δεν ετηρήθη όμως ίσον μέτρον, διότι εξαιρούνται ρητώς της φορολογίας τα εκ του δήμου Ιωλκού εισκομιζόμενα άλευρα, ουδέν δ’ αναφέρεται σκοπίμως περί των εκ Βελεστίνου αλεύρων, ένθα κείται το εργοστάσιον των αδελφών Γιαννοπούλων”.

Για τον μύλο των Γιαννοπουλαίων ο Βασ. Σαββανάκης θυμάται αυτό που είχε ακούσει απο παλιούς Βελεστινιώτες ότι ο μύλος εφοδίαζε με αλεύρι και ζυμαρικά ακόμη και τον Στρατό και ότι τα προϊόντα μεταφέρονταν από τις αποθήκες στον σιδηροδρομικό σταθμό Βελεστίνου με βαγόνια, πάνω σε ειδική γραμμή. Γραφική νότα της εποχής εκείνης, ότι τα βαγόνια σύρονταν απο άλογα.

Αλλά η βιομηχανική πρόοδος του Βελεστίνου δεν συμπορευόταν με την εκπαιδευτική. Δεν υπήρχαν διδακτήρια, δεν υπήρχαν δάσκαλοι. Χαρακτηριστικό το σχόλιο της “Φωνής του Λαού” στις 22-1-1883:

“Η κατάσταση του σχολείου Βελεστίνου είναι χειρόστη. Εντός αχυρώνος, ακαταλλήλου και διά ζώα έτι, εισί συσσωρευμένοι υπέρ τους 150 μαθηταί, υφ’ ενός διδασκόμενοι διδασκάλου”.

Και απο κάτω η ίδια εφημερίδα πρόσθετε:

“Μετ’ ευχαριστήσεως είδομεν την σύστασιν παρθεναγωγείου εν τη αυτή κωμοπόλει”.

Ένας λοιπόν δάσκαλος για 150 μαθητές. Η ίδια κατάσταση επικράτησε και τον επόμενο χρόνο, όπως προκύπτει από σχόλιο του “Εθνικού Μεγαλείου” στις 28-2-1884. Ο ηρωικός δάσκαλος ήταν ο Δ. Βαϊτόπουλος.

Την εποχή αυτή στο Δήμο Φερών λειτουργούσαν ένα σχολείο αρρένων, ένα θηλέων και ένα γραμματοδιδασκαλείο αρρένων, ενώ στον Δήμο Βοίβης υπήρχαν δύο σχολεία αρρένων, ένα θη-

λέων και ένα γραμματοδιδασκαλείο αρρένων. Ο Δήμος Βοίβης, με πρωτεύουσα τα Κανάλια, είχε ιδρυθεί το 1883, μαζί με τον Δήμο Φερών, αλλά το 1887 έφθασε η πληροφορία για συγχώνευση. Συγκεκριμένα η “Θεσσαλία” έγραψε στις 27-5-1887:

“Τηλεγραφικώς ηγγέλθη χθες και η συγχώνευσις του Δήμου Βοίβης μετά του Δήμου Φερών και των περίξ χωρίων”.

Η πραγματικότητα διέψευσε την τηλεγραφική αγγελία. Τέτοια συγχώνευση δεν έγινε. Ίσως υπήρξε αντίδραση απο πλευράς Δήμου Βοίβης.

Σχόλια για τον Μαργαρίτη Αποστολίδη

Η χρονιά αυτή (1887) ήταν χρονιά δημοτικών εκλογών και στις 13-6-1887 αναγγέλλονται οι ανακηρυχθέντες υποψήφιοι δήμαρχοι²⁶.

Στον Δήμο Φερών ήσαν οι Κ. Γιαννίτζης, Ιωάν. Ιωαννίδης, Αθ. Αλεξανδρής, Ζ. Καρασάνογλου, Μαργ. Αποστολίδης, Δ. Γιαννακόπουλος. Και στον δήμο Βοίβης οι Απ. Παπαδήμος ή Τσαγκαρδής, Ιω. Βογιαντζής, Ν. Παπαγεωργίου.

Οι εκλογές έγιναν στις 5 Ιουλίου 1887 και εξελέγησαν στον Δήμο Φερών ο Μαργαρίτης Αποστολίδης και στον Δήμο Βοίβης ο Ιω. Βογιαντζής. Ήσαν και οι δυό, μαζί με άλλους δέκα, επί συνόλου 15 δήμων της επαρχίας Βόλου, συμπολιτευόμενοι κυβερνητικοί. Του Λαϊκού δηλαδή Κόμματος, ήτοι καρταλικοί τοπικά και τρικουπικοί πανελλήνια. Επόμενο οι συμπολιτευόμενες εφημερίδες να δεχθούν με ευμένεια το αποτέλεσμα. Στις 9-7-1887 η “Θεσσαλία” έγραψε:

“Εν τω δήμω Φερών εξελέγη δήμαρχος ο κ. Μαργαρίτης Χρ. Αποστολίδης, φίλος του κ. Γ. Καρτάλη. Εσμέν βέβαιοι, ότι ο κ. Αποστολίδης θέλει βελτιώσει την προτέραν οικτράν κατάστασιν του δήμου...”

26) Εφημερίδα Βόλου “Το Πήλιον”.

Ο Μαργαρίτης Αποστολίδης ήταν μεγαλόπλουτος τσιφλικάς και είχε αποκτήσει τέσσερα αγόρια. Το δεύτερο κατά σειράν είχε βαπτιστεί επί δημαρχίας του στο Βελεστίνο, όπως προκύπτει από αγγελία στην εφημερίδα “Βώλος”, στις 31-5-1889:

“Την παρελθούσαν Κυριακήν ανεδέξατο από της κολυμβήθρας εν Βελεστίνω τον υιόν του Δημάρχου Φερών κ. Μαργαρίτου Αποστολίδου ο δικηγόρος κ. Παναγιώτης Γ. Πολίτης, δους αυτώ το όνομα Αριστείδης”.

Αριστείδης το όνομα του γιού ή Ατρείδης, όπως επικράτησε αργότερα να λέγεται. Όσο για τον κουμπάρο, τον Παναγιώτη Πολίτη, ήταν δικηγόρος διακεκριμένος του Βόλου, πολιτευόμενος και συντάκτης της εφημερίδας “Φωνή του Λαού”.

Η εφημερίδα “Βώλος” που εδημοσίευσε την αγγελία της βάπτισης υποστήριξε τον Αποστολίδη, αλλά δεν συνέβαινε το ίδιο με την εφημερίδα “Παγασαί”. Σε δυσμενές σχόλιο της εφημερίδας αυτής για τα αποτελέσματα της εμποροπανήγυρης Βελεστίνου το 1889, ο “Βώλος” έδωσε την παρακάτω απάντηση:²⁷

“Αδικεί η συνάδελφος “Παγασαί” τον αξιόλογον δήμαρχον Φερών κ. Μαργ. Αποστολίδην, αποδίδουσα αυτώ ολιγωρίαν ως προς την γενομένην κατ’ έτος εν Βελεστίνω πανήγυριν. Εκτός της μεγίστης τάξεως, ήτις επεκράτησε καθ’ όλας τας ημέρας της πανηγύρεως και ευκοσμίας, η εμπορική κίνησις υπήρξεν ανωτέρα ή κατά τα παρελθόντα έτη. Κατά πρόχειρον σημείωσιν, ήν ελάβομεν, επωλήθησαν 400 μεγάλα ζώα, εκπροσωπούντα αξίαν εβδομήκοντα περίπου χιλιάδων δραχμών, υφάσματα αξίας είκοσι περίπου χιλ. δρχ. και διάφορα άλλα αντικείμενα ίσης αξίας. Είναι δε ικανή η κίνησις αύτη δια πανήγυριν, προ ολίγων μόλις ετών συστηθείσαν και τελουμένην μετά τας μεγάλας πανηγύρεις Τυρνάβου, Τρικάλων, Φαρσάλων κλπ.”

Δυσμενές σχόλιο είχε γράψει και η αθηναϊκή “Παλιγγενεσία” για τη μάστιγα της ζωοκλοπής αυτό, και η εφημερίδα “Βώλος” ανέλαβε πάλι την υπεράσπιση:²⁸

27) Φύλλο 14ης Σεπτεμβρίου 1889.

28) Φύλλο 7ης Φεβρουαρίου 1890.

“Ο επιστέλλων εκ Βελεστίνου εις την εν Αθήναις συνά-
δελφον “Παλιγγενεσίαν” ότι η ζωοκλοπή λυμάνεται τον
τόπον, δεν γράφει ακριβή, διότι από τριών τουλάχιστον
ετών, αφ’ ής τουτέστιν εξελέγη δήμαρχος ο κ. Μαργ. Απο-
στολίδης, η ζωοκλοπή περιεστάλη επι τοσούτον, ώστε
σχεδόν εξέλιπεν εκ του δήμου Φερών”.

Επιβεβαίωση της περιστολής της ζωοκλοπής, στην περιοχή
Βελεστίνου, υπάρχει και από άλλη πηγή, την εφημερίδα “Πή-
λιον”, η οποία στις 21-11-1887 έγραψε:

“Μετά μεγίστης δραστηριότητος φέρονται από κοινού
εργαζόμενοι, ο τε επιλοχίας του μεταβατικού Φερών Γρη-
γόριος Καπετανάκης και ο σταθμάρχης υπενωματάρχης Γε-
ώργ. Σπανόπουλος καθαρίσαντες τον δήμον Φερών από
την πλημμύραν των ζωοκλεπτών και φυγοδίκων”.

Αργότερα (27-3-1888) το “Πήλιον” δημοσίευε και άλλο εγ-
κωμιαστικό σχόλιο υπέρ του επιλοχία Καπετανάκη για τη σύλ-
ληψη διαβόητου ληστή:

“Αφίχθη ενταύθα ο γενναίος και ατρόμητος επιλοχίας
Γρηγ. Καπετανάκης, αποσπασματάρχης του δήμου Φερών
και Βοίβης, έγγονος της μεγάλης οικογενείας των Καπε-
τανάκηδων. Ο Καπετανάκης ούτος διακριθείς κατά την
μεταβατικήν υπηρεσίαν και συλλαμβάνων τους επιβοήτους
ληστοφυγοδίκους και λαθρεμπόρους ως χθές, εκόμισε μεθ’
εαυτού τον επιβόητον ληστήν Ιωάν. Ευθυμίου, πρώην εύ-
ζωνα λιποτάκτην και μάστιγα σχεδόν της Θεσσαλίας, και
ευεργέτησε την κοινωνίαν του δήμου Βοίβης και Φερών”.

Ακόμη έναν ληστή συνέλαβε ο Καπετανάκης τον επόμενο
χρόνο, όπως προκύπτει από δημοσίευμα της εφημερίδας “Βώ-
λος” στις 3-8-1889:

“Προ τινων ημερών ηγγέλθη ότι ληστρική συμμορία, κα-
ταδιωχθείσα εκ του Οθωμανικού εισήλθεν εις την ημεδα-
πήν, τρεις δε των ληστών διέμειναν εν τη επαρχία Αγιάς,
οπότεν εις, ονόματι Τριαντάφυλλος Βογιατζής, διελθών

επί λέμβου την λίμνην Βοιβηίδα, εκρύπτετο εις το χωρίον Μπουραζάνι, αναμένων ίσως ευνοϊκώτερας περιστάσεις προς εξάσκησιν του επαγγέλματός του. Το γεγονός ανεκοινώθη εις τον άγρυπνον εν Βελεστίνω αποσπασματάρχην επιλοχίαν Γρηγόριον Καπετανάκην, όστις μετέβη άμέσως, καίτοι εστερείτο δυνάμεως, και καταδιώξας τον εν λόγω ληστήν συνέλαβε τούτον εις το χωρίον Ριζόμυλον και παρέδωσε χθες εις την ενταύθα Υπομοιραρχίαν”.

Εκδρομικό κέντρο

Ούτε όμως οι ζωοκλοπές, ούτε οι ληστείες εμπόδιζαν το Βελεστίνο να αναδειχθεί σε εκδρομικό κέντρο πρώτης γραμμής. Προσφιλής τόπος των μαθητών αλλά και των ενηλίκων, αφού πλέον υπήρχε η ευκολία της σιδηροδρομικής συγκοινωνίας. Μερικές περιπτώσεις κατά την πρώτη μετά την απελευθέρωση δεκαετία:

“Προχθές εξέδραμεν εις Βελεστίνον η υπό τον λοχαγόν κ. Γιάνναρον πυροβολαρχία, παρακολουθούντος και του πλοιάρχου της αυστριακής κανονιοφόρου”.

(“Ελευθερία” 28-3-1884)

“Ο Σιδηρόδρομος είχε θέσει την Κυριακήν μεταξύ Βόλου και Βελεστίνου και Λαρίσης και Βελεστίνου τραίνον προς τέρψιν, συνηντήθησαν δε τινες επισκέπται εις την Υπερείαν εν Βελεστίνω κρήνην, όπου επαιάνιζεν η μουσική της εν Λαρίση φρουράς...”

(“Ο Βώλος” 1-6-1888)

“Την παρελθούσαν Παρασκευήν οι μαθηταί των δύο ενταύθα δημοτικών σχολείων υπό την οδηγίαν των διδασκάλων των εξέδραμον δι’ ειδικών αμαξοστοιχιών μέχρι Βελεστίνου. Απαντες οι μικροί μαθηταί περιβεβλημένοι την καινουργή ενδυμασίαν των μετ’ ενθουσιασμού διήλθον την ημέραν των υπό τα παχύσκια δένδρα εν τη θέσει Κεφαλόβρυσσο, εν απιώτω φαιδρότητι και ευθυμία, πηδώντας, τρέχοντες, άδοντες και απαγγέλλοντες διάφορα ποιήμα-

τα του αιμνήστου Ρήγα. Περί ώραν 4 1/2 μετέβησαν εις την θέσιν, εφ' ης υπήρχεν η οικία του πρωτομάρτυρος της ημετέρας ελευθερίας, ένθα μετά συγκινήσεως ανεμνήσθησαν του οδυνηρού αυτού θανάτου. Εκείθεν διελάσαντες εν μακρά γραμμή την κεντρικωτέραν οδόν έφθασαν εις το υπ' αριθμ. 42 φυλακείον, οπόθεν διά του σιδηροδρόμου αφίκοντο εις τον ενταύθα σταθμόν, όπου πλείστοι γονεΐς ανέμενον την άφιξιν των φιλιτάτων των, ευχαριστούντες τοις διδασκάλοις..”

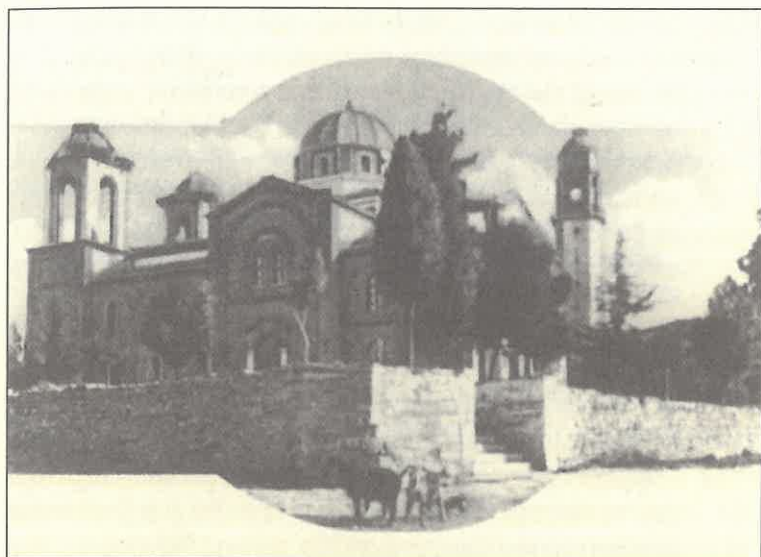
(“Ο Βώλος” 1-6-1888)

“Χθες Δευτέραν λίαν πρωΐ ανεχώρησαν διαδοχικώς τρεις αμαξοστοιχίαι προς τέρψιν εις Βελεστίνον. Η θάλλουσα φύσις εις την όασιν αυτήν της Θεσσαλίας προεκάλεσεν συρροήν ικανού κόσμου εκ Βώλου, καθιστώσαν τερπνοτέραν την εορτήν της Πρωτομαγιάς. Την 7ην μ.μ. η τελευταία αμαξοστοιχία εκόμισεν ενταύθα τους εις Βελεστίνον συρρεύσαντας κατευχαριστημένους, παιανίζούσης της στρατιωτικής μουσικής. Αξία επαίνου δε είναι η διεύθυνσις του σιδηροδρόμου, ήτις καλώς ποιούσα ηλάττωσε τας τιμάς”.

(“Ο Βώλος” 2-5-1889)

Εγκώμια οι εκδρομείς για το Βελεστίνο, εγκώμια η εφημερίδα “Παγασαί” για τις φυσικές καλλονές, εγκώμια και ο “Βώλος” για τον Δήμαρχο. Δεν τον ξεχνούσε. Στις 27-4-1890 ο “Βώλος” εύρισκε πάλι αφορμή για επαίνους και έγραφε:

“ Η Σύνταξις των “Παγασών”, μαγευθείσα εξ επισκέψεως του Βελεστίνου, γράφει μετ' ενθουσιασμού περί της ωραίας κώμης, η οποία, πλην των πολλών φυσικών καλλονών της, αποκτά και νέας χάρις εις τας μερίμνας του Δημάρχου κ. Αποστολίδου. Κομπός ναός ανεγείρεται εις την ωραϊαν της κωμοπόλεως θέσιν, η Υπερεία Κρήνη καθαρίζεται και οδός μεταξύ Βελεστίνου και σιδηροδρομικού σταθμού κατασκευάζεται και εν γένει γίνεται παν ό,τι είναι κατορθωτόν με τα ευτελή χρηματικά μέσα του Δήμου, χωρίς να επιβαρυνθή ούτος διά χρεών, κατά την ε-

**Η παλιά εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, μητροπολιτική του Βελεστίνου
(Από τη συλλογή Δημ. Στεργιόπουλου)**

πικρατούσαν εις τους μεγάλους γείτονας δήμους τακτικήν”.

Ο “κομψός” ναός ήταν η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου. Και όσο για την Υπέρεια Κρήνη που καθαριζόταν επί Δημαρχίας Αποστολίδη και έτερπε τους εκδρομείς με το άφθονο νερό της, ήταν ταυτόχρονα και λόγος διενέξεων μεταξύ κατοίκων και ιδιοκτητών νερομύλων. Κάθε μερίδα ήθελε φαίνεται περισσότερο νερό. Οι διενέξεις έφθαναν και στα δικαστήρια σύμφωνα με μία είδηση της εφημερίδας “Βώλος” στο φύλλο του Σαββάτου, 14ης Ιουλίου 1890:

“Πανηγυρική υπήρξεν η υποδοχή εν Βελεστίνω του κ. Πολίτου μεταβάντος εκεί την πρωίαν της παρελθούσης Πέμπτης προς προστασίαν μεγάλης μερίδος κατοίκων απέναντι του ιδιοκτήτου μεγάλου υδρομύλου, έχοντος την αξίωσιν αυτός και ουχί ο υδρονομεύς να διανεμή το ύδωρ

της Υπερείας Κρήνης, στερών τους κατοίκους και αυτού του αναγκαίου προς πόσιν ύδατος.

.....
Εκ της διαδικασίας εβεβαιώθησαν τα δικαιώματα των κατοίκων επί του ύδατος, το οποίον προ αμνημονεύτου χρόνου καθ' όμοιον τρόπον διά του αυτού υδραγωγείου λαμβάνουσι, το δε δικαστήριον θ' απορρίψη βεβαίως αγωγήν, τείνουσαν να περιορίση δικαιώματα ολοκλήρου πληθυσμού και εμποδίση την ανάπτυξιν και καλλωπισμόν της κώμης, διά τα οποία απαραίτητον είναι το άφθονον ύδωρ”.

Ο Π. Πολίτης που υπερασπιζόταν τους κατοίκους του Βελεστίνου ήταν, όπως είδαμε, πολιτευτής και δικηγόρος.

Ο πληθυσμός του Βελεστίνου είχε πλέον αυξηθεί πολύ και επόμενο οι ανάγκες σε νερό να ήσαν μεγάλες. Το πόσος ακριβώς ήταν ο πληθυσμός του Βελεστίνου και των γύρω χωριών, το βρίσκουμε στο περιοδικό “Προμηθεύς”, που στο τεύχος Σεπτεμβρίου 1890 δημοσίευε τα αποτελέσματα της απογραφής πληθυσμού της 16ης Απριλίου 1889. Παρακάτω τα αποτελέσματα για τους δήμους Φερών και Βοίβης:

Δήμος Φερών		Δήμος Βοίβης	
Βελεστίνος	2.389	Κανάλια	1.502
Άγιος Γεώργιος	445	Κάπουρνα	436
Γερμή	40	Κερασιά	585
Μουσαφακλή	154	Σύνολον	2.523
Νταμπεγλή	110		
Ουζλάρ	200		
Περσεφλή	91		
Σεραντζή	212		
Σέσκουλον	653		
Τακταλασμάν	305		
Σύνολον	4.599		

Ύστερα από ένα τρίμηνο, τον Γενάρη του 1891, το ίδιο

περιοδικό "Προμηθεύς" άρχισε να δημοσιεύει σε συνέχειες, ένα εμπειριστατωμένο ιστορικό για τον Δήμο Φερών.

Στην αρχή δίνεται ο γεωγραφικός προσδιορισμός του χώρου και αναφέρεται ότι ο δήμος Φερών "κείται εις το ανατολικόν μέρος της αρχαίας Πελασγιώτιδος και ανήκει εις την επαρχίαν Βώλου. Συνορεύει δε προς Α. μετά του δήμου Μακρυνίτσης, προς ΒΑ. μετά του δήμου Βοίβης, προς ΒΔ. μετά του δήμου Αρμενίου, προς Δ. μετά του δήμου Σκοτούσης και προς ΜΔ. μετά του δήμου Αλμυρού".

Βελεστίνος και γύρω χωριά το 1891

Στη συνέχεια δίνεται η πορεία των Φερών στη διαδρομή χιλιετηρίδων από τους μυθολογικούς ακόμη χρόνους ως τους τελευταίους ιστορικούς και στην κατακλείδα περιγράφεται η κατάσταση του δήμου Φερών, του Βελεστίνου δηλαδή και των γύρω χωριών, στη σύγχρονη εποχή. Στην εποχή των αρχών του 1891. Αυτό ακριβώς το κομμάτι παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αξίζει να μεταφερθεί:

"Ο Δήμος Φερών σύγκειται εκ δέκα χωριών. Έχει κατοίκους 4599, δημότας δε 3040.

α) Βελεστίνος, πρωτεύουσα του δήμου, έχει κατοίκους 2389. Άπασα η κωμόπολις σήμερον έχει χροιάν τουρκικής πόλεως αν και διατρέχομεν το δέκατον έτος από της προσαρτήσεως, μόλον τούτο δεν ήλλαξεν εισέτι την χροιάν αυτής. Ναούς έχει δύο τον της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, όντα επί τουρκοκρατίας ωκοδομημένον κατά το ΒΔ. και μακράν της πόλεως επί λόφου βλέποντος προς δυσμάς. Τον δε ωκοδόμησαν ήδη εις το κέντρον της πόλεως επι υψώματος, εν ώ τόπω ήτο το καλλίτερον Τσαμίον και προ αυτού, ως εικάζεται, ναός χριστιανικός και προ τούτου ναός της Αρτέμιδος.... Ούτος ο ναός είναι μεν μικρός αλλά κομψός κατά την θέαν και το σχήμα της οικοδομής. Το εσωτερικόν εισέτι δεν διωρθώθη, εις τα εγκαίνια δε θα δώσωσι το όνομα του Αγίου Κωνσταντίνου. Προς τούτοις

υπάρχουσι και 2 παρεκκλήσια ή μάλλον ερημοκλήσια, το του Αγίου Χαραλάμπους, εν ώ πανηγυρίζουσι την 10 Φεβρουαρίου επισήμως και το του Αγίου Αθανασίου κατά την τουρκικήν συνοικίαν. Σήμερον ουδείς τούρκος κατοικεί, εξουσιάζουσιν όμως πολλές οικίας και κτήματα. Τα πλείστα κτήματα των Τούρκων ηγόρασαν οι Βωλιώται και τινες βλαχοποιμένες. Οι ειρημένοι ναοί έχουσι πέντε εγγάμους ιερείς, το Σχολαρχείον έχει μαθητάς 46, το Δημοτικόν σχολείον τον μεν χειμώνα 124, το δε θέρος 38. Το παρθεναγωγείον έχει μαθητριάς 27. Καθεκάστην Παρασκευήν τελείται εμπορική πανήγυρις. Προ τριών ετών διά βασιλικού διατάγματος απεφασίσθη ίνα συνέρχωνται οι έμποροι εις Βελεστίνον εις ετησίαν εμπορικήν πανήγυριν τη 8 Σεπτεμβρίου. Τη α Μαΐου πολλοί εκ Βώλου και αλλαχόθεν επισκέπτονται τον Βελεστίνον και προσφέρουσιν εν τω οικοπέδω, εν ώ άλλοτε, ως λέγουσιν, ήτο η πατρική οικία του αιμνήστου Ρήγα του Φεραίου, ανθοδέσμας φόρον ευγνωμοσύνης.

Το Τηλεγραφείον και το Ταχυδρομείον εισίν ηνωμένα. Το ειρηνοδικείον υπάγεται εις το Πρωτοδικείον Βώλου. Εν τω Δήμω Φερών η γεωργία είναι ανεπτυγμένη και εξαγεται σίτος, κριθή, βρώμη, βρούζα, αραβόσιτος και πάντα τα είδη των λαχάνων και των οσπρίων. Εκ της αρχαίας πόλεως Φερών ανευρίσκονται ερείπια τινα τειχών. Παρά τη πρώην Δημαρχία συνεσωρεύθησαν τινα επιτύμβια, ών ουδέν άξιον λόγου είναι, εκτός του επομένου τετραστίχου.... σώζεται δε και η Υπέρεια κρήνη εστρωμένη διά λευκών μαρμάρων, αλλά χρήζει καθαρίσεως και διορθώσεως. Διά των υδάτων ταύτης της κρήνης αρδεύονται πάμπολλοι κήποι και αλέθουσιν ουκ ολίγοι υδρόμυλοι αλληλοδιαδόχως, εν οις διακρίνεται ο των αδελφών Γιαννοπούλων, όστις κοσμέι την θέσιν ταύτην. Προσέτι δε σώζονται και δύο ετοιμόρροποι μιναρέδες, ο μεν παρά τη κρήνη, ο δε παρά τω νυν Δημαρχείω. Ο Βελεστίνος εί-

ναι το σημείον της συνδέσεως των γραμμών του σιδηροδρόμου. Ο Βώλος απέχει του Βελεστίνου 18.502 μέτρα, η Λάρισα 41.150, τα Φέρσαλα 48.389, η Καρδίτσα 91.378 και τα Τρίκαλα 120.273.

2) Άγιος Γεώργιος χωρίον ιδιόκτητον κείται προς το ΑΜ του Βελεστίνου απέχον ημίσειαν ώραν. Ναόν έχει του αγίου Γεωργίου, εξ ού και το όνομα του χωρίου, όστις ωκοδομήθη το 1832, είναι δε ευρύχωρος, αλλά πολύ χαμηλός. Η πύλη του προαυλίου έχει ύψος ενός και ημίσεως μέτρου, πλάτος μέχρι της καμάρας 87%, άνωθεν δε 70. Ερωτήσας δε διατί τόσον μικρά η πύλη, έμαθον ότι οι Τούρκοι είχαν μανίαν ίνα εισάγωσι τα ζώα των εις τους ναούς ή τουλάχιστον εις το προαύλιον, και δια τούτο επενοήθη η σμικρότης της πύλης. Ο ναός ούτος έχει δύο ιερείς εγγάμους, το γραμματοδιδασκαλείον έχει μαθητάς 34, κατοίκους δε 445. Άπασαι αι οικίαι εισί λιθόκτιστοι και ισόγειοι εκτός 4-5 εχουσών ανώγεια. Οι πλείστοι των κατοίκων εισίν αγωγιάται οι δε ποιμένες και ολίγιστοι γεωργοί οίτινες εξάγουσιν κριθήν. Οι ιδιοκτῆται ενοικιάζουσι το πλείστον μέρος προς νομήν των ζώων.

3) Περσιφλή, χωρίον ιδιόκτητον απέχον του Βελεστίνου μίαν ώραν, εφέτος ενοικιάσθη υπό των βλαχοποιμένων προς παραχείμασιν των ζώων των. Τούτου ένεκα ούτε εσπάρη, ούτε ο αριθμός των κατοίκων είναι γνωστός. Ναόν έχει των αγίων Θεοδώρων, άνευ ιερέως και διδασκάλου.

4) Σέσκουλον, κεφαλοχώριον απέχον του Βελεστίνου μίαν ώραν και 3/4 και του Βώλου ομοίως, έχει κατοίκους 653, ναόν των Ταξιαρχών εν ώ πανηγυρίζουσι τη 8η Μαΐου, διότι, ως λέγουσι, τότε εξήλθε η ημίκανστος εικόν των Ταξιαρχών εκ της θαλάσσης κατά την θέσιν "Καντίραγα". Εις ταύτην την εικόνα αποδίδουσιν οι περίοικοι χωρικοί άπειρα θαύματα, τούτο βεβαιούσι τα ευρισκόμενα εν τω ναώ και παρά τη εικόνι αφιερώματα.

Εἰς τούτον τον ναόν υπηρετοῦσι δύο ἑγγαμοὶ ἱερεῖς κατὰ τα φαινόμενα, ὁ δε μοναχὸς Γερμανὸς Χρυσομάλλης μετέρχεται τον νεωκόρον. Το γραμματοδιδασκαλεῖον ἔχει μαθητὰς 26. Ἄλλοτε ἐνταῦθα ετελείτο εβδομαδιαία ἀγορά, ἀλλ' ὁ Σατράπης τῆς Θεσσαλίας ὁ ἀπὸ Ελβασάνης τῷ 1741 κατήργησεν αὐτὴν διὰ του τότε βοεβόδα του Κουκουσίου, ἐν ᾧ υπήγето το Σέσκουλον. Τούτο το χωρίον ἄλλοτε ἦτο κωμόπολις, ἀλλ' ἐνεκα των διχονοιῶν των κατοίκων καὶ ἐσχάτως τῆ συνεργεία του ἀλιτηρίου Ἀλή πασιὰ κατεστράφη, ὅτι δε ἦτο μέγα χωρίον μαρτυροῦσιν εἰσέτι τα σωζόμενα ερείπια των οἰκιῶν. Ἢδη οἱ κάτοικοι ἔχουσι πολλὰ ἴδια κτήματα, καὶ ἐτι περισσότερα ἔχει ἡ κοινότης ὡς νομάς, καὶ ἄλλα, ἀλλ' ἡ ἀργία καὶ ἡ οκνηρία, πρὸ πάντων δε το φίλερι των κατοίκων κατέστησεν αὐτοὺς ἐνδεεῖς καὶ ἀδαεῖς.

5) Σ α ρ α ν τ σ ῆ, χωρίον ἰδιόκτητον (τσιφλίκι) κείται εἰς τους πρόποδας πετρώδους κωνοειδούς καὶ γραφικὸν λόφου (το ὁποῖον ὀνομάζουσι βουνόν του Σαρατσή) οὐ ὁ κώνος φαίνεται ἐκ πολλῶν μερῶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς θαλάσσης, τῆς μεταξὺ Αἰαντίου καὶ Ευβοίας. Ἀπέχει (το χωρίον) του Βελεστίνου ὥρας 2 1/2 καὶ του πρὸς ἀνατολάς αὐτοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Περτσιφλή ὥρας 1 1/2. Κατοίκους ἔχει 312, ναόν του ἁγίου Ἀθανασίου. Το γραμματοδιδασκαλεῖον ἔχει μαθητὰς 12, ἄνωθεν αὐτοῦ πρὸς τον λόφον ὑπάρχουσι καὶ ελαιόδενδρα. Οἱ κάτοικοι εἰσὶ γεωργοὶ καὶ ποιμένες.

6) Ο υ σ λ ἄ ρ, χωρίον ἰδιόκτητον ἀπέχον του Βελεστίνου ὥρας δύο, κείται μεταξὺ του Σαραντσή καὶ του σταθμοῦ του σιδηροδρόμου Περτσιφλή. Ἐχει κατοίκους 200 καὶ νεόδμητον ναόν του ἁγίου Δημητρίου. Οἱ κάτοικοι εἰσὶ γεωργοί.

7) Μ ο υ σ α φ α κ λ ῆ, χωρίον ἰδιόκτητον, ἀπέχον του Βελεστίνου ὥρας σχεδόν δύο. Ἐχει κατοίκους 134, ναόν του ἁγ. Γεωργίου ἀνευ ἱερέως καὶ ἀνευ γραμματοδιδασκαλεῖου. Ἐνίστε ἐνοικιάζεται ὑπὸ των βλαχοποιμένων καὶ

τότε ούτε σπείρεται, διότι το ενοικιάζουσι χάριν της νομής.

8) Τ α π ε γ λ ή, χωρίον ιδιόκτητον απέχον του Βελεστίνου ημίσειαν ώραν. Κατοίκους έχει 110, ναόν της Αγίας Παρασκευής. Οι κάτοικοι εισί γεωργοί.

Προς δυσμάς αυτού ως ημίσειαν ώραν κείται και τι Κονιαροχώριον ιδιόκτητον, έχον κατοίκους 90 και ναόν του αγίου Αθανασίου είναι δε άνευ σχολείου. Αμφότερα τα χωρία, το τε Ταπεγλή και Κονιαροχώρι έχουσιν ένα ιερομόναχον. Οι κάτοικοι εισί γεωργοί.

9) Τ α χ τ α λ α σ μ ά ν. Τούτο το χωρίον ήτο τουρκοικόν, ήδη ηγοράσθη υπό χριστιανών, οίτινες ωκοδόμησαν ναόν, αλλ' εισέτι δεν εγκαινιάσθη, και οι μεν έλληνες έχουσι την εικόνα της αγίας Αικατερίνης, οι δε βλαχοποιμένες, οι αγοράσαντες κτήματα έχουσι την εικόνα του αγίου Μοδέστου, τούτου ένεκα ευρίσκονται εις διαφωνίαν περί του εγκαινιασμού του ναού. Κατοίκους έχει 305, οι κάτοικοι εισί γεωργοί και ποιμένες.

10) Γ ε ρ μ ή, χωρίον μικρόν, έχει κατοίκους 40, είναι άνευ ναού.

Το αναφερόμενο απο τον "Προμηθέα" Ταχταλασμάν είναι το σημερινό Μικρό Περιβολάκι. Όσο για την ονομασία του ναού επεκράτησε τελικά ο Άγιος Μόδεστος.

Την ίδια εποχή κυκλοφορούσε και το Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας του Σ. Βουτυρά, που έβγαине στην Κωνσταντινούπολη. Στον 9ο τόμο²⁹ γίνεται λόγος για την πόλη των Φερών, που κατά τον Μεσαιώνα ονομάσθηκε Βελεστίνος και αναφέρεται συνοπτικά:

"Η τοποθεσία αυτής είναι τερπνή, κατάφυτος και καλλίρρυτος. Προς Α. εν τω νυν Κεφαλοβρούσω, περικυκλωμένω υπό κυπαρίσσω, πλατάνων, αιγείρων³⁰ και ελαιών, αναγνωρίζεται η Κρήνη Υπέρεια. Σήμερον είναι πρωτεύ-

29) Έκδοση 1890, σελ. 164-165.

30) Η αίγειρος είναι είδος λεύκας.

ουσα του Δήμου Φερών και παράγει σίτον, μέταξαν, λαχανικά και προϊόντα κτηνοτροφίας, ήτις ενταύθα είναι αρκούντως ανεπτυγμένη”.

“Αρχούντως ανεπτυγμένη” η κτηνοτροφία στην περιοχή του Δήμου Φερών, αλλά επειδή όπου πρόβατα εκεί και λύκοι, οργανώνονταν εκστρατείες για την εξόντωσή τους. Επικεφαλής μάλιστα των κυνηγών ήταν ο ίδιος ο Δήμαρχος, όπως τουλάχιστον προκύπτει από δημοσίευμα της εφημερίδας “Ο Βώλος” στις 12-1-1891:

“Ο Δήμαρχος Φερών κατά την εισαχθείσαν παρ’ αυτού εις τον δήμον του συνήθειαν και εφέτος συνεκέντρωσε τους κυνηγούς και εξήλθε προς καταδίωξιν λύκων, αν και διέκοψε δε το κυνήγιον βροχή, ουχ ήττον εφονεύθησαν τινες προς μεγάλην ευχαρίστησιν των ποιμένων τους οποίους μαστίζει το κακόν”.

Ακολουθούσε εγκωμιαστικό σχόλιο υπέρ του Δημάρχου.

Η ανάδειξη ως δημάρχου του Δ.Γιαννοπούλου

Αλλά η χρονιά αυτή, το 1891, ήταν η τελευταία της πρώτης θητείας του Μαργαρίτη Αποστολίδη. Στις 7 Ιουλίου 1891 έγιναν δημοτικές εκλογές και η προεκλογική εκστρατεία είχε αρχίσει ένα μήνα πριν. Κύριοι αντίπαλοι στον δήμο Φερών ξανά ο μεγαλοτσιφλικός Μαργ. Αποστολίδης και ο εργοστασιαρχής Δ.Π. Γιαννόπουλος. Αυτός μάλιστα δημοσίευσε και προκήρυξη προς τους εκλογείς του Δήμου Φερών στην εφημερίδα “Παγασαί” της 19ης Ιουνίου 1891, στην οποία ανέφερε ότι αν οι φίλοι του συνδημότες τού εμπιστευθούν την ψήφο τους, αυτός θα “επιμεληθή αποτελεσματικώς επίτων εξής, ήτοι:

1ον) Περί της εξασφάλισεως της τιμής και ιδιοκτησίας των δημοτών δι’ αστηράς και αμερολήπτου εφαρμογής των κειμένων νόμων.

2ον) Περί αστηράς και δραστηρίας καταδίωξεως των εγκλημάτων εν γένει και ιδία της ζωοκλοπής ήτις είναι η

καταστρεπτικώτερα μάλιστα του Δήμου.

3ον) Περί συστάσεως δημοτικών σχολείων όπου ελλείπουν τοιαύτα.

4ον) Περί καθαρισμού του εν τω Δήμω “Κεφαλοβρύσου” υπόσχομαι να καταθέσω διά τον καθαρισμόν δι’ ιδίων μου εξόδων δραχμάς χιλίας.

5ον) Περί του ύδατος υπόσχομαι ότι τούτο θα μείνη όπως μέχρι τούδε και ανέκαθεν υπάρχει το “Καντεμί”.

6ον) Περί του οικοπέδου το οποίον φιλονικείται ως κοινοτικό, υπόσχομαι ότι θέλω αφήσει αυτό ως κοινοτικό.

7ον) Περί του μύλου “τριστέλα” υπόσχομαι ότι ενόσω η κοινότης Βελεστίνου τον έχει εις την κατοχήν της, ουδέποτε θέλω φιλονικήσει αυτόν.

8ον) Περί κατασκευής εφ’ όλων των χωρίων οδών, βρύσεων και ό,τι άλλο χρήσιμον προς καλλωπισμόν και βελτίωσιν αυτών.

Τέλος δηλώ ότι ανήκω εις την σημερινήν πολιτικήν, ήτοι είμαι Δηλιγιαννικός, και προσέτι την εις τον Δήμαρχον χορηγημένην αντιμισθίαν καθ’ όλην την τετραετή περιόδον, εάν με τιμήσητε διά της εμπιστοσύνης σας, προσφέρω προς όφελος και βελτίωσιν της εκκλησίας”.

Ανάμεσα στους πολέμιους του Αποστολίδη ήταν και ο Βελεστινιώτης Θ.Ε. Βισβίκης, ο οποίος στις 21-6-1891 εδημοσίευσε (εφημερίδα “Παγασαί”) επιστολή έντονα επικριτική:

“Πολλάκις επί της δημαρχίας του μάς έλεγεν ότι ένεκα της θέσεώς του ως δημάρχου την οποία μέχρι τούδε κατείχε κατεστρέφοντο τα συμφέροντά του, αφήσας ξένους υπαλλήλους του να κερδοσκοπώσιν εν τω υδρομύλω και Τζιφλεκίω του, κλέπτοντας τα εισοδήματά του κλπ. Ερωτώμεν λοιπόν τον κύριον αυτόν διατί δεν παρητήθη αφού καταστρέφονται τα συμφέροντά του αλλ’ εκτίθεται και δεν φροντίζει να διορθώση τας κακώς εχούσας κτηματικές και εμπορικές του επιχειρήσεις και προ πάντων αφού εν Βελεστίνω ουδεμίαν περιουσίαν έχει και ούτε κά-

τοικος ενταύθα υπήρξε προ της Δημαρχίας του; Αλλά τον έπιασε μεγάλο κόψιμο και τρέχει δεξιά αριστερά παρακαλών και προ πάντων απειλών τους ψηφοφόρους δια θεμιτών και αθεμιτών μέσων όπως τον τιμήσωσι δια της ψήφου των τόσον αυτός όσον και η κυρία Ελευθερία περιφέρεται απο οίκον εις οίκον παρακαλούσα και κλαίουσα έμπροσθεν των διαφόρων οικογενειών του δήμου μας υπέρ αυτού; Μήπως ο κ. Μαργαρίτης εννοεί, ότι ο λαός δεν γνωρίζει εκ των προηγουμένων τον κερδοσκοπικόν του σκοπόν εν τω δήμω Φερών πως ειργάσθη ίνα καταστρέψη μάλλον τον δήμον μας ως και την κοινότητα; Δεν γνωρίζει νομίζει ο λαός ότι δια την οικοδομήν του ναού Αγίου Κωνσταντίνου προϋπελόγησεν πως εξόδευσεν δήθεν τριάκοντα χιλιάδες δραχμάς, του οποίου το έργον έμεινε και ημιτελές, αφού δεν εστοίχισε περισσότερον των δέκα πέντε χιλιάδων δραχμών; Ή μήπως η κοινοτική επιτροπή νομίζει ότι δεν γνωρίζει πως κατακρατεί τα παρά της συνεισφοράς δερμάτων υπέρ του ναού αυτού χρήματα επι δύο έτη; Ή μήπως ο λαός και επιτροπή δεν γνωρίζει ότι κατεκράτησε τα προερχόμενα χρήματα τα οποία έλαβε από τους ετεροδημότας τζελιγγάδες, οίτινες εβόσκησαν δια των ποιμνίων των κατά διαταγήν του επί της κοινοτικής περιφερείας των λιβαδίων του δήμου μας”;

Αυτά και άλλα καταμαρτυρούσε ο Βισβίκης εναντίον του Αποστολίδη, ο οποίος έχασε τελικά τη μάχη. Στις εκλογές της 7ης Ιουλίου 1891 δήμαρχος Φερών αναδείχθηκε ο Δ. Γιαννόπουλος. Ήταν ο προσφιλής της εφημερίδας “Παγασαί” η οποία μαζί με τον Δήμαρχο εξεθείαζε και τον γραμματέα του Δήμου Ευστάθιο Ζάχο. Έγραφε στις 10-10-1891:

“Λαμπράν εκλογήν ποιήσατο ο Δήμαρχος Φερρών κ. Δημήτρ. Γιαννόπουλος προσλαβών ως δημογραμματέα του τον λαμπρόν εξ Αιδηψού νέον κ. Ευστάθιον Ζάχον. Μεγαλειτέραν εκδούλευσιν δεν ηδύνατο να κάμη προς τους συμπολίτας του ο κ. Δημ. Γιαννόπουλος ή να αναθέση τα του δημογραμματέως καθήκοντα εις τον ευπαιδευτον, εν-

τριβή περί τα δημοτικά και μελίχιον φίλον μας Ευστάθιον, από του οποίου τα χείλη δεν λείπει ποτέ το μείδιμα. Τώρα περιμένομεν από τον δραστηριώτατον δήμαρχον δράσιν μεγάλην δια να καταστήση την πατρίδα του εθνομάρτυρος Ρήγα μας αντάξιον του εξόχου τέκνου της”.

Μιά άλλη όμως εφημερίδα, η “Φωνή του Λαού”, κάθε άλλο παρά φιλικά διέκειτο προς τον Γιαννόπουλο. Στις 21-11-1891 τον κατηγορούσε για φιλοτουρκισμό:

“Εις έκτακτον συνεδρίασιν του δημοτικού συμβουλίου Φερών εις ήν δεν έλαβον μέρος πολλοί σύμβουλοι, μη κληθέντες, κατώρθωσεν ο νέος δήμαρχος να υφαρπάση την ψήφον αυτού εις την έγκρισιν διαφόρων προσθέτων πιστώσεων του προϋπολογισμού του 1891 διά τον υπολειπόμενον βραχύν χρόνον. Έστι και τούτο μία ένδειξις της φειδούς και της οικονομίας με την οποίαν διώκησεν ο τ. δήμαρχος κ. Μαργ. Αποστολίδης.

Μεταξύ των περιέργων προτάσεων τας οποίας δεν επηγγέλθη διά του εκλογικού προγράμματός του ο δήμαρχος Φερών κ. Γιαννόπουλος και τας οποίας εφύλαττε δια να εκπλήξη το κοινόν είναι και η αναγραφή πιστώσεως εις τον προϋπολογισμόν του Δήμου ικανών χιλιάδων δραχ. προς ανέγερσιν... τζαμίου. Ευτυχώς μεταξύ των απλοϊκών συμβούλων υπήρχον αγναί ελληνικαί καρδίαι, αι οποίαι δεν επέτρεψαν να εγκολαφθή το στίγμα τούτο εις δημοτικήν αρχήν της πατρίδος του Ρήγα”.

Ύστερα από λίγες μέρες πήρε μακροσκελέστατη απάντηση απο κάποιον φανατικό υποστηρικτή του Γιαννόπουλου, ο οποίος με την υπογραφή Τζαμαλής εδημοσίευσε επιστολή στην εφημερίδα “Παγασαί” της 5ης Δεκεμβρίου 1891. Ο Τζαμαλής αναφέρει και τις αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου. Σύμφωνα με τις αποφάσεις αυτές αυξήθηκε η αντιμισθία γραμματέως για τους τρεις μήνες του 1891 απο 100 σε 160 δραχμές και αυξήθηκε επίσης κατά δέκα δραχμές η σαραντάδραχμη αντιμισθία

του υπογραμματέως. Το ίδιο και για τους κλητήρες, οι οποίοι είχαν μισθό 60 και 70 δραχμών. Κατηγορούνταν στη συνέχεια ο τέως δήμαρχος Αποστολίδης ότι αγόρασε “μίαν εικόνα της Εκκλησίας εκ της πωλήσεως 375 δερμάτων, εκ των αμνών του Πάσχα, άτινα προσέφερον εις την Εκκλησίαν οι Χριστιανοί κατά την χαρμόσυνον εκείνην ημέραν”. Άλλη απόφαση ήταν η έγκριση διάθεσης 50 δραχμών για την αγορά 25 αντιτύπων της μονογραφίας Βαλαμουτοπούλου περί Ρήγα Φεραίου. “Ταύτα - συνέχιζε ο επιστολογράφος - είναι τα τελεσθέντα όργια (!) εν τω δήμω τούτω, κατά την φωνήν του ...γνωστού δικηγόρου³¹, το δε μέγιστον πάντων, ότι κατά την υποβολήν του προϋπολογισμού εξητήθη πίστωσις χιλίων δραχμών διά την επιδιόρθωσιν ενός τζαμίου, τη επιμόνω απαιτήσει των οθωμανών, ούς κατώρθωσε να εκδιώξη ο προκάτοχος δήμαρχος και οίτινες ήδη ποθούν να επανέλθωσιν εις τας εστίας των και τα κτήματά των, αξιούντες να σεβασθώσι την θρησκείαν των...”

Η επίμονη απαίτηση των Οθωμανών για το τζαμί ας μη μας φαίνεται περιεργη. Ας αποδοθεί στον θρησκευτικό φανατισμό, ο οποίος ήταν μία από τις βασικές αιτίες για την αποχώρηση των Τούρκων. Χαρακτηριστικό αυτό που έγραψε ο Περ. Αποστολίδης το 1884: “Οι Τούρκοι έφυγον εκ Θεσσαλίας μόνον εξ αιτίας του θρησκευτικού των φανατισμού”³²

Τζαμιά και πύργοι στο Βελεστίνο

Επισκευή τζαμιού, όπως προκύπτει από τα παραπάνω, ζητούσαν οι Οθωμανοί του Βελεστίνου το 1891, για να επιτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Αλλά πόσα και πού ήσαν τα τζαμιά στην κωμόπολη του περασμένου αιώνα και γενικότερα της Τουρκοκρατίας;

Ο Ρήγας Βελεστινλής στην “Επιπεδογραφία της Φεράς” (1796) αναφέρει στον αριθμό 10 του υπομνήματος “Αγ. Παρασκευή

31) Εννοεί τον δικηγόρο Π. Πολίτη, συντάκτη της “Φωνής του Λαού”.

32) Περιοδικό “Εστία”, τ. 18, Αθήναι 1884, σ. 712.

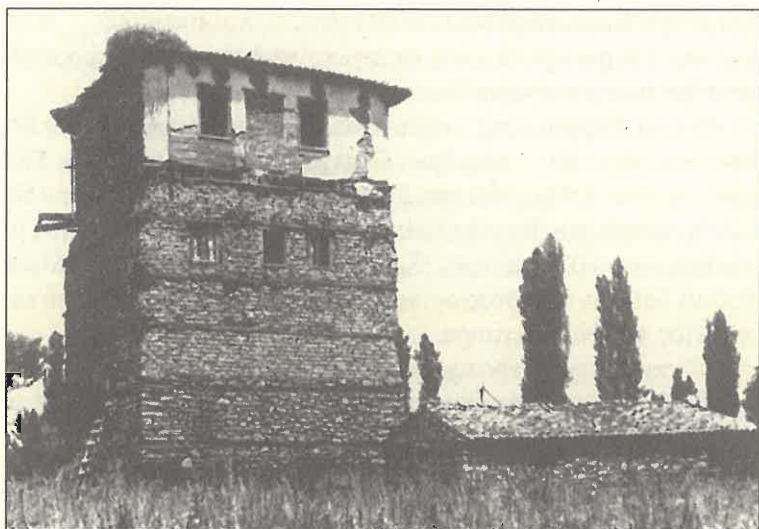
ντζαμί”. Στον χώρο αυτόν έγινε τον επόμενο αιώνα ο ναός του Αγίου Κωνσταντίνου, τον οποίον έχει περιλάβει και ο Ζωσιμάς Εσφιγμενίτης στον “Προμηθέα” του 1891: “Τον ωκοδόμησαν εις το κέντρον της πόλεως επί υψώματος, εν ώ τόπω ήτο το καλλίτερον Τσαμίον και προ αυτού, ως εικάζεται, ναός χριστιανικός, και προ τούτου ναός της Αρτέμιδος”

Σε φωτογραφίες του Στέφ. Στουρνάρα, στα τέλη του 19ου αιώνα, βλέπουμε άλλα δύο τζαμιά. Ένα στο Κεφαλόβρυσο (Υπέρεια Κρήνη) και ακόμη ένα από το οποίον σωζόταν μόνο ο μιναρές, στα Ταμπάχανα.

Ο Ηλίας Οικονομόπουλος στη Γεωγραφία του 1901 μνημονεύει το τζαμί της Υπέρειας: “Πλησίον της Υπερείας Κρήνης υπάρχει τζαμίον, ού η σκιά λούεται εις τα κρυστάλλινα αυτής νάματα”.

Ο ιστορικός Σπυρίδων Λάμπρος κάνει επίσης λυρική μνεία στο τζαμί της Υπέρειας, αλλά αναφέρεται και σε άλλους μιναρές, στη μελέτη του το 1895: “Ραβδωτός μιναρές αλειτουργήτου την σήμερον τζαμίου, οίοι και άλλοι υφούνται εν τη πόλει, ανατεινεί εις τα ύψη την αιχμηράν κορυφήν εν ωραία αντιθέσει της λευκής αυτού χροιάς προς το μόλις που υπόγλαυκον ύδωρ, εν ώ κατοπτρίζεται, και προς το χλωρόν φύλλωμα των εγγύς που βλαστανόντων δένδρων”.

Ας επιστρατευθεί όμως και η μνήμη παλιών Βελεστινιωτών, όπως του Γιώργου Αγγελή, του Δημήτρη Κογκούλη, της Μαριγούλας Τριανταφυλλοπούλου, του Βασίλη Σαββανάκη. Ο τελευταίος αναφέρει τα περισσότερα, σύμφωνα με πληροφορίες που είχε απο παλιότερους συντοπίτες του. Μνημονεύει συγκεκριμένα τέσσερα τζαμιά. Ένα στην Υπέρεια Κρήνη, ο μιναρές του οποίου σωζόταν ως το 1927, ένα στα Ταμπάχανα, όπου ο μιναρές σωζόταν ως το 1910, τρίτο εκεί όπου αργότερα είχε κατασκευαστεί το ρολόι πόλεως και τέταρτο εκεί όπου αναγέρθηκε η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου. Κοντά σ’ ένα από τα δύο τελευταία τζαμιά ήταν το παλιό δημοτικό σχολείο του Βελεστίνου, στο οποίο είχε φοιτήσει στα πρώτα του μαθητικά χρόνια ο Δημ. Κογκούλης, ώσπου έγινε η μεταφορά στο καινούργιο, που

Ο πύργος του Βισθίκη στο Βελεστίνο.

(Φωτογραφία Ζημέρη)

κατασκευάστηκε επί δημαρχίας Στέργιου Ντόντου. Σύμφωνα με άλλες πληροφορίες, υπήρχε και πέμπτο τζαμί στον πύργο Μπασιμπανέλου.

Τα Ταμπάχανα, πίσω απο το σημερινό μουσείο γεωργικών εργαλείων, είχαν πάρει την ονομασία απο τα βυρσοδεψεία που λειτουργούσαν επί Τουρκοκρατίας στον χώρο εκείνο, που διαρρέοταν, όπως άλλωστε και τώρα κατά ένα ποσοστό, από τα νερά του Κεφαλόβρυσου. Από τα ίδια νερά λειτουργούσε στα Ταμπάχανα, ως το πρόσφατο σχετικά παρελθόν, και ένας κοινοτικός αλευρόμυλος. Από το 1941 ο νερόμυλος ήταν ενοικιασμένος στους Στέργιο Σιουμουρέκη και Ιωάννη Κονοσπύρη, ως το 1957 που καταστράφηκε από τους σεισμούς.

Τέσσερα τζαμιά αναφέρει και ο ιστοριοδίφης Δημ. Στεργιόπουλος. Το πρώτο στο ύψωμα, όπου κτίστηκε η εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, το δεύτερο στα "Τουρκομνήματα", όπου σήμερα ο οικισμός των εργατικών κατοικιών "Ρήγας Φεραίος", το τρίτο το λεγόμενο "τζαμί της Δημαρχίας" και το τέταρτο το

τζαμί στο Κεφαλόβρυσο, πού ήταν και το πιό ονομαστό στο τέλος της Τουρκοκρατίας και ως την τρίτη δεκαετία του 20ού αιώνα και που κατεδαφίστηκε τελευταίο απ' όλα.

Ο Βασ. Σαββανάκης μνημονεύει και τους πύργους του Βελεστίνου και τους απαριθμεί. Ο μεγαλύτερος ήταν του Δ. Γκιουλέκα με πολύ φαρδιά ντουβάρια. Δεύτερος ο πύργος του Βισβίκη, κοντά στα Ταμπάχανα, ο μοναδικός κατασκευασμένος με πλιθιές και όχι με πέτρες. Τρίτος ο πύργος του Τζίμα (Δημητρίου) Τσέκου, τέταρτος ο πύργος του Μιχ. Μπασμπανέλου και πέμπτος του Νικ. Σίγουρα.

Όσο για την αναφερόμενη στις αποφάσεις του δημοτικού συμβουλίου μονογραφία περί Ρήγα Φεραίου, αυτή εκδόθηκε το 1891 σε βιβλιαράκι 88 σελίδων. Συγγραφέας ήταν ο δικηγόρος Χρ. Βαλαμουντόπουλος από τον Αλμυρό, ο οποίος είχε αφιερώσει το έργο του στον εθνικό ευεργέτη Ανδρέα Συγγρό.

Και ενώ αυτά συνέβαιναν στο τέλος του 1891 στον Δήμο Φερών, την μικρή τοπική κοινωνία απασχολούσε και κάτι άλλο. Κάποιο σκάνδαλο με ήρωα τον ειρηνοδίκη Βελεστίνου. Έγραφε σχετικά η εφημερίδα "Φωνή του Λαού" στις 21-11-1891:

"Ο παυθείς δια τα όργια, τα οποία εξετέλεσεν ως ειρηνοδίκης Βελεστίνου, ιδίως δε διά την τελευταίαν πράξιν αυτού ως ανακριτικού υπαλλήλου καλέσαντος προς ανάκρισιν εις το γραφείον του κόρην τινα και επιτεθέντος ασελγώς κατ'αυτής είναι διωρισμένος ενταύθα γραμματεύς επαρχείου".

Ακολουθούσε και σχόλιο της εφημερίδας εναντίον του δικαστικού λειτουργού, ο οποίος απολύθηκε μεν απο ειρηνοδίκης, εξακολουθούσε όμως να είναι γραμματέας του επαρχείου Βόλου.

Την ίδια εποχή οι ληστοφυγόδικοι εξακολουθούσαν τη δράση τους και όπως έγραφε η "Πατρίς" στις 15-2-1892 φυγόδικοι ένοπλοι και μάλιστα έφιπποι κακοποίησαν και λήστευσαν χωρικούς στο Βελεστίνο. Η "Φωνή του Λαού" έδωσε και τη συνέχεια:³³

33) Φύλλο της 15ης Φεβρουαρίου 1892.

“Η έφιππος ληστρική συμμορία, ήτις έκαμε προχθές την πρώτην εμφάνισίν της εις το Βελεστίνον και απήλθεν ακαταδίωκτος προς το Λαρισσαϊκόν πεδίον εστράφη διά παντός και ενεφανίσθη εις Μηλίαν. Εκεί συνέλαβε τον υιόν του πλουσίου εμπόρου Κιαδήμου, τον εκακοποίησε ποικιλοτρόπως και αφού του αφήρεσε περί τας οκτακοσίας δραχμ. ανεχώρησε. Η εξουσία έσπευσε να λάβη τα κατάλληλα μέτρα, φοβούμεθα όμως ότι και πάλι οι επιτήδειοι ούτοι ιπποκένταυροι θα διαφύγωσιν”.

Όλα όμως αυτά δεν εμπόδιζαν την κυβέρνηση να προβάλλει το έργο της, όπου εννοείται υπήρχε τέτοιο έργο και ενόψη βουλευτικών εκλογών. Στις 22-4-1892 βλέπουμε στην εφημερίδα “Λαός” να προβάλλονται τα έργα του “Κορδονίου”, της κυβέρνησης δηλαδή Δηλιγιάννη. Ανάμεσα σε άλλα γινόταν μνεία και για τον δρόμο Βελεστίνου:

“Όδος Βελεστίνου από ομωνύμου σιδηροδρομικού σταθμού εις Βελεστίνον (η οδός αύτη επεραιώθη σχεδόν καθότι δεν υπολείπεται ή η τοποθέτησις του σιδηρού καταστρώματος μιάς μικράς σιδηράς γεφύρας). Έτος εγκρίσεως 1889. Ποσόν εγκριθέν 15.860”.

Πρωτομαγίες, γιορτές και ληστείες

Δρόμος, πάντως, από τον Βόλο για το Βελεστίνο δεν υπήρχε ακόμη, ούτε φυσικά και αυτοκίνητα κυκλοφορούσαν. Έτσι μοναδικό συγκοινωνιακό μέσο ήταν ο σιδηρόδρομος και με το τραίνο πήγαιναν όλοι στο Βελεστίνο, είτε για δουλειές, είτε για διασκέδαση, όπως συνέβη την Πρωτομαγιά του 1892. Ας δούμε μία περιγραφή στη “Φωνή του Λαού”, μαζί με το πολιτικό της κείμενο:

“Λαμπρά ετελέσθη η εορτή της 1ης Μαΐου εν Βελεστίνω. Η διεύθυνσις του Σιδηροδρόμου είχε διακοσμήσει ευρύν χώρον εις τον σταθμόν, ένθα συνέρρεον προς αναψυχήν οι εορτάζοντες. Οι πλείότεροι όμως εχύθησαν εις

τους χλοερούς αγρούς του Βελεστίνου και άλλοι επεσκέπτοντο την κώμη. Η κώμη είναι κτισμένη επί των υπορειών χαμηλού βουνού και δεσπόζει της πεδιάδος. Η θέσις μάλιστα, επί της οποίας ο περικαλλής ναός, όν ο τέως δήμαρχος Φερών κ. Μαργ. Αποστολίδης ανήγειρε, έχει λαμπράν άποψιν προς την πεδιάδα και την Βοιβήδα λίμνην. Εις την εορτήν των ανθέων δεν έμεινεν αμέτοχος και η πολιτική, διότι πολυάριθμοι φίλοι του υποψηφίου κ. Πολίτου, όστις απολαμβάνει αμερίστου δημοτικότητος εκεί, είχαν παρασκευάσει πολιτικόν γεύμα”.

Στο γεύμα πήραν μέρος γύρω στα εκατό άτομα και ακολούθησε διαδήλωση με συμμετοχή και άλλων. Η διαδήλωση προκάλεσε και αντιδιαδήλωση των καρταλικών υπό τον Γιαννόπουλο και δεν αποφεύχθηκαν κάποια επεισόδια.

Ύστερα από λίγες μέρες, στις 9-5-1892, ο Α. Καραβατσέλος εδημοσίευσε δήλωση στη “Φωνή του Λαού”, με τίτλο “Ο χρυσός ου καίεται τω πυρί” και με ανάφορά στα γεγονότα του Βελεστίνου. Μεσολάβησαν στις 3-5-1892 οι εκλογές και ο Γ. Καρτάλης εξελέγη πρώτος βουλευτής στην επαρχία Βόλου. Ο Πολίτης δεν εξελέγη.

Ο χρυσός δεν καίγεται στη φωτιά, έγραφε ο Καραβατσέλος, τα πλατάνια όμως καίγονται πολύ καλά στη φωτιά, γι’ αυτό και τα τσεκούρια δούλευαν φαίνεται εντατικά στο Βελεστίνο. Όπως έγραψε η “Φωνή του Λαού” στις 24-12-1892 “αι ιστορικά πλάτανοι της Υπερείας Κρήνης των Φερών κατέπεσαν υπό τον πέλεκυν των βανδάλων, υπό τα όμματα της δημοτικής αρχής, υποβοηθούσης και της αστυνομίας, ίνα χρησιμοποιηθώσιν ως καυσόξυλα”.

Ακολουθούσε σχόλιο της εφημερίδας και όχι αδικαιολόγητα. Αλλά ενώ έκοβαν τα πλατάνια στο Βελεστίνο δεν πετούσαν φαίνεται τα αρχαιολογικά ευρήματα, τουλάχιστον επίσημα. Αντίθετα έδειχναν να τα ευλαβούνται. Σύμφωνα με τη “Φωνή του Λαού” της 20ής Ιανουαρίου 1893, “το εν Βελεστίνω ανευρεθέν ανάγλυφον κατά την εν Αθήναις γενομένην εξέτασιν του φωτο-

γραφικού αποτυπώματος, όπερ μετά εξαιρέτου τέχνης έλαβεν ο φωτογράφος κ. Στουρνάρας, κρίνεται ως έργον τέχνης μεγάλης αξίας”.

Άγνωστο ποιά τύχη είχε το ανάγλυφο εκείνο.

Το 1892 επισκέφθηκε το Βελεστίνο και ο μέγας πεζογράφος Ανδρέας Καρκαβίτσας, ο οποίος έδωσε λυρική και χαριτωμένη περιγραφή, με ζωντανές εικόνες, όπως αυτή του σιδηροδρομικού σταθμού:³⁴

“Προ του σταθμού βρακοφόροι και φουστανελοφόροι χωρικοί με κόκκινα και γαλάζια μανδήλια εις την κεφαλήν. Τούρκοι τινες με τά αντεριά και τα σαρίκια των. Βλάχοι με τας φουστανέλας και τα φέσια και τα σελάχια των. Μία βλάχα γραία με την σεριτόφορτον του Πίνδου ενδυμασίαν, στρίφουσα την ρόκαν της. Είς τσαρουχάς με την δερματίνην εμπροσθέλαν και τας οζώδεις χείρας του. Είς κουλουροπώλης περιφέρων εις πώλησιν τας κουλούρας του. Άλλος στραγαλοπώλης όρθιος προ του στρογγύλου πάγκου του, όλοι περιήρχοντο προ των αμαξών, περιέργως εξετάζοντες δια των οφθαλμών το εσωτερικόν των, είτε συνομιλούντες μετά των ταξιδιωτών”.

Βρακοφόροι,λοιπόν, χωρικοί και μερικοί Τούρκοι με σαρίκια. Αλλά εκτός απο την εικόνα των κατοίκων, ο Καρκαβίτσας έδωσε και εικόνα του οικισμού:

“Ο Βελεστίνος κείται επί των προπόδων του λόφου και αποτελείται από οικίας τουρκικάς, εις τας οποίας κατοικούν ήδη οικογένειαι βλάχων, και από πύργους αγάδων, εντός των οποίων δειπώνται ανέτως αι κορώναι και οι πελαργοί. Τουρκικά καλδερίμια, υψηλοί περίβολοι, μεγάλαι θύραι σιδηρόφρακτοι και μυστηριώδη θυρίδια, δύο τουρκικά τεμένη, και δεξιά, αντίπεραν του Ξηριά, επί της κλιτύος λόφου, σωρεία τουρκικών μνημάτων, με τας πλάκας ορθίας ωσει φυτρωμένας εις την γήν, μαρτυρούν

34) Περιοδικό “Εστία”, 1892, α’ εξάμηνο.

ευγλώττως εις τον ξένον την πολυχρόνιον κυριαρχίαν, ή-
τις εβάρουνεν επί του τόπου.

Το χωρίον επί τουρκοκρατίας ηρίθμει περί τας τρια-
κοσίας οικογενείας, τας πλείστας οθωμανικάς. Ήτο έδρα
υποδιοικήσεως από της οποίας εξηρτώντο τα πέριξ τσι-
φλίκια. Ήδη όμως δεν έχει ουδέ το ήμισυ του τότε πλη-
θυσμού και είναι έδρα του δήμου Φερών”.

Αυτό δεν εμπόδιζε να σημειωθεί στο Βελεστίνο την ίδια ε-
ποχή μία εκπαιδευτική πρόοδος. Η βολιώτικη εφημερίδα “Δημη-
τριάς” εδημοσίευσε στις 24-4-1893 “μετ’ ευχαριστήσεως” την
είδηση για σύσταση υποδιδασκαλείου στον Δήμο Φερών.

Στο πρότυπο σχολείο του Υποδιδασκαλείου Βελεστίνου ήταν
διορισμένος κατά το διάστημα 1893 - 95 και ο ονομαστός Τυρ-
ναβίτης δάσκαλος Δημοσθένης Ανδρεάδης, ο οποίος εξελίχθηκε
σε επιθεωρητή και σε συγγραφέα 20 περίπου αναγνωστικών και
αλφαβηταρίων, καθώς και σε ιστοριογράφο. Κατά τον εκπαι-
δευτικό Μιχ. Λαφαζάνη, στο Υποδιδασκαλείο Βελεστίνου εκ-
παιδεύονταν όσοι δάσκαλοι δίδασκαν σε σχολεία της υπαίθρου
και δεν είχαν πτυχίο. (Θεσσαλικό Ημερόλοιο, τ. 23ος, σ. 148).

Το Υποδιδασκαλείο Βελεστίνου οργάνωσε σε συνεργασία με
τον Δήμο Φερών μια λαμπρή τελετή στις 25 Μαρτίου 1894, στην
πατρίδα του Ρήγα. Έγραφε σχετικά ο “Βώλος”³⁵ ανάμεσα σε
πολλά δίθυραμβικά:

“Τη πρωτοβουλία των διδασκάλων του αυτόθι Υποδι-
δασκαλείου, ευρόντων συμπράκτορα και τον φιλόμουσον
Δήμαρχον Φερών κ. Γιαννόπουλον, η εορτή της 25 Μαρ-
τίου εωρτάσθη μετά πάσης λαμπρότητος και ανταξίως του
μεγαλείου της ημέρας. Από όρθρου βαθέως η διαδοθείσα
είδησις συνεκάλεσεν εις τον ναόν του Αγίου Κωνσταν-
τίνου όλον το Βελεστίνον, ένθα μετά την αρμονικότατα
υπο των μαθητών του Υποδιδασκαλείου ψαλείσαν δοξο-
λογίαν ο κ.Ανδρεάδης, νέος ευφάνταστος και αισθηματι-

35) Φύλλο 1ης Απριλίου 1894.

κός, εξεφώνησε τον πανηγυρικών της ημέρας συγκινήσας μέχρι δακρύων το μέγα του ναού πλήρωμα. Αλλ' η έκπληξις ημών η μεγάλη εξεδηλώθη ότε μετέβημεν εις το Υποδιδασκαλείον, ούτινος η ευρεία αίθουσα ήτο λίαν φιλοκάλως διακεκοσμημένη. Εικόνες των αγωνιστών του '21 και όπλα της μεγαλουργού εκείνης γενεάς εις τους τοίχους ανηρτημένοι, η προτομή του Ρήγα και δάφναι και μυρσίνας και κλάδοι ιτέας αναμίξ προσέδιδον όψιν στρατοπέδου μάλλον μετά την νίκην ή αίθουσαν απλού σχο-

Ένα κομμάτι του παλιού Βελεστίνου, σε σχέδιο του Boudier, όπως έχει περιληφθεί στο γαλλικό περιοδικό "Le Tour du Monde" του 1898. Κάτω δεξιά διακρίνεται ένας φανοστάτης και δίπλα, πάνω στο υψωματάκι, κάτι που μοιάζει με φιγούρα ιερωμένου.

λείου. Η συρροή του πλήθους ήτο μεγάλη, αλλ' η συγκίνησης αυτού υπήρξε μεγαλειότερα, οπότε ο εμπνευσμένος και φιλόκαλος διευθυντής του Υποδιδασκαλείου κ. Χ. Οικονόμου προελθών επί το βήμα διά νευρώδους και μεστού πολυτίμων αληθειών λόγου εξύμνησε τον μέγαν εκείνον αγώνα, υπομνήσας επί τέλους εις τους ακροατάς και τας εξ αυτού απορρεούσας μεγάλας υποχρεώσεις και καθήκοντα. Η δε συγκίνησις εκορυφώθη, ότε ενθουσιώδεις οι μαθηταί ήρχισαν να απαγγέλλωσι ποιήματα πατριωτικά και να ψάλλωσιν άσματα εν διφωνία. Άσματα και ποιήματα αναμίξ διαδέχονται άλληλα και μόλις την δωδεκά-

την ώραν αχώρταστοι ακόμη αποχωριζόμεθα της εορτής ληξάσης. Πλην νέα έκπληξις μάς ανέμενε την εσπέραν. Οι εθνικοί χοροί, τα άπειρα βεγγαλικά φώτα, η γενική φωτοχυσία των οικοδομημάτων και η μεγάλη διοργανωθείσα λαμπαδηφορία ήσαν πράγματα, ά θα εξήλευεν όχι μόνον ο Βώλος, αλλά και πάσα άλλη πόλις της Ελλάδος”.

Ο “εμπνευσμένος και φιλόκαλος” διευθυντής του Υποδιδασκαλείου Χρ. Οικονόμου έγγραψε και διατριβή για το Βελεστίνο τον Ιούνιο του 1895 και την έστειλε στο “Εθνικόν Ημερολόγιον” του Κ. Σκόκου. Το Ημερολόγιο εδημοσίευσε ένα απόσπασμα της μελέτης στο τεύχος του 1896, με τον τίτλο “Η πατρίς του Ρήγα (τοπογραφική ηθογραφία)”, χαρακτηρίζοντας τη διατριβή “χαρίεσσα και επαγωγόν”. Χαριτωμένα πράγματι πολλά αποσπάσματα, όπως αυτό που αναφέρεται στους πελαργούς και στα καλιακούδια του Βελεστίνου:

“Επί των κορυφών τεραστίων πλατάνων, επί της στέγης τουρκικών πύργων, επί του θόλου της ωραιάς του χωρίου εκκλησίας, πανταχού, όπου εξέχουσα κορυφή προβάλλει, διακρίνω φωλεάς πελαργών και τούτους με τους μακρούς αυτών πόδας υπεράνω τούτων ισταμένους και κροτούντας τα μακρά των ράμφη, δίκην ατελευτήτων χειροκροτημάτων, ενώ στίφη αναρίθμητα κολοιών διασχίζουν διαρκώς τον αέρα, οχληρώς και αχαρίστως και συγκεκομένως κρώζοντα”.

Λυρικός ο Οικονόμου για τους πελαργούς, το “ιερόν” άλλωστε πτηνό των Θεσσαλών. Ας μην ξεχνάμε το πόσο αγαπητά και σεβαστά ήσαν στη Θεσσαλία τα λελέκια, αυτά τα αποδημητικά πτηνά που έρχονται την άνοιξη και φεύγουν το φθινόπωρο για την Αίγυπτο. Τρέφονται με έντομα, σκουλήκια και ερπετά και θεωρούνται εξολοθρευτές των φιδιών. Κατά τους αρχαίους συγγραφείς κάποτε η Θεσσαλία είχε εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους της εξαιτίας των φιδιών. Ήλθαν οι πελαργοί, τα εξόντωσαν κι έτσι επέστρεψαν οι Θεσσαλοί στα σπίτια τους. Στη

συνέχεια θεσπίστηκε νόμος που τιμωρούσε με θάνατο όσους κακοποιούσαν πελαργούς. Αλλά τώρα πια σπανίζει το είδος. Το εξολόθρευσαν οι άνθρωποι εμμέσως με τον “πολιτισμό” τους. Γι’ αυτό αν δούμε πελαργούς στον τρούλο του Αγίου Κωνσταντίνου, στο Βελεστίνο, σπεύδουμε με χαρά να τους φωτογραφήσουμε, μη δεν τους ξαναδούμε.

Την Πρωτομαγιά του 1894 περιγράφεται μεγάλο πανηγύρι στο Βελεστίνο. Η γιορτή συγκέντρωσε πάνω από τρεις χιλιάδες άτομα:³⁶

“Και εφέτος η Εταιρία των Σιδηροδρόμων, χάριν της εορτής της 1ης Μαΐου έθεσεν εις την διάθεσιν του κοινού αμαξοστοιχίας τέρψεως από εντεύθεν μέχρι Βελεστίνου. Άνω των 3.000 ατόμων συνεκεντρώθησαν εις Βελεστίνον και διεχύθησαν εις τους δροσερούς κήπους, ένθα εν χαρά και αγαλλιάσει εγεύθησαν τους οβελίας αμνούς”.

Και μετά τις γιορτές και πανηγύρεις, έχουμε ληστείες από συμμορίες Τουρκαλβανών. Όπως έγραφαν οι εφημερίδες στις αρχές Αυγούστου 1894, στον σιδηροδρομικό σταθμό Βελεστίνου είχαν συλληφθεί δύο Αλβανοί από τον αντεισαγγελέα Εφετών Αποστολίδη, οι οποίοι ομολόγησαν ότι διέπραξαν πολλές καταχρήσεις και φόνους στην Τουρκία. Ισχυρίστηκαν όμως ότι δεν ανήκαν σε ληστρική συμμορία. Τώρα πώς τους συνέλαβε ο αντεισαγγελέας και όχι ο αστυνόμος της περιοχής, είναι κάτι που δεν έχει εξήγηση. Αστυνόμος, πάντως, υπήρχε στο Βελεστίνο και την εποχή εκείνη παντρεύθηκε κιόλας. Όπως έγραψε η βολιώτικη εφημερίδα “Φωνή των έξω Ελλήνων” στις 2-11-1894 “ετελέσθησαν εν Βελεστίνω οι γάμοι του αυτόθι αστυνόμου κ. Δημ. Κλείτσα ανθυπολοχαγού μετά της σεμνής και εύ ηγμένης δεσποινίδος Αγγελικής Κ. Παπασταύρου, της γνωστής εν Λαρίση ηπειρωτικής οικογενείας”.

Μ’ αυτά και με άλλα, φθάσαμε στο 1895, οπότε βλέπει το

36) “Βώλος” 4ης Μαΐου 1894.

φως της δημοσιότητας μία περιγραφή του Βελεστίνου από τον ιστορικό Σπ. Λάμπρο³⁷.

Ο συγγραφέας κάνει λόγο και για τον Δήμαρχο και για τα τοπικά εργοστάσια:

“Εις το σύριγμα του πλησίον του Βελεστίνου διερχομένου σιδηροδρόμου ανταποκρίνεται το σύριγμα του ατμομύλου όν ίδρυσαν δύο ευφυείς Αργείοι, οι αδελφοί Γιαννόπουλοι, ών ο έτερος είναι συγχρόνως και δήμαρχος Φερών. Η εισαγωγή του ατμού κατέστησεν αχρήστους τους πλείστους των υδροκινήτων μύλων του Βελεστίνου αλλά δεν ηδυνήθη και να ματαιώση την προς άλλους σκοπούς χρησιμοποίησιν του αφθόνου ύδατος. Δύο τινες των μύλων, εκμισθωθέντες υπό επινοητικών Πελοποννησίων ή Μακεδόνων μετεβλήθησαν εις εργοστάσια εν οίς επισκευάζονται σκουτιά ή διαπρίονται ξύλα”.

Αναφέρει ακόμη ότι το νερό της Υπέρειας που αρδεύει κήπους, κινεί μύλους και εργοστάσια, συνεχίζει μεταξύ Βελεστίνου και Ριζομύλου και χύνεται “μετά δίωρον ρουν εις την Βοιβήδα λίμνην, προς βοράν των Φερών”.

Ο Θ. Δηλιγιάννης στο Βελεστίνο

Η χρονιά αυτή, το 1895 δηλαδή, ήταν χρονιά διπλών εκλογών. Βουλευτικών και δημοτικών. Οι βουλευτικές έγιναν στις 16-4-1895 και τα δύο μεγάλα τοπικά αντίπαλα στρατόπεδα ήσαν οι τοπαλικοί του Δηλιγιάννη και οι καρταλικοί του Τρικούπη. Η πλειοψηφία των Βελεστινιωτών με επικεφαλής τον Δήμαρχο Δ. Γιαννόπουλο, υποστήριζε τον τοπαλικό συνδυασμό, ενώ η μειοψηφία με επικεφαλής τον τέως Δήμαρχο Μαργ. Αποστολίδη υποστήριζε τους καρταλικούς. Ο προεκλογικός πυρετός είχε εκδηλωθεί εβδομάδες και μήνες πριν και οι υποψήφιοι συχνοπή-

37) Δημοσιεύθηκε στην “Εστία” της 26ης Μαρτίου 1895, υπό τον τίτλο “Η Υπέρεια εν Φεραίς” (σ. 100-101).

γαιναν στο Βελεστίνο, όπως ασφαλώς και σε άλλα κεφαλοχώρια της επαρχίας.

Απο τον Φεβρουάριο ακόμη του 1895 είχε περιοδεύσει τη Θεσσαλία ο πρώην και μετέπειτα πρωθυπουργός Θ. Δηλιγιάννης, ο οποίος πέρασε και από το Βελεστίνο. Ο Δηλιγιάννης είχε φθάσει στο Βόλο ατμοπλοϊκώς το βράδυ της 3ης Φεβρουαρίου και τη μεθεπόμενη μέρα με έκτακτη αμαξοστοιχία ξεκίνησε για Βελεστίνο-Φάρσαλα-Τρίκαλα. Κατά τη στάθμευση στο Βελεστίνο οι οπαδοί υποδέχθηκαν τον Δηλιγιάννη με σημαίες και ζητωκραυγές και τον προσφώνησε ο Ευστ. Ζάχος, σύμφωνα με ανταπόκριση της εφημερίδας "Εστία", που κατέληγε: "Ζητωκραυγαί ηκούσθησαν υπέρ του Τοπάλη και του Δημάρχου Γιαννοπούλου. Ο ενθουσιασμός απερίγραπτος".

Η εφημερίδα "Νέα Θεσσαλία", όργανο των Δηλιγιαννικών, δημοσίευε την 1η Απριλίου 1895 ανταπόκριση από Βελεστίνο, όπου κατακρινόταν το "ασεμνον συνοικέσιον" του πολιτευόμενου Π. Πολίτη με τους καρταλικούς. "Θλιβόμεθα ειλικρινώς - τονιζόταν στην ανταπόκριση - διότι ευρέθη άνθρωπος και μάλιστα πολιτευόμενος ως ο κ. Πολίτης, όστις να διαδίδη ότι μεταστάς εις το αναθεματισμένον κόμμα θέλει συμπαρασύρει μεθ' αυτού τετρακοσίους όλους Φεραίους δεδηλωμένους μέχρι τούδε υπέρ του εθνικού κόμματος, υπέρ ού και αυτός μέχρι χθες ηγωνίζετο".

Στο ίδιο φύλλο περιγραφόταν ενθουσιαστικά η επίσκεψη των υποψηφίων του Δηλιγιαννικού συνδυασμού στο Βελεστίνο. "Πλέον των 400 ανθρώπων κατήλθον εις τον σταθμόν του σιδηροδρόμου προς προϋπάντησιν των υποψηφίων μετά σημαιών και εγχωρίων οργάνων". Μίλησαν στη συγκέντρωση οι υποψήφιοι Κ. Τοπάλης, διδάκτωρ Νομικής και Νικ. Σχινάς, ταγματάρχης Μηχανικού και στο τέλος "πλούσιον γεύμα παρετέθη αυτοίς υπό του Δημάρχου Φερών κ. Γιαννοπούλου εις Κεφαλόβρυσον".

Οι πλειοψηφήσαντες στον Δήμο Φερών κατά τις βουλευτικές εκλογές της 16ης Απριλίου 1895 ήσαν οι Δηλιγιαννικοί Κ. Τοπάλης (με 399 ψήφους), Χρ. Βαρλαμίδης γιατρός (με 396), Ιωάν. Γιαννακόπουλος κτηματίας (με 375), Ν. Σχινάς (με 369) και

Ν. Σταματιάδης, δικηγόρος (με 337). Ο καρταλικός Πολίτης ήλθε τελευταίος στην προτίμηση των Βελεστινιωτών, με 294 ψήφους και δεν εκλέχθηκε βουλευτής, όπως δεν εκλέχθηκε από τους τοπικούς ο Βαρλαμίδης.

Μετά πεντάμηνο έγιναν δημοτικές εκλογές και στον Δήμο Φερών ήλθαν τα πάνω-κάτω. Οι ανακηρυχθέντες υποψήφιοι δήμαρχοι στον Δήμο Φερών ήσαν οι Αντ. Παπαδημητρίου, Καρασμάνογλου, Μαργ. Αποστολίδης και Δημ. Π. Γιαννόπουλος. Οι εκλογές έγιναν στις 10 Σεπτεμβρίου 1895 και δήμαρχος αναδείχθηκε ο Μαργ. Αποστολίδης. Στις ίδιες εκλογές δήμαρχος Παγασών (Βόλου) είχε εκλεγεί ο Ιωάν. Αργύρης και δήμαρχος Βοίβης ο Αχιλλέας Βαΐρης.

Όταν δεκατίζονταν τα πλατάνια

Αλλά εκτός από τις εκλογές την ίδια χρονιά είχαμε και μερικά άλλα αξιοσημείωτα γεγονότα. Ας τα δούμε με τη σειρά. Και πρώτα δασοκτονίας συνέχεια με θύματα τα άμοιρα πλατάνια. Όπως έγραφε η “Φωνή του Λαού” στις 12-4-1895 “οι δασόφυλλοι, αν υπάρχουν, μετά λύπης βεβαίως θα μάθωσι ότι προ ολίγου εν Βελεστίνω απεκόπησαν και άλλοι γηραιοί πλάτανοι, όπως διά της ξυλείας αυτών κατασκευασθώσι γέφυραι διαβάσεις αμαξίων”.

Ακολουθούσε σχόλιο εναντίον της βαρβαρότητας.

Το κόψιμο όμως των πλατανιών δεν εμπόδισε το βολιώτικο πλήθος και τη χρονιά αυτή να εκδράμει κατά την Πρωτομαγιά στο Βελεστίνο. Αφού το βράδυ της παραμονής πανηγύρισε στους Μπαξέδες, “την πρωίαν της επομένης πανοικεί σχεδόν ο Βώλος δι’ εκτάκτων αμαξοστοιχιών μετέβη εις Βελεστίνον”³⁸.

Μιλήσαμε παραπάνω για δασοκτονία, αλλά φαίνεται παράλληλα άρχιζε στο Βελεστίνο και μαρμαροκτονία, με θύματα αρχαίες πλάκες. Στις 25-8-1895 η εφημερίδα “Φωνή του Λαού” έγραφε:

38) “Νέα Θεσσαλία” 10ης Μαΐου 1895.

“Εἰς Βελεστίνον αἰ ἐπιτύμβιοι πλάκες τάφου τινος, προϊστορικοῦ πιθανῶς, ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς βάρη κατασκευασθείσης ἐκεῖ γεφύρας. Οἱ Τούρκοι δὲν εἰδείκνουν ὀλιγωτέραν ἀβελτηρίαν”.

Τὴν ἴδια μέρα, στὴν ἴδια ἐφημερίδα, μία εὐχάριστη εἰδίση γιὰ τὸ φυτώριο τοῦ Βελεστίνου:³⁹

“Τὸ ἐν Βελεστίνω ἐξαίρετα καλλιεργούμενον φυτώριον δένδρων τοῦ Σιδηροδρόμου καθημερινῶς χάρις εἰς τὸν ζήλον τῶν διευθυνόντων προάγεται. Πρὸ τινος χρόνου ἠγοράσθησαν φυτὰ ἀκακιῶν καὶ διὰ τὴν Αἴγυπτον ἀκόμη”.

Εἶναι αὐτὸ τὸ φυτώριο, τὸ ὁποῖον ἐδείξε με καμάρι ὁ Ἰταλὸς μηχανικὸς τῶν Θεσσαλικῶν Σιδηροδρόμων Εὐαρίστο Ντε Κίρικο στὸν υφηγητὴ τῆς Ἀρχαιολογίας Ἀλέξανδρο Φιλαδελφέα ὅταν τὸ 1896 περιῶδενε στὴ Θεσσαλία:

“Ἀπὸ τοῦ παραθύρου μοι ἐδείξεν ὁ κ. Κυρίκος, προτοῦ ἐτι ἀφήσωμεν τὸν σταθμὸν τοῦ Βελεστίνου, τὸ λαμπρὸν φυτώριον, ὅπερ ὁ ἴδιος ἐσχημάτισεν, ἵνα κατορθῶσῃ διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ διαδώσῃ τὴν δενδροφυτεῖαν ἀνά τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ φυτώριον τῆς Σιδηροδρομικῆς Ἐταιρείας περιλαμβάνει παντὸς εἶδους δένδρα, ἡμερὰ τε καὶ ἄγρια, ἀπὸ τοῦ πρώτου δε ἡδὴ ἔτους ἔκαμεν εὐθύς προόδους, πωληθεισῶν 2.000 συκομωρεῶν”⁴⁰.

Στὴν ἴδια περιγραφή ὁ Φιλαδελφεὺς δίνει καὶ κάποιες εἰκόνες τοῦ Βελεστίνου, ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸ τοπίο (“τοποθεσία μοναδική, ὄασις ἀληθῆς μπομπονιέρα μέσα εἰς τὴν μονότονον θεσσαλικὴν πεδιάδα”), ἀπὸ “τὴν συμπαθὴ χορείαν νέων ἐπιστημόνων”, ἀπὸ τὴν Ὑπέρεια Κρήνη (“εἰς τὰ δροσερὰ νάματα τῆς ὁποίας ὑδρεύεται ὁλόκληρος ἡ κωμόπολις”) καὶ ἀπὸ τοὺς “παμπληθεῖς πελαργούς”.

39) “Φωνὴ Λαοῦ” 25ης Ἀυγούστου 1895.

40) Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφέως “Ἀκτίνες ἐκ τῆς Θεσσαλίας”, Ἀθήναι, 1897, σελ. 39-40.

Τσιφλίκια και γεωργική παραγωγή

Αλλά τον ίδιο καιρό που ο Φιλαδελφεύς περιέγραφε με λυρισμό την περιοχή Βελεστίνου, εκδόθηκε από το Υπουργείο Οικονομικών μία πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη για την παραγωγή της Θεσσαλίας. Στη μελέτη υπήρχαν και στατιστικές πληροφορίες για τα τσιφλίκια της Θεσσαλίας, πληροφορίες που είχαν συλλεγεί διά των δημάρχων και των αστυνομικών αρχών. Ας δούμε τα στοιχεία για τον Δήμο Φερών.⁴¹

Στον Δήμο Φερών υπήρχαν το 1896 6 τσιφλίκια, εκτάσεως 124.000 στρεμμάτων (66 χιλ. στρέμματα πεδινές και 58 χιλ. στρέμματα ορεινές γαίες). Οι φυτείες ήσαν 25 στρέμματα αμπέλια, 370 καπνά, 240 μπιστόνια και λαχανόκηποι και 2.020 στρέμματα άλλες φυτείες. Ακόμη υπήρχαν 55.000 στρέμματα γαίες ανεπίδεκτες καλλιέργειας, 620 στρέμματα δασώδης έκταση και 44.500 στρέμματα γαίες δεκτικές άμεσης καλλιέργειας με άροτρα.

Κατά την τριετία 1893-1895 είχαν σπαρεί στον Δήμο Φερών 5.500 στρέμματα με σιτάρι, 3.100 με κριθάρι και 130 με αραβόσιτο. Την ίδια εποχή υπήρχαν σε χρήση 19 ευρωπαϊκά άροτρα και 81 εγχώρια, συνολικά 100, που ανήκαν στους καλλιεργητές, καθώς και 297 αροτριώντα κτήνη που ανήκαν επίσης στους καλλιεργητές. Οι γεωργικές οικογένειες ήσαν 68 και οι επαγγελματίες χωρίς άροτρο (παρακεντέδες) 38. Οι κατοικίες των γεωργών που ανήκαν στον ιδιοκτήτη (τον τσιφλικά) έφθαναν τις 99, ενώ οι οικίες οι ιδιοκτήτες των καλλιεργητών ήσαν μόνο δύο. Ο αριθμός των γεωργών που μπορούσαν να εγκατασταθούν επιπροσθέτως υπολογιζόταν σε 361. Από της πλευράς αυτής ο Δήμος Φερών ήταν ο μεγαλύτερος απ' όλους τους 47 θεσσαλικούς δήμους, με δεύτερο τον Δήμο Φαρσάλων στον οποίον μπορούσαν να εγκατασταθούν 246 νέοι καλλιεργητές. Τα αιγοπρόβατα που ανήκαν στους καλλιεργητές έφθαναν τα 6.550 και τα μεγάλα ζώα τα 518. Τέλος, τα ζώα που ανήκαν σε ενοικιαστές της βοσκής έφθαναν τα 28.000 τα αιγοπρόβατα και τα 790 τα μεγάλα ζώα.

41) Υπουργείου Οικονομικών "Μελέτη περί της εν Θεσσαλία εγγείου παραγωγής", Αθήναι, 1896, σελ. 36.

Το 1897 και οι δραματικές συνέπειες

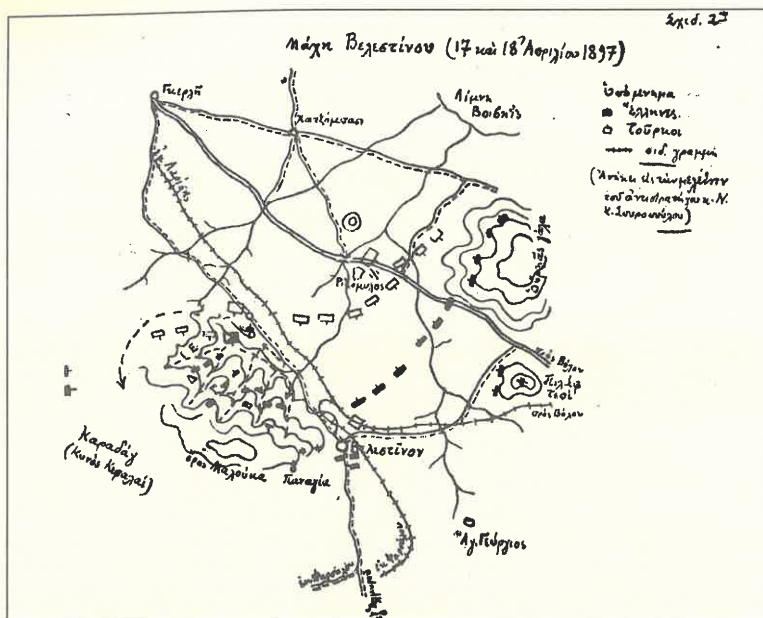
Μ' αυτή την κατάσταση στην περιοχή του Δήμου Φερών φθάνουμε στο 1897 με το Βελεστίνο να διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στον άτυχο πόλεμο και με δραματικές εξελίξεις στη συνέχεια. Δεν πρόκειται φυσικά εδώ να περιγραφούν τα πολεμικά γεγονότα, ούτε να ιστορηθούν οι νικηφόρες μάχες στο Βελεστίνο, υπό τον γενναίο συνταγματάρχη Σμολένσκη. Απλά θα υπομνησθή ότι στα χρόνια 1896-97 η Ελλάδα δοκιμάστηκε από κακό

Βελεστίνος 1897. Εικονίζονται αξιωματικοί του Ελληνικού Στρατού μπροστά στο τζαμί, το λεγόμενο "Της Δημαρχίας". Πίσω του το παλιό δημοτικό σχολείο του Βελεστίνου.

(Από τη συλλογή Δημ. Στεργιόπουλου)

χειρισμό του εθνικού ζητήματος, από άστοχες κυβερνητικές ενέργειες (πρωθυπουργός Δηλιγιάννης, βασιλιάς Γεώργιος), με συνέπεια τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, οπότε ο ελληνικός στρατός εγκατέλειψε τη Θεσσαλία. Ακολούθησε τουρκική κατοχή για ένα χρόνο. Φωτεινή αναλαμπή κατά τη διάρκεια του πολέμου οι μάχες που έδωσε στο Βελεστίνο η αήττητη ταξιαρχία του Σμολένσκη, στο δεκάημερο 14-24 Απριλίου 1897 και ανέστειλε την προέλαση των Τούρκων προς Βόλο. Τελικά όμως ό-

Η μάχη του Βελεστίνου το 1897 σε σχεδιάγραμμα του αντιστρατήγου Ν. Σπυροπούλου.

ταν έγινε εχθρική επίθεση στα Φάρσαλα διατάχθηκε από το Αρχηγείο του Ελληνικού Στρατού η γενική σύμπτυξη στο Δομοκό⁴².

42) Λεπτομέρειες στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΑ', σελ. 139-142. Επίσης στο σύγγραμμα του Ηλία Οικονομόπουλου "Ιστορία του Ελληνοτουρκικού πολέμου", τόμος δεύτερος, σελ. 730-756. Στη σελ. 739 ο συγγραφέας αναφέρει για την εγκατάλειψη του Βελεστίνου από τους κατοίκους του στις 16-17/4/1897: "Η κωμόπολις είχαν ερημωθεί σχεδόν εντελώς από των κατοίκων αυτής. Αι δε οικίαι της ήσαν κατάκλειστοι". Ένας άλλος συγγραφέας του Ελληνοτουρκικού πολέμου, ο Αντ. Σπηλιωτόπουλος, περιγράφοντας τη μάχη του Βελεστίνου, σημειώνει στη σ. 160 (τόμος Β'): "Χάλαζα οβιδων, συνοδευομένη υπό του σφοδρού πυρός του Πεζικού, κατέκλυζε πανταχόθεν το ελληνικόν στρατόπεδον. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν κατέπιπτον ἐντός του Βελεστίνου και μετέβαλλον εις ερείπια τα οικίας της κωμοπόλεως. Το δάσος ολόκληρον και αι φάραγγες των ορέων έβρεμον, αντήχουν και συνεταράσσαντο εκ του τρομεροῦ θορύβου των εκπυροσκορητήσεων. Η ατμόσφαιρα ήτο βαρεία εκ της πυρίτιδος και πυκνός καπνός ηωρείτο ὑπερθεν του πεδίου της μάχης".

Επίθεση τουρκικού ιππικού εναντίον ελληνικών δυνάμεων στο Βελεστίνο κατά τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Η απεικόνιση είναι έργο του καλλιτέχνη C. Hayrt και ανήκει στην Ιστορική - Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος. Κυκλοφόρησε σε λιθογραφία Β. Παπαχρυσάνθου και έκδοση του θιβλιοπωλείου Δράκου Παπαδημητρίου.

Αριστερά: Ο γενναίος συνταγματάρχης Πυροβολικού Κων. Σμολένσκης, όπως εικονίσθηκε στο θιβλίο του Henri Tuot "Η Κρητική Επανάσταση και ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897". Δεξιά ο Ετέμ πασάς, αρχιστράτηγος του τουρκικού στρατού στη Θεσσαλία, κατά τον πόλεμο του 1897.

Ο Βελεστίνος και η περιοχή του υπέστησαν τις συνέπειες της Κατοχής, όπως και η υπόλοιπη Θεσσαλία, ίσως μάλιστα γνώρισαν τη μεγαλύτερη αγριότητα των κατακτητών. Αναφέρεται ότι στον γειτονικό Άγιο Γεώργιο Φερών ατιμάσθηκαν και οι κόρες του ιερέα που είχε μείνει στο χωριό, ενώ αιχμαλωτίσθηκαν Ελληνίδες για τα τουρκικά χαρέμια⁴³.

Ο Βελεστίνος είχε γίνει κέντρο ατάκτων γκέκηδων που τρομοκρατούσαν και την πόλη του Βόλου. Σχετική είναι η παρακάτω ανταπόκριση από Βόλο που δημοσιεύθηκε στην "Εστία" στις 27-5-1897:

43) "Εστία" 26ης Μαΐου/7ης Ιουνίου 1897.

“Βόλος, 20-5. Αφίχθεις την 12-5 εύρον την πόλιν ανάστατον ως μη υπακουόντων των εναπομεινάντων κατοίκων ν’ ανοίξωσι τα καταστήματά των διότι οι εν Βελεστίνω διαμένοντες άτακτοι Γκέκηδες διεσπάρησαν εις την πόλιν του Βόλου απειλούντες δηώσεις. Ευτυχώς όμως αντικατασταθεις ο καϊμακάμης δια του άρτι εις υποστράτηγον προβιβασθέντος Εμβέρτ πασά, εξεδίωξεν αυτούς και πάλιν εις Βελεστίνον και ούτω συγκατετέθησαν οι έμποροι ν’ ανοίξωσι τα καταστήματά των. Καθ’ εκάστην αφικνούνται υπό συνοδείαν εκ Βελεστίνου δέκα περίπου Γκέκηδες αγοράζουσι παν το αναγκαίον αυτοίς και αυθημερόν επιστρέφουσι”.

Ο πληθυσμός πανικόβλητος είχε πάρει τον δρόμο της προσφυγιάς προς τη νότια Ελλάδα και τα νησιά με όλα τα θλιβερά επακόλουθα. Και όταν από τα τέλη Μαΐου του 1898 άρχισε να επιστρέφει, αντίκρουσε με φρίκη και απόγνωση τα ερειπία. Ακόμη και η εκκλησία είχε γνωρίσει την καταστρεπτική μανία των κατακτητών, ενώ ο χώρος της Υπέρειας Κρήνης είχε μεταβληθεί σε μολυσματική εστία. Άστεγοι, πειναλέοι και άρρωστοι οι κάτοικοι έπρεπε να παλαίψουν για την ανοικοδόμηση. Στις 19-6-1898 επισκέφθηκε τον Βελεστίνο ο Υπουργός Εσωτερικών και την επομένη η “Θεσσαλία” έγραψε:

“Υπουργός Εσωτερικών Κόρπας δι εκτάκτου αμαξοστοιχίας έφθασεν εις Βελεστίνον περί την 9ην π.μ. ώραν. Τας εν Βελεστίνω ζημίας εύρεν υπερτέρας των προσδοκιών και τα μάλιστα εμφαντικός του ολέθρου, όστις παρακολουθεί πάντα τουρκικόν στρατόν.

Ο υπουργός, μετά την ανά τον Βελεστίνον περιφοράν του συνέστησεν επιτροπήν ήτις συντάσσουσα τον κατάλογον των επιδεομένων χορηγήσεως ξυλείας, θέλει υποβάλει τούτον εις την αρμοδιάν επιτροπήν διά τα περαιτέρω.

Επίσης ο Υπουργός διέταξε τον παρακολουθούντα μηχανικών να υπολογίση την δια τον καταστραφέντα ναόν απαιτουμένην ξυλείαν.

Η συνέχεια και η συνέπεια της μάχης του Βελεστίνου το 1897. Τραυματίες μεταφέρονται με φορεία, με ζώα και με βοϊδάμαξες σε σιδηροδρομικά βαγονέτα. Το σκίτσο είναι από το αγγλικό περιοδικό "The Illustrated London News" του 1897.

Ο κ. Υπουργός, κατιδών την κατατρώχουσαν τους παλινοστήσαντας πενίαν συνέστησε την χορήγησιν των 25 λεπτών κατ' άτομον.

Ο κ. Τοπάλης, βουλευτής, συνεννοηθείς μετά του μητροπολίτου Βόλου, ενήργησεν εις την σύστασιν επιτροπής εράνων υπέρ της ανοικοδομήσεως του ναού και ιδρύσεως αναθηματικής στήλης εις τους εν Βελεστίνω πεσόντας.

Την 4ην μ.μ. ο κ. Υπουργός ανεχώρησεν εις Λάρισα⁴⁴·

Μετά τέσσερες μέρες (24-6-1898) η “Θεσσαλία” έκανε απολογισμό ζημιών και σημείωνε:

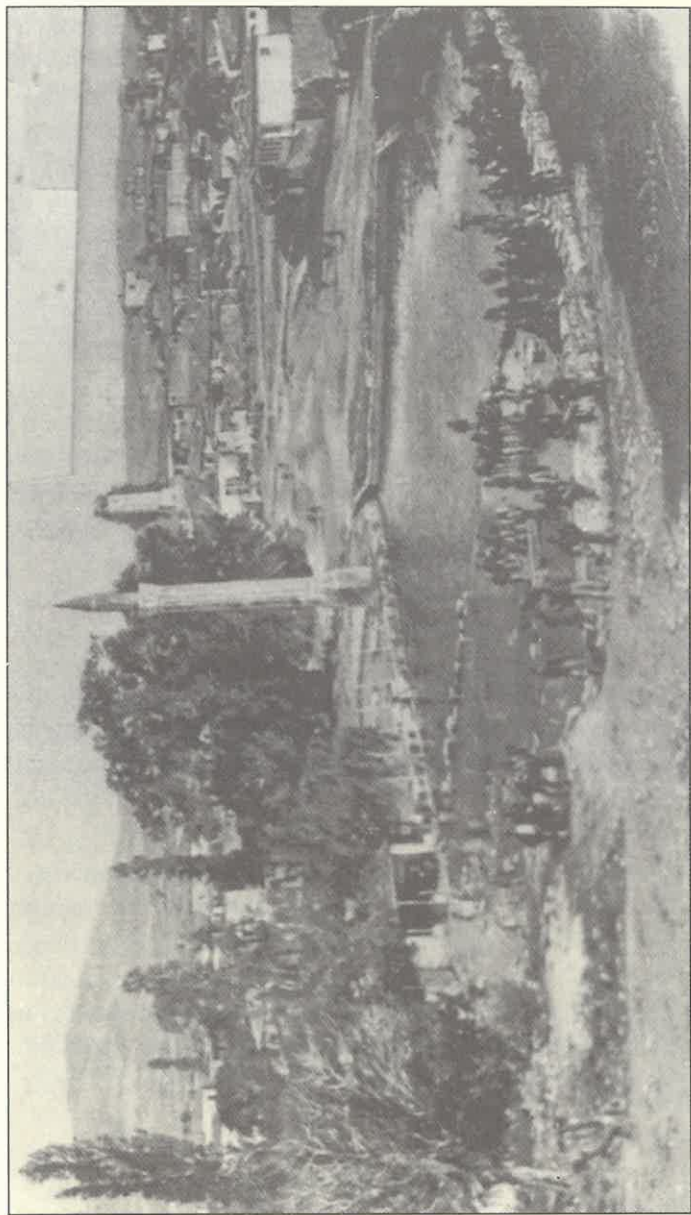
“Έν Βελεστίνω υπήρχον προ του πολέμου οικίαι 442. Εκ τούτων 22 ουδεμίαν βλάβην υπέστησαν, 20 διετήρησαν την στέγην, απολέσασαι την εσωτερικήν ξυλείαν, αι λοιπαί 400 μένουσιν ασκεπείς. Απέναντι όλης αυτής της καταστροφής, η επιτροπή του καταλόγου προς διανομήν ξυλείας, μόνον 63 εθεώρησεν αξίας βοηθήματος”.

Επιπλέον γινόταν λόγος και για τις αρρώστιες, όχι μόνο από τη μόνιμη πληγή, τους ελώδεις πυρετούς, αλλά και από τη σήψη των πτωμάτων, “υπό τους πυρκαύστους λίθους των οικιών”. Οι ασθενείς ξεπερνούσαν τους 150. Ύστερα από τρεις μέρες⁴⁴ οι ασθενείς υπολογίζονταν πάνω από 200 και υπήρχε η παρήγορη πληροφορία, ότι ο Υπουργός εμερίμνησε για συσσίτια στους αρρώστους και για αποστολή φαρμάκων. Το πρόβλημα όμως της στέγης εξακολουθούσε να είναι δυσεπίλυτο, γι' αυτό και τον επόμενο μήνα έγινε στο Βελεστίνο συγκέντρωση διαμαρτυρίας.⁴⁵

“Διά κωδωνοκρουσίας συναθροισθέντες πάντες οι κάτοικοι κάτωθι της εκκλησίας, κατόπιν πολυώρου συσκέψεως, απήθυνον διαμαρτυρικόν τηλεγράφημα προς την κυβέρνησιν διά την άδικον διανομήν ξυλείας εις 63 οικογενείας, ενώ αι άστεγοι υπερβαίνουν τας 360”.

44) “Θεσσαλία” 27ης Ιουνίου 1898.

45) “Θεσσαλία” 22ας Ιουλίου 1898.

Αποψη του Βελεστίνου, σε σχέδιο του Βουδιέρ, όπως εικονίσθηκε το 1898, στο γαλλικό περιοδικό "Le Tour du Monde".

Υστερα από τρεις μέρες (25-7-1898) αγγέλλεται μία χειρονομία των Καρτάληδων και αναφέρεται ότι οι Ιωάν. και Αντώνιος Καρτάλης εισφέρουν 1.000 δρχ. για την εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου Βελεστίνου και 1.000 για τις εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και Νταμπεγλί. Μετά ένα εικοσάημερο (15-8-1898) αναγγέλλεται μετάβαση του Ι. Καρτάλη στο Βελεστίνο για διανομή δέκα χιλ. δραχμών, 10.000 οκάδων αλεύρου και 6.000 “πήχεων πανιού”.

Αλλά ως το επόμενο καλοκαίρι φαίνεται ότι στο Βελεστίνο υπήρχαν ακόμη οι μάστιγες της πείνας και των ασθeneιών, γι' αυτό και βλέπουμε στα μέσα Ιουνίου 1899⁴⁶ να πραγματοποιείται συλλαλητήριο με αιτήματα ψωμί και υγεία.

Στο μεταξύ οι Βελεστινιώτες θυμήθηκαν και τους νεκρούς του πολέμου του 1897 και στις 2-5-1899 έγινε στο Βελεστίνο πάνδημο μνημόσυνο υπέρ των πεσόντων το '97. Κατά το μνημόσυνο μίλησε ο γιατρός Δ. Σαράτσης.

Η ζωή ξαναβρίσκει τον ρυθμό της

Τη χρονιά αυτή (1899) είχαμε και δημοτικές εκλογές. Στις 18-8-1899 γνωστοποιούνται τα ονόματα των υποψηφίων δημάρχων και διαπιστώνεται ότι στον Δήμο Φερών είναι οκτώ οι υποψήφιοι δήμαρχοι και συγκεκριμένα οι Δημούλας, Παπαποστόλου, Γιαννακόπουλος, Μπακτισιβάνος, Χ. Μουχταρέλος, Ντόντος, Αλεξάνδρης, Ιωαννίδης.

Οι εκλογές έγιναν στις 5-9-1899 και δήμαρχος Φερών εξελέγη ο Δ. Γιαννακόπουλος. Στο μεταξύ η ζωή είχε ξαναβρεί τον κανονικό της ρυθμό.

Ο μεγάλος μύλος λειτουργούσε πάλι στο Βελεστίνο και ο βιομήχανος του Βόλου Μ. Σταματόπουλος, γράφοντας για τη βιομηχανία, σημείωνε:⁴⁷

46) “Θεσσαλία” 16ης Ιουνίου 1899.

47) “Θεσσαλία” 21ης Ιανουαρίου 1900.

“Εἰς τὸν Δῆμον Φερῶν ὑπάρχει αρκετὰ σπουδαῖον ἐργοστάσιον ὑδροκίνητον καὶ ατμοκίνητον συγχρόνως αλευρομύλου μετὰ μακαρονοποιείου”.

Οἱ συμμορίες ξανάπιασαν δουλειὰ καὶ στὶς ἀρχές Μαρτίου διαβάζουμε:⁴⁸

“Κατ’ εἰδήσεις ἐκ Βελεστίνου συμμορία, αποτελουμένη ἐκ τῶν ληστοφυγοδίκων Ζήκα, Κούλα, Ζαρκούλη καὶ Τσοβόλα ἀνεφάνη εἰς τὰ πέριξ. Αἱ ἀρχαὶ ἔλαβον τὰ κατάλληλα μέτρα”.

Ἀλλὰ ἡ φτώχεια, φτώχεια. Συνεχιζόταν ἀμείωτη. Καὶ καθὼς πλησίαζε τὸ Πάσχα τοῦ 1900, ὁ Δήμαρχος Βελεστίνου ἔκανε δημόσια ἐκκλήση στὴ φιλανθρωπία ἀτόμων καὶ σωματείων ὑπὲρ τῶν πασχόντων συνδημοτῶν του, γιὰτις ἀλλιῶς τὶς μέρες τοῦ Πάσχα θὰ γίνονταν ζητιάνοι στοὺς δρόμους. (“Θεσσαλία” 7-4-1900).

Ἡ φτώχεια, πάντως, ἀρκετῶν Βελεστινιωτῶν δὲν ἐμπόδιζε τὸν Δήμαρχο νὰ ἀναλάβει τὸν ἐπόμενο μῆνα πρωτοβουλία γιὰ τὴν τέλεση μνημοσύνου στὴ μνήμη τῶν πεσόντων στὸν πόλεμο τοῦ 1897 καὶ νὰ φροντίσει γιὰ τὴν κυκλοφορία ἑκτακτῆς ἀμαξοστοιχίας μετὰξὺ Βόλου-Βελεστίνου, με μειωμένο εἰσιτηρίο. (“Θεσσαλία” 25 καὶ 26-5-1900).

Αὐτὴ ἡ τακτικὴ, ἡ κυκλοφορία δηλαδὴ ἐκτάκτων ἀμαξοστοιχιῶν, με μειωμένη τιμὴ εἰσιτηρίου, τηροῦνταν καὶ τὰ ἐπόμενα χρόνια, ἰδίως σε περιπτώσεις ἐκδρομῶν καὶ πρωτομαγιάτικων ἐξορμήσεων. Ἐτσι δὲν εἶναι περιεργό που γιὰ τὴν Πρωτομαγιά τοῦ 1912 εἶχε ἀναγγελθεῖ ἡ κυκλοφορία ἑξὶ ἀμαξοστοιχιῶν μετὰξὺ Βόλου-Βελεστίνου “καὶ με ἐκπεσμόν: 80 λεπτά, γ θέσις, ἀλερετούρ”.

Ἀς ξαναγυρίσουμε ὅμως στὸ 1900. Οἱ ἀγρότες τῆς περιοχῆς ἐσπείραν καὶ θέρισαν καὶ τὴ χρονιά αὐτὴ με τὶς ἐξῆς ἀποδόσεις: Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1900 εἶχαν σπαρεῖ στὴν περιοχὴ τοῦ Δήμου Φερῶν με σιτάρι 4.864 κιλά που ἀπέδωσαν 28.584 καὶ με

48) “Ἐθνικὸν Μεγαλεῖον” 9ης Μαρτίου 1900.

κριθάρι 3.500 που απέδωσαν 30.500 κιλά. Ένα δηλαδή προς έξη και ένα προς δέκα περίπου.

Το ετήσιο παζάρι ξαναβρήκε κι αυτό τον ρυθμό του, μόνο που το 1900 παρουσίασε ένα απρόοπτο. Οι κρεοπώλες του Βελεστίνου κήρυξαν απεργία γιατί δεν ήθελαν να συμμορφωθούν με την αστυνομική διατίμηση του κρέατος. Και ο αστυνόμος του Βελεστίνου ζητούσε από τη Νομαρχία οδηγίες “τι να πράξη σήμερα κατά την εκεί τελουμένην εμποροπανήγυριν, καθ’ ήν η έλλειψις κρέατος θα είναι επαισθητή”. (“Θεσσαλία” 8-9-1900).

Τον ίδιο περίπου καιρό η δημοτική αρχή Βελεστίνου δεχόταν αντιπολιτευτικά πυρά για όλα τα προβλήματα του τόπου και για σκανδαλώδη εύνοια προς τον γραμματέα του Δήμου, ο οποίος είχε διατελέσει και ενοικιαστής του δημοτικού φόρου. Στις αρχές του 1901 γινόταν λόγος για χαριστική απόφαση του δημοτικού συμβουλίου Φερών, πράγμα που προκάλεσε αναφορά κατοίκων προς τον Νομάρχη. Ας δούμε τη σχετική ανταπόκριση από Βελεστίνο:⁴⁹

“Τό ενταύθα δημοτικόν συμβούλιον, συζητήσαν την υποβληθείσαν αίτησιν του ενοικιαστού του δημοτικού φόρου των ωνίων και εμπορευμάτων Ιωαν. Μακροπούλου του 1899, ενέκρινε παμψηφεί ταύτην, εκτός του δημοτικού συμβούλου κ. Δ. Γιαννοπούλου, μη ευρεθέντος κατά την συνεδρίασιν, όπως χαρισθώσι αυτώ χίλια δραχμαί. Οι κάτοικοι, μαθόντες τούτο, δι’ αναφοράς καθιστώσι γνωστόν τω κ. Νομάρχη ότι η παμψηφεί εγκριθείσα αίτησις του ενοικιαστού Ι. Μακροπούλου, νυν δημογραμματέως, είναι όλως άδικος καθ’ ότι ο ανωτέρω ενοικιαστής ωφελήθη μεγάλως εκ της θεομηνίας. Καταξηρανθέντων των γεννημάτων του Δήμου Φερών εισήχθησαν εξ άλλων δήμων του Κράτους τοιαύτα. Ωσαύτως το κατάστημα αδελφών Γιαννοπούλου, όπερ επλήρωνε προ της Κατοχής 300-350 δρχ., κατά το παρελθόν έτος επλήρωσε 1.600 δρχ. Ο κ. Νο-

49) “Θεσσαλία” 25ης Ιανουαρίου 1900.

μάρχης θα απορρίψη την εγκριθείσαν αίτησιν ίνα χαρισθώσι 1000 δραχ. διότι είναι ποικίλαι και μέγισται αι ανάγκαι της κωμοπόλεως Βελεστίνου... Προ της Κατοχής υφίσταντο 20 φανοί και νυν δεν εκτίθεται εις μειοδοτικήν δημοπρασίαν ο φωτισμός ελλείπει χρημάτων... Οι Βελεστινιώται υδρεύονται απο της πλήρους βορβόρου και μικροβίων γεμούσης Υπερείας Κρήνης...”

Το δημοτικό συμβούλιο Φερών που δεχόταν τα παραπάνω πυρά είχε την εξής σύνθεση το 1900.⁵⁰

Δήμαρχος Δημ.Γιαννακόπουλος

Πάρεδροι Γεώργ. Μιτόπουλος, Κωνστ. Ζησόπουλος, Χρ. Μπαννίκας ή Νάσιος.

Σύμβουλοι Γαρόφαλ. Τσομάκος, Κωνστ. Κωνσταντέλος, Θεοχάρης Μπαλατσού, Ζησ. Βενέτης, Στέργ. Τσαμπέκος, Θεμιστ. Βισβίκης, Ζήσ. Παπαθεοδώρου, Κωστ. Γούλας, Παύλος Ακριβός, Δημήτρ. Γιαννόπουλος, Νικόλ. Τσέκος.

“Οασις εντός του γυμνού εδάφους”

Ο Οδηγός του Εμπορικού Συλλόγου για τη Μαγνησία (1901) έδινε και μια σύντομη ενδιαφέρουσα περιγραφή του Δήμου Φερών:

ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΣ. Εις απόστασιν 10.5 χιλιομετρων από του Σιδηροδρομικού Σταθμού Βόλου δυτικώς και αφού υπερβώμεν επί σιδηράς γεφύρας τας όχθας του χειμάρρου Κραυσίνδωνος και διατρέξωμεν την ουχί ευρείαν πεδιάδα του Βόλου, καταλήγομεν εις τον σταθμόν Λατομείον, εγγύς του οποίου υπάρχουν ορυχεία οικοδομικών λίθων. Ολίγον περαιτέρω διερχόμεθα τα περίφημα στενά Πιλάφ Τεπέ της μόνης εντεύθεν προς την μεσημβρινήν Θεσσαλίαν στρατηγικής θέσεως και διακρίνομεν εις το βάθος τής κατόπιν αύθις διανοιγομένης πεδιάδος τους λόφους και το δάσος του Βελεστίνου. Εντεύθεν ολίγα χιλιόμετρα απέχει ο Βελεστίνος, όπου σταθμεύομεν.

50) Οδηγός Εμπορικού Συλλόγου Βόλου 1901, σ. 67.

Εἰς ἀπόστασιν τριῶν ωρῶν ΝΔ του Βόλου εὐρηνται ἰχνη τῆς ἀκροπόλεως, ελάχιστα τινά ἀνάγλυφα καὶ τινες ἐπιγραφαὶ καὶ κιονόκρανα συντετριμμένα, τῶν ὑπὸ τοῦ μυθικοῦ Φέρητος κτισθειῶν παλαιτάτων Φερρών, αἰτίνες ὑπὸ τὸ ὄνομα Βελεστίνος εἶναι πατρὶς τοῦ Ρήγα καὶ μία τῶν ευφορωτάτων κωμοπόλεων τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Βελεστίνος, κείμενος ἐπὶ τῆς διακλαδώσεως τῶν σιδηροδρόμων, ἀναθρῶσκει μέσω δενδροφύτων ἐκτάσεων ὡς ποιά τις ὄασις ἐντὸς τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους τῶν πέριξ πεδιάδων, ὁμοῖος κατὰ τούτο πρὸς τὰς ἀρχαίας Φερρῶν. Τούτο δε χάρις εἰς τὰ ἀφθονα ὕδατα τῆς ἐντὸς αὐτοῦ ρεοῦσης θαυμαστῆς Ὑπερείας πηγῆς ἐν ἡ ἐλούετο ἡ θεὰ Ἥρα καὶ ἀνέκτα τὴν παρθενίαν τῆς.

Ἰκῆποι λαμπροὶ καὶ φυτεῖαι παντοειδεῖς περιβάλλουσι τὴν κωμόπολιν οἰκουμένην ὑπὸ 1500 κατοίκων, μετὰ τῶν ὁποῖων πολλοὶ Βλάχοι ἐξ Ἠπείρου ποιμένες παραχειμάζοντες.

Ὁ Βελεστίνος εἶναι ἔδρα τοῦ Δήμου Φερρών, ἔχει Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, Δημοτικὰ ἀρρένων καὶ θηλέων, Εἰρηνοδικεῖον, Τηλεγραφεῖον, Ταχυδρομεῖον καὶ Αστυνομίαν. Πλησίον τῆς Ὑπερείας κρήνης ὑπάρχει τζαμίον τοῦ ὁποῖου ἡ σκιά λούεται εἰς τὰ κρυστάλλινα νάματα. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἡ πόλις τοῦ Βελεστίνου κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων Τούρκων, τὸ δε δάσος αὐτοῦ πρόρριζα κατεκόπη, ἀλλ' ἤδη αὐθις ἀναγεννᾶται ὡς μυθολογούμενος Φοῖνιξ χάρις εἰς τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ Κράτους.

Ἀπὸ Βελεστίνου ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διακλαδοῦται εἰς δύο καὶ ἡ μεν βαίνουσα εἰς Λάρισσαν οὐδένα ἔχει σταθμόν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς Μαγνησίας, ἡ δε βαίνουσα διὰ Φαρσάλων εἰς Καλαμπάκαν ἔχει ἓνα ἐτι σταθμόν εἰς τὸ χωρίον Πιρσουφλί, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸν Δήμον Φερρών καὶ κείται ἐπὶ τῶν λουφοβούνων τῶν κλειόντων τὸν ὀρίζοντα δεξιόθεν τῆς σιδηροδρομικῆς τροχιάς, ἐντὸς δε ἐκτάσεως καλῶς καλλιεργημένης καὶ πολλὰ τρεφούσης ποίμνια, δι'

αυτού δ' εκτελείται η μεταξύ Βόλου και Αλμυρού συγκοινωνία.

Έτερα χωριά του Δήμου Φερρών είναι ο Αγ. Γεώργιος, Σέσκουλον, Ουζλάο, Σαραντζί, Μουσαφακλί, Ανταμπιγλί.

Πολυχρόνιες προσπάθειες για ανδριάντα του Ρήγα

Αλλά η ιστορική πατρίδα του Ρήγα, είκοσι χρόνια μετά την προσάρτηση του Βελεστίνου στο ελληνικό κράτος, δεν είχε ακόμη τιμήσει τη μεγάλη φυσιογνωμία. Εντούτοις είχαν αναληφθεί κάποιες προσπάθειες αρκετά νωρίς και αν ψάξουμε βιβλία και εφημερίδες της εποχής θα βρούμε αλλεπάλληλες αναφορές.

Σημαντική αναφορά στο Βελεστινλή έκανε το 1886 ο Ρώσος φιλέλληνας Ιβάν Πετρόφ όταν σχεδίασε χάρτη της Θεσσαλίας, πλαίσιο με επιγράμματα υπέρ του Ρήγα Φεραίου. Κάτω από τον τίτλο έγραφε καλλιγραφικά:

Και Συ, Θεσσαλία, γη του Ιάσωνος, ουδαμώς ελαχίστη
εί εν ταις γαίαις των Ελλήνων,
εκ Σου γαρ εξελήλυθεν ο ανήρ Ρήγας, όστις ήναψε την
φλόγα της ελευθερίας
εις πάσαν ελληνικήν καρδιαν...

Από κάτω απεικόνισε μια λύρα, τη λύρα του Ρήγα και στις δύο πλευρές της μετέφερε τετράστιχα μεγάλων ποιητών. Αριστερά του Γ. Ζαλοκώστα:

... επλανάτο κρούων ΛΥΡΑΝ
με χορδάς μεγάλας τρεις
Και χορδαί της λύρας ήσαν
ΔΟΞΑ, ΠΙΣΤΙΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΣ...

Και δεξιά τετράστιχο του Αχιλλέα Παράσχου:

Κ' εσήκωσε τη ΛΥΡΑ ΤΟΥ... την ίδια ΛΥΡΑ εκείνη
Που την Τουρκιά να κοιμηθή ακόμα δεν αφήνει...
Ανατριχιάσαν οι χορδές γλυκά στα δάχτυλά του,
Κι' επάνω τους εχύθηκε η φλογερή καρδιά του...

Αναφέρεται ακόμη στην σε βάρος του Ρήγα προδοσία, το 1797 και σημειώνει:

“Ο τρισκατάρατος Δημήτριος Οικονόμου Κοζανίτης (θηρέυς του εν Τεργέστη Τουρκικού προξενείου) επρόδωσε τον Ρήγα Φεραίοις εις την δόλιαν Αυστρίαν, ήτις τον παρέδωσε τη Πύλη”.

Ένα ανθολόγιο ύμνων προς τον Βελεστινλή εκδόθηκε και πρόσφατα (1992) με επιμέλεια του Δημ. Β. Στεργιόπουλου και με τον τίτλο “Ρηγιάς”. Στο τευχίδιο περιλαμβάνονται:

1) “Εγκώμιον εις την Θεσσαλίαν”, που αποτελεί απόσπασμα λόγου με τον ίδιο τίτλο, του Αμπελακιώτη Ιω. Βελισσαρίου, επί τη λήξει του σχολικού έτους 1844, του Βασιλικού Γυμνασίου Σύρου.

2) “Αι Φεραί”, ποίημα του Ισιδωρίδη Σκυλίση (1881).

3) “Μνημόσυνον Φεραίου”, λόγος συντεθείς υπό ομάδος φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (1884).

4) “Ταμβακοθήκη Ρήγα του Βελεστινλή”, ποίημα του Θανάση Παπανικολάου, παλιού φιλόλογου των Τρικάλων (1910).

Ας δούμε όμως λίγες απο τις παλιές προσπάθειες για την ανέγερση ανδριάντα του Ρήγα στο Βελεστίνο.

Το 1889 πληροφορούμαστε⁵¹ ότι “υπέρ ανεγέρσεως ανδριάντος του Ρήγα εν τη πατρίδι αυτού προσέφερον οι δήμοι Τρικαίων δραχ. 1500, Καρδίτσης 1000, Πιαλίων και Τιτανίου ανά 400, Γομφαίων και Αιγινίου ανά 300”. Η εφημερίδα έκανε σύσταση για εισφορές από το Πήλιο.

Το 1890⁵² γίνεται έκκληση στον Εισαγγελέα Εφετών Λαρίσης Μιχάλη Κυργούσιο να αναλάβει υπό την προστασία του την επιτροπεία, η οποία είχε συσταθεί με βασιλικό διάταγμα για τη συλλογή εράνων προς ανέγερση μνημείου του Ρήγα. Και τούτο γιατί ο Κυργούσιος πριν έλθει στη Θεσσαλία είχε κατορθώσει να συγκινήσει το πανελλήνιο και να επιτύχει την ανέγερση μνημείου στο χάνι της Γραβιάς.

Το 1891 εκδίδεται από τον Χρ. Βαλαμουτόπουλο η βιογρα-

51) “Βώλος” 23ης Σεπτεμβρίου 1889.

52) “Παγασάι” 31ης Δεκεμβρίου 1890.

Η απόδοση φόρου τιμής της γενέτειρας στο μεγάλο Εθνεγέρτη. Κάτω δεξιά το πρώτο μικρό μνημείο το αφιερωμένο στον Βελεστινλή. Στη βάση του σταυρού, στη μέση, είναι χαραγμένο το σύνθημά του: "Καλλίτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή". Και στις δύο πλευρές τρεις στίχοι από το ποίημα του Γ. Ζαλοκώστα:

**Κ' επλανάτο κρούων λύραν
με χορδάς μεγάλας τρεις
Δόξα, Πίστις και Πατρίς.**

Επάνω το δεύτερο μνημείο. Προτομή του Βελεστινλή, έργο του γλύπτη Π. Ρούμπου, που στήθηκε το 1926.

Εδώ στη νέα του θέση, στον χώρο όπου ήταν το σπίτι του Ρήγα.

φία του Ρήγα Φεραίου και η εφημερίδα “Παγασαί” αφιερώνει ολοσέλιδο άρθρο (φύλλο 13-11-1891). Ταυτόχρονα η εφημερίδα πληροφορεί και προτρέπει:

“Οι δήμαρχοι Παγασών και Φερών κ.κ. Τοπάλης και Δ. Γιαννόπουλος ηγόρασαν ανα πενήντα σώματα έκαστος εκ της πρωτοτύπου μονογραφίας “Ρήγας ο Φεραίος” του καλού ημών συναδέλφου κ. Χρ. Βαλαμουτοπούλου. Συνιστώμεν εις πάντας τους Θεσσαλούς δημάρχους να μιμηθώσι το παράδειγμα των συναδέλφων των...”

Το 1892 γίνεται λόγος για μια έκδοση και για μια πρόταση του ιστορικού Σπυρίδωνος Λάμπρου⁵³

“Η έκδοσις των “αποκαλύψεων περί του μαρτυρίου του Ρήγα” υπό του καθηγητού κ. Σπ. Λάμπρου ανεξωπύρωσε γενναίως το περί του μαρτυρίου ενδιαφέρον. Η δε πρότασις αυτού περί ιδρύσεως ανδριάντος του Ρήγα εν Βελεστίνω και αποκαλύψεως το 1898, ότε συμπληρούται εκατονταετηρίς από του μαρτυρίου ήρχισε να γίνεται ασπαστή”.

Η έκδοση των αποκαλύψεων έγινε πράγματι το 1892 από το τυπογραφείο της “Εστίας” με συγγραφέα τον Σπ. Λάμπρο, ο οποίος στη σ. 96 τονίζει:

“Ευγνώμων η Ελλάς θα τελέση την εκατοστήν επέτειον του θανάτου του Ρήγα και των περί αυτόν μαρτύρων. Ας ενθυμηθή τότε η Ελλάς να εγείρη εν τη ελευθερωθείση πατρίδι του Θεσσαλού ελευθερωτού μνημείον αντάξιον της μεγάλης του καρδίας. Ας στηθή ο ανδριάς του σεμνός και μεγαλείος επί βάσεως πανελληνίου... Ας στείλη δηλαδή πάσα της Ελλάδος πόλις ένα των χωμάτων της λίθον ως ενθύμιον της ευγνωμοσύνης της προς τον πρωτομάρτυρα της εθνικής ελευθερίας...”

53) “Φωνή Λαού” 13ης Ιουνίου 1892.

Η εφημερίδα πρόσθεσε ότι ο Δήμος Φερών θα υποστήριζε την πρόταση. Αρωγός στην προσπάθεια έρχεται το 1893 και μια εκδήλωση στο Βόλο. Δόθηκε παράσταση από ερασιτέχνες μαθητές γυμνασίου και άλλους στο θέατρο "Ορφεύς" και οι εισπράξεις διατέθηκαν υπέρ ανδριάντος του Ρήγα ("Φωνή Λαού" 23-7-1893).

Το 1894 ο λόγιος του Βόλου Περ. Αποστολίδης δημοσιεύει στη "Φωνή του Λαού" (φύλλο 13-8-1894) ανοικτή επιστολή προς τον Ι. Καρτάλη "εις Κάφρι Γουνεμία" (στην Αίγυπτο δηλαδή) για την ανάγκη συνδρομής προς ανέγερση ανδριάντος του Ρήγα στο Βελεστίνο. Τον επόμενο μήνα δημοσιεύεται επιστολή ("Φωνή Λαού" 11-9-1894) του Ι. Καρτάλη, ο οποίος συνηγορεί υπέρ της διενέργειας εράνων για ανδριάντα του Ρήγα.

Ταυτόχρονα συνεχίζονταν οι εκκλήσεις και τα σχόλια. Η "Φωνή των Έξω Ελλήνων" (φύλλο 2-11-1894) κακίζει το γεγονός, ότι "ουδείς συγκινείται" ενώ η "Φωνή του Λαού" (7-12-1894) δημοσιεύει ολοσέλιδο άρθρο υπέρ ανδριάντος του Ρήγα.

Το 1895 ο Σύλλογος "Παρνασσός" αναλαμβάνει πρωτοβουλία προς διενέργεια εράνων για τον ανδριάντα. Ανταποκρίνεται πρώτος ο Δήμος Φερών⁵⁴

"Το δημοτικόν συμβούλιον Φερών εν συνεδριάσει, κατόπιν ενθουσιώδους εισηγήσεως του δημάρχου Γιαννοπούλου, εψήφισε δρχ. 2.000 υπέρ ανεγέρσεως ανδριάντος του Ρήγα, επιφυλαχθέν να χορηγήση βραδύτερον και νέαν πίστωσιν προς τον ίδιον σκοπόν. Ο δήμαρχος απήντησεν επίκλησιν και εις τα κοινοτικά συμβούλια Βελεστίνου και Σέσκλου".

Για τον ίδιο σκοπό ο Ιωάν. Ν. Σταθακόπουλος, υποπρόξενος της Ελλάδας στο Ραγκούν των Ινδιών έστειλε πενήντα δραχμές ("Νέα Θεσσαλία" 4-3-1895). Και ανδριάντας μεν δεν φαινόταν στον ορίζοντα, αλλά την ίδια εποχή ήλθε σε φως ένα απόκτημα άλλου είδους. Μια προσωπογραφία του Ρήγα διαφορετική από

54) "Νέα Θεσσαλία" 25ης Φεβρουαρίου 1895.

τις έως τότε γνωστές. Ήταν ένα σκίτσο με μολύβι, φιλοτεχνημένο από τον καθηγητή της ελληνικής σχολής στο Βουκουρέστι Ν. Μοσχοβάκη. Το πορτραίτο αυτό του Ρήγα βρέθηκε στις αρχές του 1895 στη Μακρινίτσα, στη βιβλιοθήκη του εμπειρικού γιατρού Κοπανάρη, μετά τον θάνατο του τις μέρες εκείνες.

Αρχικά ο πίνακας μεταφέρθηκε στο Βόλο από τρεις δικηγόρους, σύμφωνα με τη “Φωνή των έξω Ελλήνων” (φύλλο 24-3-1895):

“Ευρέθη πρωτότυπος εικόν των μεγαλομάρτυρος Ρήγα του Φεραίου εν τη βιβλιοθήκη του αποβιώσαντος εμπειρικού ιατρού Κοπανάρη, σχεδιασθείσα υπο του συγχρόνου και συμπατριώτου του διδασκάλου εν Βουκουρεστίω αιδίμου Ν. Μοσχοβάκη, ήν έφερον οι δικηγόροι κ.κ. Χρ. Παπαδημητρίου, Χρ. Θ. Λεούσης και Κ. Τσακατούρης ενταύθα. Την εικόνα ταύτην εφωτογράφησαν οι Αδελφοί Στουρνάρα, προς απόκτησιν αυτής υπό του λαού! Είναι δε αύτη διάφορος των γνωστών εικόνων του Ρήγα μας”.

Γύρω από την εικόνα υπήρχε σχεδίασμα του Ν. Μοσχοβάκη και από κάτω ήσαν γραμμένοι στίχοι. Οι τρεις δικηγόροι έστειλαν το απόκτημα στην Εθνολογική Εταιρεία, η οποία τον επόμενο μήνα τους απηύθυνε ευχαριστήρια επιστολή “διά την δωρηθείσαν πιστήν εικόνα του πρωτομάρτυρος της ελληνικής ελευθερίας Ρήγα του Φεραίου, περί ής ο κ. Λάμπρος διέλαβε δι’ ιδιαιτέρας μελέτης εν τω περιοδικώ της “Εστίας” . (“Φωνή Λαού” 27-4-1895).

Ο Σπυριδών Λάμπρος είχε πράγματι γράψει στην “Εστία”, όχι όμως στο περιοδικό, αλλά στο καθημερινό φύλλο της 25ης Μαρτίου του 1895, από το οποίο και αναδημοσιεύθηκε το απόσπασμα στο βιβλίο “Μικταί σελίδες”, του 1905. Πληροφοριοδότης του Λάμπρου ήταν “Ο εν Βόλω φιλόπατρις δημοσιογράφος Γ. Σακελλαρίδης”, ο οποίος του έστειλε και τη φωτογραφία Στουρνάρα, που δημοσιεύθηκε στην “Εστία”. Η εικόνα είχε μήκος 25 εκατοστών.

Η προσωπογραφία αυτή του Ρήγα εκτίθεται και σήμερα (1993)

Η προσωπογραφία του Ρήγα, σε σχεδίασμα Ν. Μοσχοβάκη, που βρέθηκε το 1895 στη Μακρινίτσα. Η φωτογραφία από το Ιστορικό και Εθνολογικό Μουσείο της Αθήνας, όπου εκτίθεται και σήμερα το έργο.

στο Εθνολογικό Μουσείο. Στο βιβλίο εισαγωγής αναφέρεται ότι δωρήθηκε το 1895 από τον Χρ. Παπαδημητρίου “εικόν του Ρήγα Φεραίου ευρεθείσα εν Μακρυνίτση του Βόλου”. Όσο για τους στίχους κάτω από την προσωπογραφία είναι απλοϊκοί.

Στις αρχές του 1897 σχολιάζεται εγκωμιαστικά μια ενέργεια ενός Πελοποννήσιου πολιτευτή στη μνήμη του Ρήγα:⁵⁵

“Διατρίβει εν τη πόλει μας (στο Βόλο δηλαδή) ο ευθαρήσής πολιτευτής Άργους κ. Κ. Πλατούτσας όστις εν Βελεστίνω ών, χάριν περιηγήσεως, προ τινός καιρού έβαλεν αθιγγανόπαιδα ελληνομαθή επί του μιναρέ του υπάρχοντος τζαμίου και απήγγειλεν εκ των θυριών του εθνομάρτυρος Ρήγα μας στίχους εις επήκοον των παρισταμένων Φεραίων παιδων, ενήβων, γερόντων και του κ. Δημάρχου...”

Ήλθε στη συνέχεια ο πόλεμος του Απριλίου 1897, ακολούθησε η τουρκική κατοχή ως τον Μάιο του 1898, άρχισαν κατόπιν να ξανακυλούν χρόνια ειρηνικά, αλλά ανδριάντας του Ρήγα δεν φαινόταν στον ορίζοντα. Φθάνουμε στον Μάιο του 1908, αγγέλλεται μνημόσυνο στο Βελεστίνο υπέρ του Ρήγα και των πεσόντων στον πόλεμο του 1897 και η “Πανθεσσαλική” (φύλλο 11ης Μαΐου 1908) ρωτάει τί έκανε η επιτροπή εράνων για την ανέγερση ανδριάντα του Ρήγα στη γενέτειρά του.

Τί απέδωσαν, αλήθεια, εκείνες οι πρωτοβουλίες που είχαν αναληφθεί στα τέλη του περασμένου αιώνα; Τίποτε το υλοποιήσιμο για δεκαετίες ακόμη. Κατά τον Βασίλη Καραμπερόπουλο, ο οποίος διετέλεσε και δήμαρχος στα πρόσφατα χρόνια, προτομή του Ρήγα έγινε στη δεκαετία του 1920 με χρήματα που συνέλεξε ο ποιητής Σπ. Ματσούκας, περιοδεύοντας στην Ελλάδα. Είναι η προτομή που βρίσκεται στον χώρο, όπου άλλοτε το σπίτι του Ρήγα. Ο επισκέπτης διαβάξει και το όνομα του γλύπτη. Π.Ι. Ρούμπος. Κατά την εγκυκλοπαίδεια “Πυρσός” η προτομή κατασκευάσθηκε με πανελληνίους εράνους, μερίμνη του Λευκού Σταυρού.

55) “Βώλος” 1ης Φεβρουαρίου 1897.

Ο Σπύρος Μασσούκας είχε εμφανιστεί απο τις αρχές του αιώνα να περιοδεύει και να μετέχει σε πατριωτικές εκδηλώσεις. Στις 12 Αυγούστου 1903 αγγέλλεται εσπερίδα στο Βόλο:

“Την 6.30 μ.μ. της σήμερον δίδεται η πατριωτική εσπερίς υπό του εμπνευσμένου ποιητού και ενθουσιώδους πατριώτου κ. Σπύρου Μασσούκα. Η εσπερίς θα λάβη χώραν εν τω ιπποδρομίω, το οποίον κυριολεκτικώς θα κατακλυσθή από τον κόσμον διότι διετέθησαν χιλιάδες εισιτηρίων”⁵⁶.

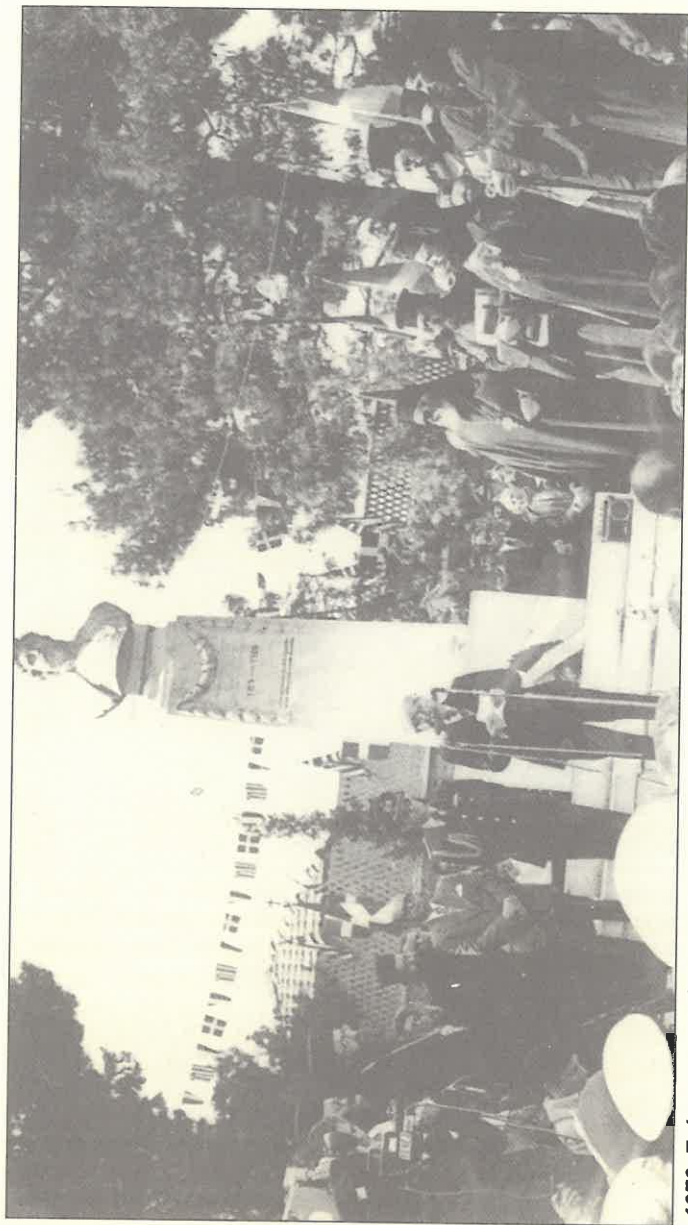

Ο ενθουσιώδης ποιητής Σπύρος Μασσούκας, που βοήθησε με εράνους για να φιλοτεχνηθεί και να στηθεί η πρώτη προτομή του Ρήγα στο Βελεστίνο, το 1926. Η φωτογραφία από την έκθεση του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου της Αθήνας.

Παρόμοια εσπερίδα ανακοινώθηκε και για τη Λάρισα. Οι εισπράξεις δωρίζονταν στο Ταμείο του Εθνικού Στόλου.

Στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύθηκε στις 16 Αυγούστου 1903

56) “Τύπος” 12ης Αυγούστου 1903.

1978: Επίσκεψη του τότε Προέδρου της Δημοκρατίας Κ. Τσάτσου στο Βελεστίνο. Ο επίσημος επισκέπτης εκφωνεί λόγο μπροστά στην προτομή του Ρήγα στην παλιά της θέση (όπου σήμερα ο ανδριάντας). Δεξιά, ανάμεσα στους κληρικούς, ο μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος.

Ο ανδριάντας του Ρήγα στο Βελεστίνο. Στήθηκε το 1980 και είναι έργο των γλυπτών Θύμιου Πανουργιά και Ηλία Καντζιλιέρη.

εγκωμιαστικό άρθρο του λογίου Περικλή Αποστολίδη για τον ποιητή και ραψωδό Σπύρο Ματσούκα. Μεσολάβησαν και γεύματα προς τιμή του Ματσούκα. Ένα από τον Σύλλογο Πελοποννησίων και άλλο από τους αξιωματικούς της Φρουράς Βόλου.

Όσο για τον ανδριάντα του Ρήγα που βλέπουμε σήμερα στη γενέτειρά του, δίπλα από το στάδιο, με την επιγραφή "Ρήγας Βελεστινλής 1757 - 1798", αυτός στήθηκε μόλις το 1980 και είναι έργο των γλυπτών Θύμιου Πανουργιά και Ηλία Καντζιλιέρη.

Συνοπτική αναφορά στους Δημάρχους

Ας γίνει τώρα μια συνοπτική αναφορά στους Δημάρχους Φερών και στις χρονολογίες εκλογής τους.

- * Τα πρώτα δύο χρόνια μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας υπήρχε Δήμος Βελεστίνου με Δήμαρχο Οθωμανό.
- * Το 1883 ιδρύθηκε ο Δήμος Φερών και την ίδια χρονιά, στις 29-5-1883, έγιναν δημοτικές εκλογές και αναδείχθηκε Δήμαρχος Φερών ο Δ. Γιαννακόπουλος.
- * Στις 5-7-1887 εξελέγη Δήμαρχος ο Μαργ. Αποστολίδης.
- * Στις 7-7-1891 εξελέγη Δήμαρχος ο Δημ. Π. Γιαννόπουλος.
- * Στις 10-9-1895 εξελέγη ξανά ο Μαργ. Αποστολίδης.
- * Στις 5-9-1899 εξελέγη πάλι ο Δημ. Γιαννακόπουλος.

Επομένως ο Γιαννακόπουλος υπήρξε ο πρώτος και ο τελευταίος Έλληνας Δήμαρχος κατά την πρώτη εικοσαετία του ελεύθερου βίου. Δύο, επίσης, φορές εχρημάτισε Δήμαρχος ο Μαργ. Αποστολίδης. Και ανάμεσα στους δύο με τη διπλή θητεία αναδείχθηκε Δήμαρχος Φερών ο Δημ. Γιαννόπουλος. Γιαννακόπουλος ο ένας, Γιαννόπουλος ο άλλος, Δημήτρηδες και οι δύο.

Ο Γιαννακόπουλος έμεινε Δήμαρχος ως το 1903. Τον διαδέχθηκε ο Στέργιος Ντόντος, ο οποίος εχρημάτισε Δήμαρχος επί τρεις θητείες και στη συνέχεια, μετά την κατάργηση του Δήμου, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου ως το 1917. Πέθανε το 1928, σε ηλικία 64 ετών. Όπως μου είπε ο Βελεστινιώτης εκπαιδευτικός και λόγιος Χρίστος Παπαζήσης, ο Ντόντος υπήρξε ο σπου-

δαιότερος Δήμαρχος Φερών. Ένας μορφωμένος άρχοντας με ζωηρό ενδιαφέρον για τον τόπο. Το επιβεβαίωσε ακόμη και ο εγγονός του, ο εκπαιδευτικός Αθ. Νασίκας, ο οποίος ανέφερε στο ενεργητικό του Δημάρχου παπού του Στέργιου Ντόντου δυο σχολεία του Βελεστίνου, το μεγάλο ρολόϊ και έργα στην Υπέρεια Κρήνη.

Αλλά τώρα μας απασχολούν τα του Δήμου Φερών ως το 1900, ενώ ο Ντόντος ήταν μεταγενέστερος Δήμαρχος. Για τους προγενέστερους αναφέρθηκαν ήδη αρκετά. Και ήσαν, όπως είδαμε, τρεις. Μήπως υπήρξε ενδιάμεσα και για λίγο έστω διάστημα κάποιος τέταρτος; Άγνωστο. Ένας ηλικιωμένος, ο Γεώργιος Αγγελής, κάτοικος Αγίου Γεωργίου Φερών, διατείνεται ότι ο αδελφός της γιαγιάς του, κάποιος Γκάργκας, είχε διατελέσει Δήμαρχος Φερών. Έτσι του είχε πει ο πατέρας του. Τέτοια όμως επιβεβαίωση δεν υπάρχει από πουθενά. Όπως μου είπε ο ιερέας του Βελεστίνου Γεώργιος Αλεξίου, κάποιος Γεώργιος Κάργας είχε διατελέσει Δήμαρχος Σκοτούσης και όχι Φερών. Ήταν κάτοικος Πολυδαμίου (τότε Καραμπαϊράμ) Φαρσάλων. Είχε μάλιστα αγοράσει και μεγάλες εκτάσεις το 1894 από τον τσιφλικά Χατζηλάζαρο. Αργότερα ο Κάργας πούλησε τα κτήματα και εγκαταστάθηκε στο Βελεστίνο, όπου αγόρασε άλλες εκτάσεις.

Ο πρώτος δήμαρχος, ο Γιαννακόπουλος, φαίνεται να άφησε αγαθή φήμη στην περιοχή. Δεν στάθηκε όμως δυνατή η συγκέντρωση κάποιων λεπτομερειακών στοιχείων. Άλλωστε έχουν πεθάνει πλέον και τα τρία του παιδιά. Ο Ζήσης το 1947, ο Θανάσης το 1952 και ο Στέλιος το 1978. Ζουν μερικοί εγγονοί, αλλά κι αυτοί δεν έχουν ντοκουμέντα. Ένας από τους εγγονούς, αυτοκινητιστής του Βελεστίνου, αναφέρει ότι το σπίτι του παπού του ήταν μεγάλο αρχοντικό με ζωγραφιστά ταβάνια και ότι η γιαγιά του ήταν πολύ ωραία. Το σπίτι βρισκόταν κοντά στο χώρο, όπου σήμερα υπάρχει το παλιό μνημείο του Ρήγα και όπου όπως λέγεται, ήταν και το σπίτι του Βελεστινλή. Κατά μια πληροφορία ο χώρος αυτός ανήκε στον Δ. Γιαννακόπουλο και τον δώρισε για να τιμηθεί η μνήμη του Ρήγα.

Ο Γιαννακόπουλος ήταν από τον Άγιο Γεώργιο Φερών, αλ-

λά μετά την πρώτη εκλογή ως δημάρχου, μετά δηλαδή το 1883, εγκαταστάθηκε στο Βελεστίνο. Δεν έπαυσε, πάντως, να ενδιαφέρεται για τη γενέτειρά του και ήταν ουσιώδης μάρτυρας υπέρ της κοινότητας Αγίου Γεωργίου Φερών, σε μια αντιδικία της με μεγαλοκτηματίες από το 1901 και μετά. Όταν μάλιστα ήταν να εκδικαστεί έφεση των αντιδίκων, στις προτάσεις της κοινότητας, με πρόεδρο τον Ιωάννη Οικονομίδη, ο Δήμαρχος Φερών Δημ. Γιαννακόπουλος αναφέρεται ως έντιμος και δίκαιος άνθρωπος⁵⁷.

Ο μεγαλύτερος τσιφλικάς της Θεσσαλίας

Δεύτερος κατά σειρά Δήμαρχος Φερών ήταν ο Μαργαρίτης Χρ. Αποστολίδης που θεωρούνταν ο μεγαλύτερος στη Θεσσαλία τσιφλικάς της εποχής. Αδελφός ενός διακεκριμένου καθηγητή Πανεπιστημίου, του Νικολάου Αποστολίδη⁵⁸ και του διακεκριμένου επίσης λογίου, μεγάλου εμπόρου και πολιτευτή του Βόλου Περικλή Αποστολίδη⁵⁹ ο Μαργαρίτης ήταν γιός του Μικρασιάτη επιχειρηματία Χρίστου Αποστολίδη, που έκανε εμπόριο σταριού και όπλων για την επανάσταση στο Τσιγκέλι Αλμυρού και εγκαταστάθηκε στον Πλάτανο⁶⁰. Εκεί γεννήθηκε ο Μαργαρίτης. Η μητέρα του Μαριγούλα υπήρξε αδελφή του Φιλίππου Ιωάννου από τη Ζαγορά. Προερχόταν δηλαδή ο Μαργαρίτης Απο-

57) Τα σχετικά έγγραφα βρίσκονται στο αρχείο του δικηγόρου Γ. Γεωργαλιού.

58) Ο Νικόλαος Αποστολίδης υπήρξε καθηγητής ζωολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και συγγραφέας πολλών επιστημονικών βιβλίων. Για μικρό διάστημα, το 1916, διετέλεσε Υπουργός Εθνικής Οικονομίας.

59) Γιος του Περικλή Αποστολίδη υπήρξε ο μεγάλος πολιτικός του Βόλου Ανδρέας Αποστολίδης, που διετέλεσε επανειλημμένα Υπουργός. Ακόμη Αντιπρόεδρος Κυβερνήσεως και Διοικητής της Αγροτικής Τράπεζας. Γιος επίσης του Περικλή ήταν και ο Αλέκος Αποστολίδης, επιχειρηματίας μεταλλείων.

60) Από αφήγηση της Φίλας Πετροχείλου, εγγονής του Μαργαρίτη Αποστολίδη (κόρης του Ατρείδη Αποστολίδη).

**Ο Δήμαρχος Φερών Μαργαρίτης Αποστολίδης, στα τέλη του περασμένου αιώνα.
(Φωτογραφία Σ. και Π. Στουρνάρα)**

στολίδης απο μεγάλο “τζάκι” και αύξησε την περιουσία που κληρονόμησε από τον πατέρα του, αγοράζοντας το 1879 τεράστια τσιφλίκια από τους Τούρκους σε χαμηλές τιμές. Με τον γάμο του η μεγάλη ήδη περιουσία του αυξήθηκε περισσότερο γιατί η γυναίκα του Ελευθερία Βενετοπούλου από τη Λαμία ήταν πολύ πλούσια. Υπήρξε ακόμη ο ζάπλουτος τσιφλικάς και ιδιοκτήτης μεταλλείων, με μεγαλύτερο το μεταλλείο χρωμίου, στο Τσαγκλί (Ερέτρια) Φαρσάλων,

που περιήλθε τελικά στον Αλέκο Περ. Αποστολίδη.

Για τις εμπορικές δραστηριότητες του Μαργ. Αποστολίδη κάνει λόγο και ο μπαρμπα-Νικόλας ο Χριστόπουλος, ο ζωγράφος του ταρσανά στα Πενκάκια, στα απομνημονεύματά του, όπως τα δημοσίευσα παλιότερα⁶¹ και όπως τα παρουσίασε αυθεντικά, με τις χαριτωμένες ανορθογραφίες τους, ο Γρηγ. Καρταπάνης⁶². Όπως είχε αναφέρει ο λαϊκός μας ζωγράφος, πιο πέρα από το λιμάνι του Καντήραγα ήταν τα Κόκκινα και στη συνέχεια η σκάλα του Μαργ. Αποστολίδη που έφερνε το χρώμιο από το Περσουφλί και το φόρτωνε στα βαπόρια. Παρακάτω ερημιά. Ήταν ένα τεχνικο λιμανάκι του Αποστολίδη που είχε και το Καρα-

61) “Ταχυδρόμος” 12ης Αυγούστου 1971.

62) Αρχαίον Θεσσαλικών Μελετών, Θ’ τόμος (1991), σ. 231.

ρουμάνι, απ' όπου έβγαζε πολλά ξυλοκάρβουνα. Έρχονταν οι κουλουριώτικες τρεχαντήρες και φόρτωναν για τον Πειραιά και την Αθήνα.

Ο Αποστολίδης υπήρξε και ιδιοκτήτης πολλών οικοδομών, από τις οποίες άλλες χρησιμοποιούνταν για ιδιοκατοίκηση και άλλες για προσπορισμό εισοδημάτων.

Στο Βόλο είχε μεγάλο σπίτι, στην οδό Ερμού-Σπυρίδη και στο Βελεστίνο είχε επίσης μεγάλο σπίτι, στο Κεφαλόβρυσο. Αλλά το μέγιστο όλων ήταν το σπίτι στο Μουσαφακλί, σήμερα Κοκκίνα. Όπως αναφέρουν κάτοικοι του χωριού, επρόκειτο για διώροφο μέγαρο, σε σχήμα T, με 22 δωμάτια και με παράσιπα για το προσωπικό. Από το αρχοντικό αυτό ο Αποστολίδης ερύθμιζε τις υποθέσεις που του δημιουργούσαν οι απέραντες γαίες με τα επτά ιδιόκτητα χωριά, τα μεταλλεία, τα λιβάδια, τα χιλιάδες πρόβατα και οι αμέτρητοι κολλήγοι που δούλευαν στην υπηρεσία του. Στο ίδιο αρχοντικό φιλοξενούσε υψηλά πρόσωπα και Ευρωπαίους επισκέπτες. Αυτός ο μεγιστάνας, που περιέτρεχε τον κάμπο προστατευόμενος από 25 μπράβους, χώρια τους αρβανίτες αγροφύλακες που επιτηρούσαν τα τσιφλίκια, υπήρξε δήμαρχος Φερών για δυο θητείες. Αγνωστο πόσο χρόνο μπορούσε να διαθέσει για τα δημοτικά πράγματα. Είχε άλλωστε και οικογενειακές φροντίδες, καθώς μάλιστα από τον γάμο του απέκτησε τέσσερες γιους. Τον Χρίστο, τον Αριστείδη ή Ατρείδη, τον Ιάσωνα και τον Ρήγα. Ο γιος του Ιάσων πέθανε μερικούς μήνες πριν από τον πατέρα του.

Ακόμη μια πληροφορία για τον Μαργαρίτη Αποστολίδη από τον ιστοριοδίφη Δημ. Στεργιόπουλο. Σε έκδοση χαρτογραφικών πινάκων των μαχών του '97 ο Αποστολίδης αναφέρεται ως ανθυπολοχαγός του Μηχανικού και είχε χαρτογραφήσει αρκετές περιοχές μαχών στη Θεσσαλία. Το μάτι του "έκοβε" τεχνικά, ήταν μηχανικός απ' τους λίγους και έκανε πολλά έργα στο Μουσαφακλί, στο τσιφλίκι του (φτερωτές, υδραύλακες, συντριβάνι, αντιπλημμυρικό ανάχωμα και άλλα).

Ο Μαργαρίτης Αποστολίδης πέθανε στο Βόλο την 1η Φεβρουαρίου 1915, σε ηλικία 65 ετών. Η κηδεία του υπήρξε μεγα-

λοπρεπής, στον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου με συμμετοχή στη νεκρώσιμη ακολουθία του τοπικού Επισκόπου και όλων των ιερέων του Βόλου και με κατάθεση αθρών στεφανιών, μεταξύ των οποίων και του Κυνηγετικού Συλλόγου, του οποίου υπήρξε ιδρυτικό μέλος και χορηγός κατά την ανέγερση Σκοπευτηρίου. Είχε διατελέσει επίσης ο Αποστολίδης και πρόεδρος του Συλλόγου και είναι χαρακτηριστική η αναφορά της εβδομαδιαίας σατιρικής εφημερίδας του Βόλου “Ο Πετεινός” στο φύλλο της 29ης Αυγούστου 1910:

“Οι κυνηγοί μας εξέδραμον την περασμένην Κυριακήν εις Καντήραγα, έχοντες επί κεφαλής τον πρόεδρόν των Μ α ρ γ α ρ ί τ Α γ α ν! Επανήλθον δε και παρήλασαν εν χορδαίς, μουσικαίς και φωναίς δια των κεντρικών οδών”.

Αυτό παρενθετικά και επανερχόμαστε στα νεκρώσιμα. Η εφημερίδα “Κήρυξ” αφιερώνοντας μεγάλη νεκρολογία στον Μαργαρίτη Αποστολίδη, έγραψε και τα παρακάτω: (Φύλλο 3ης Φεβρουαρίου 1915)

“Ο μεταστάς ευτυχήσας δι’ επιπόνου και σκληράς εργασίας να ιδη ευωδουμένας τας μεγάλας αυτού επιχειρήσεις εν Θεσσαλία, εγένετο μεν ο μεγαλείτερος και ισχυρότερος αυτής γαιοκτήμων, κυριαρχών επί μεγίστου μέρους της θεσσαλικής γης, κύριος σημαντικωτάτου μεταλλείου γραφίτου αποδίδοντος μεγάλα κέρδη και βραβεύσαντος τους αγώνας του ιδιοκτήτου αυτού, όπως καταστή ο Βόλος εξαγωγικός λιμνήν του πλουσιωτάτου τούτου μεταλλεύματος.

Υπό την έποψιν ταύτην της αυξήσεως του θεσσαλικού πλούτου, ο μεταστάς μεγαλεπήβολος ανήρ, μεγίστας παρέσχεν υπηρεσίας εις τον πλουτισμόν της χώρας, εγένετο δε και ο πλουσιώτερος του Βόλου, πιθανώς δε και της Θεσσαλίας πολίτης.

.....
Έχων όλα τα προσόντα ευγενούς μεσαιωνικού φεουδάρχου, μίαν μόνην είχε αδυναμίαν μέχρις εσχάτων.

Τα όπλα και την θήραν”.

Μεγαλοπρεπής υπήρξε και η μεταφορά της σορού από τον Βόλο στο Μουσαφακλί, όπου έγινε ο ενταφιασμός. Για τον σκοπό αυτό διατέθηκε ολόκληρη αμαξοστοιχία, στην οποία επέβησαν συγγενείς και φίλοι από τον Βόλο και τα ενδιάμεσα χωριά.

Μετά δυο μέρες, στις 4-2-1915 ανοίχθηκε η διαθήκη του μεγαλόπλουτου και η αίθουσα του Δικαστηρίου κατακλύσθηκε από κόσμο, που περίμενε ίσως κληροδοτήματα για κοινωνικά σκοπούς. Η διαθήκη ήταν ιδιόχειρη και είχε συνταχθεί στις 22-7-1914. Απογοητεύθηκαν όμως οι ακροατές, καθώς διαπίστωσαν ότι με τη διαθήκη όλα τα υπάρχοντα του Αποστολίδη περιέρχονταν στην οικογένειά του. Μόνον 5.000 δραχ. σεβαστό πάντως ποσό την εποχή εκείνη, κληροδοτούνταν “εις τον ένδοξον Εθνικόν Στόλον”. Στους εκτελεστές της διαθήκης άφηνε την εντολή να εκπληρώσουν “τας ψυχικάς του θελήσεις” και κατέληγε:

“Εξουσιοδοτώ ομοίως όπως τα αγαπητά μου τέκνα και η σύζυγός μου μετά τον θάνατόν μου σιδηροδρομικώς το πτώμα μου μεταφερθή εις το χωρίον μου Μουσαφακλή και πλησίον του ναού Αγίου Γεωργίου και παρά την κυπάρισσον ανεγερθή τάφος μικράς εκκλησίας υπό το όνομα Αγία Παρασκευή και εντός αυτής να τεθή το λείψανόν μου. Δια την συντήρησιν της πέριξ δενδροφυτείας και του ιερές κληροδοτώ τας ψή-

**Το μνημείο του Δημάρχου Φερών
Μαργαρίτη Αποστολίδη στην Κοκκίνα.**

φους του λειβαδίου μικράς βελανιδιάς, την επικαρπίαν εφ' όρου ζωής των κληρονόμων μου ανιόντων και κατιόντων να διατηρώσι την τελευταίαν ταύτην θέλησίν μου”.

Και η μεν τελευταία θέλησή του εκπληρώθηκε, κατά κάποιον τρόπο, και βλέπουμε και σήμερα στην Κοκκίνα να υψώνεται καλλιτεχνικό μνημείο, έργο του γλύπτη Δημητριάδη. Πριν όμως από το ωραίο γλυπτό έγινε μια βέβηλη πράξη. Κάποιοι άγνωστοι άνοιξαν τον τάφο και ασχημόνησαν. Βεβαιώνουν το γεγονός η εγγραφή του Αποστολίδη και παλιοί κάτοικοι της Κοκκίνας και του Βελεστίνου. Ίσως ο μακαρίτης τσιφλικάς να ήταν λίγο νευρικός, κατά τον Ηρακλή Χατζάκο ή λίγο τυραννικός κατά τον Δημ. Κογκούλη, έναντι των κολλήγων, αλλά βέβαια κανένας δεν δικαιολογεί τις αισχροτήτες σε βάρος νεκρού.

Όσο για τον τρίτο Δήμαρχο Φερών, τον Δημ. Π. Γιαννόπουλο, που διετέλεσε δημοτικός άρχοντας ανάμεσα στις δυο θητείες του Μαργ. Αποστολίδη, δηλαδή από τις 7-7-1891 ως τις 10-9-1895, δεν υπάρχουν περισσότερα στοιχεία πέραν των όσων αναφέρθηκαν. Στην τελευταία θητεία του Δημ. Γιαννακόπουλου (1899-1903) βρίσκουμε τον σχεδόν συνώνυμό του Δημ. Γιαννόπουλο να είναι δημοτικός σύμβουλος Φερών. Αλλά μετά εξαφανίζεται και από την πολιτική κονίστρα και από την επιχειρηματική δραστηριότητα ως συνιδιοκτήτης του μεγάλου αλευρόμυλου, αλλά και από τη ζωή του Βελεστίνου. Αυτός και άλλοι δυό αδελφοί του είχαν έλθει μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας και ίδρυσαν αλευρόμυλο και μακαρονοποιείο στο Βελεστίνο. Πρόκοψαν για μια σχεδόν εικοσαετία, αλλά μετά υπέστησαν τις συνέπειες παρακμής. Και αυτοί μεν δεν έμειναν στο Βελεστίνο, το δε δημούργημά τους, γνωστό στον αιώνα μας ως “μύλος Πάντου” είχε τις δικές του περιπέτειες και τη δική του ιστορία⁶³.

Ας προστεθεί ότι ο Δήμαρχος Δημ. Γιαννόπουλος είχε την α-

63) Το ιστορικό του αλευρομύλου εκτίθεται με λεπτομέρειες στη μελέτη της Αικατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη “Υδροκίνητες Βιοτεχνίες στο Βελεστίνο”, Α' τόμος “Υπέριεας”, σελ. 161-325.

τυχία να χάσει το κοριτσάκι του, στο οποίο είχε δώσει το μυθολογικό όνομα Αλκηστις. Μας πληροφορεί για το γεγονός ο εκπαιδευτικός Χρίστος Π. Οικονόμου στο σύγγραμμά του περί Βελεστίνου (1895), τονίζοντας την ανάγκη τοπικών ονομάτων:

“Ουδείς δύναται να συγχωρήση αυτούς (τους Βελεστινιώτες) ότι μετά δεκατετραετή ελεύθερον βίον δεν ευρέθητις να ονομάση το τέκνον του Ρήγαν αλλά αφήκαν να αναζήση τούτο μόνον ως τίτλος ενός καφενείου.

.....

Ουδέν όνομα ακούω του Ιάσονος, του Αλεξάνδρου, του Αδμήτου, των παναρχαίων της πόλεως βασιλέων. Τα πάντα απέθανον, τα πάντα εξηφανίσθησαν, τα πάντα ελησμονήθησαν και μόνη η Αλκηστις μετά τριάκοντα ολοκλήρων αιώνων πάροδον ανέζησε πάλιν εις έν χαριτωμένον θυγάτριον του Δημάρχου Φερών κ. Γιαννοπούλου. Αλλά φεύ απέπτη και αυτό...”

**Προπολεμική άποψη του Βελεστίνου με τον πύργο του ρολογιού στη μέση
(Φωτογραφία Κ. Στουρνάρα)**

Δήμαρχοι και κοινοτάρχες στον εικοστό αιώνα

Σαν παράρτημα πρέπει να αναφερθούν συνοπτικά οι διατελέσαντες δήμαρχοι και κοινοτάρχες Βελεστίνου και στον εικοστό αιώνα, ως την ώρα που γράφεται η εργασία αυτή (1992), ώστε να υπάρχει κάποια ολοκλήρωση στον τομέα της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Τελευταίος δήμαρχος Φερών ήταν, όπως αναφέρθηκε, ο Στέργιος Ντόντος που διαδέχθηκε τον Δημ. Γιαννακόπουλο, το 1903. Μετά μια δεκαετία ο Δήμος Φερών, όπως και πολλοί άλλοι καταργήθηκε (διάταγμα 31ης Αυγούστου 1912) και στις εκλογές της 9ης Φεβρουαρίου 1914 πρόεδρος κοινότητας Βελεστίνου αναδείχθηκε πάλι ο Στέργιος Ντόντος, ο οποίος και συνέχισε τη θητεία του ως το 1917.

Στο μεταξύ, κοινότης Βελεστίνου υπήρχε πάντα, από το 1883 και δώθε, υπαγόμενη, μαζί με τις άλλες γειτονικές κοινότητες, στον Δήμο Φερών. Πλην του Ντόντου επομένως και πριν απ' αυτόν διετέλεσαν και άλλοι κοινοτάρχες, όπως ο Αθαν. Καραμπερόπουλος το 1893, ο Ιωάν. Παπαρίζος το 1909, ο Σταύρος Καραμπερόπουλος το 1910⁶⁴.

Ο Σταύρος Τρ. Καραμπερόπουλος πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου το 1910 και το 1929. Πέθανε το 1949. Ήταν παπός του παιδίατρου Δημ. Καραμπερόπουλου, προέδρου της Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα.

64) Πιθανόν να υπήρχαν και άλλοι κοινοτάρχες Βελεστίνου, πριν από το 1914, αλλά δεν βρέθηκαν στοιχεία. Οι τρεις που αναφέρθηκαν προκύπτουν από έρευνα στο συμβολαιογραφείο Παπαγεωργίου.

Στην πρώτη δεκαετία του αιώνα μας ο πληθυσμός της κοινότητας Βελεστίνου είχε φθάσει τα 2.032 άτομα, σύμφωνα με την απογραφή του 1907. Στις τρεις προηγούμενες απογραφές ο πληθυσμός της κοινότητας Βελεστίνου ήταν, όπως είδαμε, 856 κάτοικοι το 1881, 2.389 το 1889 και 1.584 το 1896. Στην τελευταία απογραφή (1991) ο πληθυσμός του Δήμου Βελεστίνου έφθασε τα 3.854 άτομα.

Τα αποτελέσματα της απογραφής του 1907 είχαν εκδοθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών το 1909, οπότε ο οικισμός αναφερόταν ως Βελεστίνον (το) ενώ ως τότε ονομαζόταν Βελεστίνοσ (ο) σύμφωνα με τους πίνακες του Υπουργείου και του τμήματος Στατιστικής του Εμπορικού Συλλόγου Βόλου, αλλά και σύμφωνα με άλλες πηγές (μελέτες Τραπεζών και συγγράμματα ιδιωτών). Όσο για το σημερινό όνομα του Δήμου, η Στατιστική Υπηρεσία το αναφέρει ως Βελεστίνον(το).

Επιχειρηματικές δραστηριότητες των Παπαρρίζων

Για τον Ιωάννη Παπαρίζο, θα πρέπει να αναφερθούν ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία, όπως μου τα εξέθεσε ένας από τους εγγονούς του, ο Στέργ. Σαράντης⁶⁵.

Μεγαλύτερος γιος μιάς πολυμελούς φτωχής οικογένειας ο Ιωάννης Παπαρίζος, γνωστότερος ως Νάκης Παπαρίζος, κατόρθωσε να αναδειχθεί χάρη στην εργατικότητα και τη δραστηριότητά του. Νέος υπήρξε “πολυτεχνίτης”. Παντοπώλης, σαγματοποιός, καντηλανάφτης του δημοτικού φωτισμού στους δρόμους, αρχιεργάτης των φορτοεκφορτωτών στα τραίνα. Αναφέρεται μάλιστα ότι κυριολεκτικά άφησε τον γάμο και πήγε για πουρνάρια... Στον γάμο του χόρευε πρώτος όταν άκουσε σφύριγμα τραίνου στο Περσουφλί. Παράτησε αμέσως τη γαμήλια διασκέ-

65) Εγγονή του Ι. Παπαρίζου είναι και η Ζωή Δ. Μπεχλιβάνη από τον πατέρα της Ζήση Παπαρίζο, δικηγόρο. Εγγονός επίσης του Ι. Παπαρίζου είναι ο πρώην Δήμαρχος Βόλου Μιχάλης Κουντούρης από τη μητέρα του Φανή Παπαρίζου, σύζυγο του Δημ. Κουντούρη, ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος κοινότητας, καθώς και βουλευτής.

**Ο Ιωάννης Παπαρρίζος, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου το 1909,
σε φωτογραφία με τη γυναίκα του.**

δαση και έσπευσε στον σταθμό του Βελεστίνου για να υποδεχθεί το τραίνο και να ρυθμίσει τις φορτοεκφορτώσεις.

Σιγά-σιγά εξελίχθηκε σε μεγαλέμπορο και τοκιστή, με διασυνδέσεις με Εβραίους χρηματιστές. Αγόραζε και νοίκιαζε πολλά κτήματα. Αγόρασε και αποστολιδέικο τσιφλίκι στο Κράνοβο από πέντε χιλιάδες στρέμματα.

Από τον γάμο του ο Ι. Παπαρρίζος είχε αποκτήσει οκτώ παιδιά (πέντε αγόρια και τρία κορίτσια), από τα οποία το δεύτερο, ο Νίκος, γνώρισε ιδιαίτερη ακμή στην Αμερική. Πριν ξενητευθεί ήταν ένα ζωηρό αγόρι, από τα πλέον σκανδαλιάρικα του Βελεστίνου. Έφθανε ακόμη να σαπουνίζει τις πλάκες στο Κεφαλόβρυσσο και ύστερα να ανεβαίνει στο τζαμί και να παρακολουθεί ποιοί και ποιές θα γλιστρούσαν στις σαπουνισμένες πλάκες και θα έπεφταν ή θα κατάφεραν να ισορροπήσουν. Σε μια τέτοια παγίδα γλίστρησε και έπεσε κάποια κοπέλλα μπροστά στα μάτια του αρραβωνιαστικού της. Και τότε ο κοινοτάρχης πατέρας του έστειλε χωροφύλακα και έκλεισε τον άτακτο Νίκο στο κρατητήριο.

Στην Αμερική όμως ο σκανδαλιάρης Παπαρρίζος ρίχθηκε με τα μούτρα στη δουλειά. Ξεκίνησε από λαντζέρης, φοίτησε σε νυκτερινή σχολή και έφθασε να γίνει μεγαλοεπιχειρηματίας, αποκτώντας δική του ασφαλιστική Εταιρεία με υποκατάστημα στο Λονδίνο. Όταν το 1926 επισκέφθηκε την πατρίδα και έμεινε εδώ ένα εξάμηνο, ήταν πλέον σπουδαίο πρόσωπο, ηχηρό όνομα πλουσίου ομογενούς. Παραθέριζε στην Πορταριά με πολλές επιδείξεις. Ακόμη και ολόκληρο δαμάλι σφάχτηκε και ψήθηκε για το γλέντι με συγγενείς και φίλους. Παζάρευε την εποχή εκείνη να αγοράσει τις αποθήκες Παπαστράτου ή το μέγαρο “Έξωραϊστικής”. Τελικά αγόρασε πολλές μετοχές της Τράπεζας Εμπορίου και Βιομηχανίας (Εμπορο-Βιο) που είχε ιδρύσει στον Βόλο ο Αλ. Χρυσοχοϊδης, μόνο που η Τράπεζα δεν πρόκοψε.

Στο μεταξύ πολλοί περιτριγύριζαν τον Νίκο Παπαρρίζο για να του προσφέρουν νύφες! Ακόμη και ο Δ. Σαράτσης, ο γιατρός, είχε εκδηλώσει ενδιαφέρον για να τον κάνει γαμπρό στην κόρη του Πηνελόπη. Ο Παπαρρίζος αισθάνθηκε μάλλον ασφυκτικά

περικυκλωμένος από τον κλοιό των προξενειών γι αυτό και επέστρεψε άγαμος στην Αμερική, όπου παντρεύθηκε με κάποια Πελοποννήσια.

Παράλληλα συνέχισε τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και διέπρεψε μεταξύ των ομογενών. Αναδείχθηκε και σε αντιπρόεδρο των ΑΧΕΠΑΝΣ και είχε συντελέσει στην ίδρυση Γεωργικής Σχολής στη Θεσσαλονίκη, καθώς και στην αναγόρευση του Αθηναγόρα ως πατριάρχη Κωνσταντινούπολης. Όταν το 1969 ο Στέργιος Σαράντης πήγε στην Κωνσταντινούπολη και συναντήθηκε με τον πατριάρχη, είδε τον Αθηναγόρα να συγκινείται ιδιαίτερα όταν του ανέφερε ότι ήταν ανεψιός του Ν. Παπαρρίζου.

Ενας φλογερός αγωνιστής εναντίον των ρουμανιζόντων

Μετά τον Δήμαρχο και κοινοτάρχη Στέργιο Ντόντο βρίσκουμε πρόεδρο της κοινότητας Βελεστίνου τον γαμπρό τού Ιωάννη Παπαρρίζου στην κόρη του Δημήτριο Κουντούρη. Το 1917⁶⁶ υπογράφει ως πρόεδρος της Διοικούσης επιτροπής Βελεστίνου και το 1919⁶⁷ ως πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου. Ο Δημ. Κουντούρης διετέλεσε και βουλευτής (1928-1932) του Κόμματος Φιλελευθέρων. Υπήρξε ομοϊδεάτης του Σοφοκλή Τριανταφυλλίδη και είχε αγωνιστεί για την αποκατάσταση των Θεσσαλών αγροτών⁶⁸.

Αλλά εκείνο που χαρακτήριζε ιδιαίτερα τον Δ. Κουντούρη ήταν η αγωνιστικότητά του εναντίον των ρουμανιζόντων. Βλάχος ο ίδιος από το Περιβόλι Γρεββενών είχε διεξάγει εκεί, στα χρόνια της νεότητάς του, πριν από το 1910 και υπό τουρική κατοχή, έντονους πατριωτικούς αγώνες. Μαζί με τον συμπατριώτη του Γιώργο Παπαζήση είχε αντιταχθεί σθεναρά εναντίον της ρουμανικής προπαγάνδας, η οποία είχε τότε το κέντρο δράσης στο νομό Κοζάνης και προσπαθούσε με πείσμα να εκρου-

66) "Θεσσαλία" 6ης Σεπτεμβρίου 1917.

67) "Θεσσαλία" 4ης Σεπτεμβρίου 1919.

68) "Θεσσαλικά Χρονικά", τόμος 1935, σ. 171.

Ο πρόεδρος της κοινότητας Βελεσίνου και βουλευτής Δημ. Κουντούρης, σε μία οικογενειακή φωτογραφία το 1941. Ο πιτσιρικάς, πίσω του, είναι ο μικρός τότε γιός του Μιχάλης, που αναδείχθηκε σε Δήμαρχο Βόλου.

μανίσει και τους ελληνικής καταγωγής Περιβολιώτες βλάχους.

Όταν εμφανίσθηκε στο πολιτικό στερέωμα της χώρας ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο Δημήτριος Κουντούρης έσπευσε στο πλευρό του και έμεινε πιστός φιλελεύθερος σ' όλη του τη ζωή. Μετά το 1915 πολιτεύθηκε στην περιοχή Γρεβενών-Κοζάνης και αργότερα στο νομό Μαγνησίας, όπου εξελέγη βενιζελικός βουλευτής το 1928.

Κατά τη ναζιστική κατοχή αλλά και μετά την απελευθέρωση, βρέθηκε στο πλευρό του ΕΑΜ, ως στέλεχος του Αγροτικού Κόμματος του Κ. Γαβριηλίδη (ΑΚΕ). Το 1946 καταδικάσθηκε και φυλακίσθηκε στο Βόλο για περιύβριση αρχής (σε κάποια εαμική ανακοίνωση είχε συνυπογράψει) και το 1947 εξορίστηκε στην Ικαρία, από όπου σύντομα απολύθηκε με την αμνηστία του Ζέρβα.

Τον Οκτώβριο του 1951 πέθανε σε ηλικία 73 ετών και την επομένη του θανάτου του (14-10-1951) ο "Ταχυδρόμος" του Βό-

λου αναφέρθηκε στη δράση του και σημείωσε ότι ο Δ. Κουντούρης δεν είχε μεν σπουδαία επιστημονική μόρφωση (στην πραγματικότητα ήταν κτηματίας και δικολάβος) αλλά “ήτο πολυμαθής εκ πείρας όσον και απλός και αγαθός άνθρωπος, με αρχοντικήν φυσιογνωμίαν”.

Αν ζούσε το 1951 ο διευθυντής της “Θεσσαλίας” Τάκης Οικονομάκης θα τον νεκρολογούσε σίγουρα προσωπικά και θερμά γιατί ήταν φίλος του Δ. Κουντούρη και περνούσε συχνά τα βράδια από το σπίτι του, ιδιαίτερα στο διάστημα της Κατοχής, τότε που έκανε τους δημοσιογραφικούς αγώνες εναντίον των λεγεωναρίων, που υπό τη σκέπη των Ιταλών εμφανίζονταν ως εκπροσωπούντες τάχα το κουντσοβλαχικό στοιχείο. Για το θέμα αυτό η γνώμη του έμπειρου αγωνιστή Δ. Κουντούρη ήταν ασφαλώς πολύτιμη.

Η προσφορά του Στέργιου Ντόντου

Το 1921 ξαναβρίσκουμε πρόεδρο τον Στέργιο Ντόντο. Ήταν αυτή η τελευταία του θητεία, ως επιστέγασμα της προσφοράς του στο Βελεστίνο. Μιας προσφοράς που αναγνωρίστηκε με εγκωμιαστικά σχόλια του Τύπου. Μετά τον θάνατο του Ντόντου, το 1928, μια από τις εφημερίδες του Βόλου, η “Σημαία” έγραψε (φύλλο 23ης Ιουλίου 1928):

“Πάνδημος και συγκινητική εγένετο χθες εν Βελεστίνω η κηδεία του πρώην Δημάρχου Βελεστίνου Στεργ. Ντόντου. Ο λαός της κωμοπόλεως, αναγνωρίζων και τιμώντας σπανίας ατομικής και πολιτικής αρετάς του προώρως εκλιπόντος Στεργ. Ντόντου εξεδήλωσε ποικιλοτρόπως την βαθειάν θλίψιν του. Τα διάφορα χρησιμώτατα έργα, άτινα ανήγειρε κατά την επανειλημμένην και μακροχρόνιον δημορχικήν εξουσίαν και η χρηστή αυτού διοίκησις θα ομιλούν διαρκώς και ευγλώττως περί της μεγάλης απωλείας, την οποίαν υπέστη ο Βελεστίνος”.

Το 1922 πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου αναλαμβάνει ο Απόστολος Τριανταφυλλόπουλος ή Παπαγιάννης γιατί ο πατέρας του Ιωάν. Τριανταφυλλόπουλος υπήρξε παπάς. Ιερέας επίσης υπήρξε και ο αδελφός του προέδρου, ο παπα-Δημήτρης Τριανταφύλλου, ο γιος του οποίου Χάρης, πλούσιος ομογενής, άφησε σοβαρό κληροδότημα με εκπαιδευτικούς σκοπούς στο Βελεστίνο. Αναφέρεται ότι και σήμερα (1992) το κληροδότημα αποδίδει γύρω στα τέσσερα εκατομμύρια δρχ. τον χρόνο. Δίκαιο επομένως το αίτημα για ανέγερση προτομής του ευεργέτη στο προαύλιο σχολείου, ως απόδοση φόρου τιμής και ως παράδειγμα προς μίμηση. Ο πρόεδρος της κοινότητας Απ. Τριανταφυλλόπουλος υπήρξε ο ιδρυτής του καταστήματος χρωμάτων και σιδηρικών, που συνεχίζει ο ομώνυμος εγγονός του. Θεωρείται το αρχαιότερο κατάστημα του Βελεστίνου.

Ο Απ. Τριανταφυλλόπουλος, που ανέλαβε πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου το 1922. Στη φωτογραφία με τη γυναίκα του.

Στις εκλογές της 25ης Οκτωβρίου 1925 πρώτος στην κοινότητα Βελεστίνου εξελέγη ο Κυρίτσης Βισβίκης, με 296 ψήφους επί 500 ψηφοφορησάντων⁶⁹. Ίσχυε τότε η έμμεση εκλογή προέδρων.

Επί των ημερών του Αθ. Μαργαριτόπουλου

Τον επόμενο χρόνο τον διαδέχεται ο Αθανάσιος Μαργαριτόπουλος, από τον Άγιο Γεώργιο Φερών, ο οποίος διατηρούσε

69) "Θεσσαλία" 27ης Οκτωβρίου 1925.

παντοπωλείο στο Βελεστίνο. Επί των ημερών του Θανάση Μαργαριτόπουλου στήθηκε η προτομή του Ρήγα Φεραίου στο Βελεστίνο με τη συνδρομή του ποιητή Σπύρου Ματσούκα. Σχετική και μια επίσκεψη του ποιητή στο Βελεστίνο το 1926, για την οποία η βολιώτικη εφημερίδα "Σημαία" έγραψε στις 21 Ιουνίου 1926:

“Ο εθνικός ποιητής κ. Σπύρος Ματσούκας μετέβη την 9ην πρωϊνήν της χθες εις Βελεστίνον. Εις τον σταθμόν τον υπεδέχθησαν ο πρόεδρος της κοινότητος μετά του συμβουλίου και πλήθος κόσμου, κομίζοντες ανθοδέσμας από το σπίτι του Ρήγα, άτινας προσέφερον εις τον εθνικόν ποιητήν. Εκ του σταθμού μετέβησαν άπαντες εις την εκκλησίαν, οπόθεν εις την πλατείαν ο κ. Ματσούκας δι’ ενθουσιωδών φράσεων ανήγγειλε προς τους κατοίκους ότι εντός ολίγου φθάνει ο ανδριάς του Ρήγα Φεραίου, ο οποίος εδημιουργήθη δι’ εράνων αυτού.

Εν Βελεστίνω ο κ. Ματσούκας προέβη και εις άλλην ευ-

Ο Θανάσης Μαργαριτόπουλος (πρώτος αριστερά) πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου το 1926.

γενή χειρονομίαν προσφέρας σημαντικόν ποσόν το οποίον θα χρησιμεύση ως προίξ δεσποινίδων ορφανών.

Υπό την σκιάν των πλατάνων της Υπερείου Κρήνης εδόθη γεύμα προς τιμήν του κ. Σπύρου Ματσούκα, κατά το οποίον ο εθνικός ποιητής απήγγειλεν ωραίον τραγούδι ενθουσιάσαν τους Βελεστινιώτας”.

Υστερα από τρεις μήνες, στις 24 Σεπτεμβρίου 1926, η “Σημαία” δημοσιεύει περιγραφή της γιορτής για το στήσιμο της προτομής του Ρήγα, στο Βελεστίνο, με την παρουσία των αρχών και του ποιητή Ματσούκα. Και μετά από ένα δίμηνο, στις 21 Νοεμβρίου 1926, δημοσιεύονται ευχαριστήρια του προέδρου Αθαν. Μαργαριτόπουλου προς τη διεύθυνση των Θεσσαλικών Σιδηροδρόμων για τη μεταφορά της προτομής, της μαρμάρινης στήλης κλπ., προς τον ποιητή Σπ. Ματσούκα για τη συμβολή του και προς τον καλλιτέχνη Παν. Ρούμπο για το γλυπτό του δημιουργήμα.

Επίσης επί των ημερών του Μαργαριτόπουλου έγιναν και αρχαιολογικές ανασκαφές στην περιοχή. Μερικά από τα μαρμάρινα ευρήματα των ανασκαφών μεταφέρθηκαν στον χώρο, όπου το σπίτι του Ρήγα. Χρησιμοποιήθηκε μάλιστα για τη μεταφορά ένα κάρρο, καινούργιο, του Ζήση Ντόντου. Και καθώς τα μάρμαρα ήσαν βαριά και το κάρρο έτριζε και σερόταν με δυσκολία ο Ντόντος χτυπιόταν και φώναζε στα βλάχικα: “Λέλε καγότσα.... λέλε καγότσα! (Πώ πώ τί έπαθε το κάρρο!).

Αργότερα ο Αθ. Μαργαριτόπουλος πήγε στο Τσαγκλί, όπου συνέχισε την επαγγελματική του δραστηριότητα, αναλαμβάνοντας και την τροφοδοσία των μεταλλείων Αποστολίδη. Εκεί, στο Τσαγκλί, τον σκότωσαν το 1946 οι παρακρατικοί της εποχής⁷⁰.

Ο αδελφός του Θανάση Μαργαριτόπουλου, ο Νίκος Μαργαριτόπουλος, είχε επίσης διατελέσει πρόεδρος κοινότητας, αλλά στον Άγιο Γεώργιο Φερών επί πολλά μάλιστα χρόνια. Στις ε-

70) Οι πληροφορίες για τον Θανάση Μαργαριτόπουλο προέρχονται από τον αδελφό του Στέργιο, τον ανειψίο του Κώστα Ν. Μαργαριτόπουλο και τον παλιό Βελεστινιώτη Δημ. Κογκούλη.

κλογές της 11ης Φεβρουαρίου 1934 είχε αναδειχθεί πρώτος, επικεφαλής του συνδυασμού Φιλελευθέρων-αγροτικών. Μαζί του είχαν επιτύχει από τον ίδιο συνδυασμό οι Θ. Θεοδωρόπουλος και Κ. Παναγιώτου και από τους Λαϊκούς οι Παϊπάης και Αΰφαντής. Πρόεδρος επίσης του Αγίου Γεωργίου Φερών είχε διατελέσει ο γιος του Νίκου Κώστας Μαργαριτόπουλος, στη νεότερη εποχή (1962-65). Μεταξύ των δύο αλλά και σε

Ο Στυλιανός Δ. Γιαννακόπουλος πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου το 1927-28, σε φωτογραφία με τη γυναίκα του.

παλιότερες εποχές, πολλοί άλλοι είχαν διατελέσει πρόεδροι, όπως ο Γιαννακός Οικονομίδης στις αρχές του αιώνα, ο Γεώργιος Παπαδανιήλ, ο Αν. Αΰφαντής, ο Στεργ. Γ. Παπαθανασίου, ο Τριαντ. Ακριβος, ο Γεώργ. Κωνσταντέλος, ο Χρ. Οικονομίδης και άλλοι. Και πλησιάζοντας προς τις μέρες μας θα βρούμε τους Κων. Αΰφαντή, Χρ. Παναγιώτου, Γεώργ. Δελημήτρο. Αλλά ας ξαναγυρίσουμε στα Βελεστινιώτικα.

Ο φόνος του Κυρίτση Βισβίκη

Τον Θανάση Μαργαριτόπουλο διαδέχθηκε το 1927 στην προεδρία της κοινότητας ο Στυλιανός Δ. Γιαννακόπουλος, γιος του πρώτου Δημάρχου Φερών. Ο πλειοψηφήσας στις εκλογές του 1925 κοινοτάρχης Κυρίτσης Βισβίκης είναι τώρα κοινοτικός σύμβουλος, ώσπου στις 5 Δεκεμβρίου 1927 “τον σκότωσαν οι βλά-

χοι”, κατά την έκφραση απογόνων του, στο καφενείο Κολοκοτρώνη. Υπήρχε αντιδικία των βλάχων κτηνοτρόφων με την κοινότητα, ύστερα από απόφαση της κοινοτικής αρχής να παραχωρήσει για στέγαση προσφύγων κοινοτική έκταση, την οποία οι κτηνοτρόφοι χρησιμοποιούσαν ως βοσκότοπο. Πράγματι, είχε τότε αποφασιστεί⁷¹ η ανέγερση αστικών συνοικισμών στον Αλυμρό, στα Φάρσαλα και στο Βελεστίνο. Ειδικά στο Βελεστίνο αποφασίστηκε η διάθεση 30 στρεμμάτων κοινοτικών προς ανέγερση συνοικισμού 64 αστικών και 16 αστοαγροτικών οικογενειών. Και επειδή ο Βισβίκης είχε φαίνεται πρωτοστατήσει στη δημιουργία του προσφυγικού συνοικισμού πλήρωσε την απόφαση με τη ζωή του. Υπάρχει ακόμη η εκδοχή ότι η διαμάχη ξεκίνησε μετά την απόφαση της κοινότητας να ενοικιάσει την πλεονάζουσα κοινοτική έκταση, πράγμα στο οποίο δεν συμφωνούσαν οι βλάχοι κτηνοτρόφοι. Έτσι ή αλλιώς ο Βισβίκης έχασε τη ζωή του. Πώς όμως έγιναν τα γεγονότα; Θα καταφύγουμε στις γραπτές πηγές.

Στις 7 Δεκεμβρίου 1927 δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα “Σημαία” ψήφισμα του κοινοτικού συμβουλίου Βελεστίνου για τον φόνο του συμβούλου Κυρίτη Βισβίκη, με το οποίο αποφαιζόταν να γίνει με κοινοτική δαπάνη η κηδεία και να αναρτηθεί μεσίστια η σημαία της κοινότητας. Το ψήφισμα υπέγραφαν ο πρόεδρος της κοινότητας Στυλιανός Γιαννακόπουλος και τα μέλη Απόστολος Τριανταφυλλόπουλος, Μιχαήλ Μπομπότης, Σταύρος Καραμπερόπουλος, Αθανάσιος Αλεξίου.

Αλλά την ίδια μέρα η “Θεσσαλία” δημοσίευσε την είδηση του φόνου, τον οποίον απέδιδε σε συμπλοκή διασκεδαζόντων και διατελούντων εν κραιπάλη μέθης:

“Κατά πληροφορίας μας εκ Βελεστίνου την νύκτα της παρελθούσης Δευτέρας και περί ώραν 10ην, ενώ διεσκέδαζον εις τι εκεί κεντρικόν καφενείον περί τα 20 άτομα διατελούντα εν κραιπάλη μέθης, συνεπλάκησαν δι’ όλως ασήμαντον αφορμήν.

71) “Σημαία” 2ας Μαρτίου 1928.

Αποτέλεσμα της συμπλοκής υπήρξεν ο θανάσιμος τραυματισμός ενός εκ των διασκεδαζόντων, του Κυρίτη Βισβίκη εις την κεφαλήν διά σιδηρού οργάνου και τριών άλλων μελών επίσης της εν λόγω παρέας.

Παρά την άμεσον επέμβασιν των αστυνομικών οργάνων και τας προσπαθείας αυτών δεν κατωρθώθη η πρόληψις του επεισοδίου ως και η σύλληψις των δραστών, τραπέντων εις φυγήν. Εκ των τραυματισθέντων ο Βισβίκης, λόγω του σοβαρού τραύματός του εξέπνευσε περί τας πρωϊνάς ώρας της χθες”.

Τη μεθεπόμενη μέρα (9-12-1927) η “Θεσσαλία” επέμενε ότι “η πράξις έλαβε χώραν κατόπιν οινοποσίας”.

Απάντησι στον ισχυρισμό αυτόν έδωσε την άλλη μέρα (10-12-1927) ένας αυτόπτης μάρτυρας, ο Β. Πάσχος, με επιστολή του στη “Σημαία”.

“Μετά λύπης μου παρατήρησα-έγραφε ο Β. Πάσχος- ότι τα θλιβερά γεγονότα του Βελεστίνου της παρελθούσης Δευτέρας, ών θύμα υπήρξεν ο Κυρίτης Βισβίκης, παρήλθον ασχολίαστα από τον τύπον και πολύ πιθανόν να καλύψη ο πέπλος το στυγερόν έγκλημα.

Είμαι υποχρεωμένος ως μέλος της παρέας του ατυχούς θύματος Βισβίκη, τραυματισθείς συνάμα υπό της εισελθούσης σκοπίμως αντιθέτου παρέας να αναφέρω εν πάση λεπτομερεία τα γεγονότα ως επακριβώς εγένοντο.

Ο Βισβίκης, ών αντιπρόεδρος της κοινότητός μας και ενδιαφερόμενος δια τα συμφέροντα και μόνον της κοινότητος συνήργησε εν αποφάσει του κοινοτικού συμβουλίου και τη απαιτήσει των κατοίκων, διά την ενοικίασιν της περιφερείας Βελεστίνου διά πλειοδοτικής δημοπρασίας. Τούτο βαρέως έφερον οι κατά τον χειμώνα διαμένοντες εν ταύθα και το θέρος αποχωρούντες βλάχοι, οίτινες ήθελον να νέμονται την περιφέρειαν ως τσιφλίκι των.

Ως βάσις λοιπόν των λυπηρών γεγονότων της παρελθούσης Δευτέρας δέον να τεθή η ανωτέρω διαφορά. Ήτο

η ώρα ως έγγιστα 10 μ.μ. Εντός του καφενείου Κολοκοτρώνη ευρισκόμεθα ημείς, ήτοι ο φονευθείς Βισβίκης, εγώ, τρεις αδελφοί Κολοκοτρώνη, ο ιδιοκτήτης του καφενείου και τρεις χωροφύλακες.

Κατά την ώραν εκείνην κατέφθασεν η παρέα των βλάχων αποτελουμένη εκ δέκα περίπου ατόμων και εισήλθον εντός του καφενείου. Μόλις εισήλθην η εν λόγω παρέα, ημείς ευγενώς φερόμενοι προσεφέρθημεν να τους προσφέρωμεν από ένα ποτόν, πράγμα όπερ το απεδέχθησαν. Ως καλώς αντελήφθην, ο Θεόδωρος Καλογήρου λαμβάνων το ποτήριον μαζί με την υπόλοιπον παρέαν του απέτεινε τας εξής φράσεις:

-- Εις υγείαν σας και καλώς ανταμώσαμε Βισβίκη.

Ταυτοχρόνως όμως έχυσαν το προσφερθέν ποτόν. Τότε ηναγκάσθη ο ίδιος καταστηματούρχης να τους κεράση. Λαμβάνοντες και πάλιν τα ποτήριά των ανά χείρας, επανέλαβον την φράσιν:

-- Καλώς ανταμώσαμε Βισβίκη.

Δέον να σημειωθεί ότι εντός του καφενείου υπήρχον και όργανα, διεσκέδαζον δε οι εντός ευρισκόμενοι.

Όταν εισήλθην η παρέα των βλάχων αφέθησαν ελεύθερα τα όργανα και έπαιζον, εχόρευσαν δε ούτοι επί ημίσειαν και πλέον ώραν.

Μετά την πάροδον του ανωτέρω χρόνου ηγέρθην και παρεκάλεσα τους βλάχους όπως-εάν είναι δυνατόν-επιτρέψουν και χορεύση και η δική μας παρέα.

Αντί απαντήσεως όμως και ως εκ προμελέτης μας εξύβρισαν ούτοι και επετέθησαν εναντίον μας, κατορθώσαντες συνάμα να παρασύρουν τον ατυχή Βισβίκην έξω του καφενείου. Τμήμα εξ αυτών κατέλαβε τας θύρας του καφενείου και ημποδίζε την έξοδόν μας, ενώ ταυτοχρόνως έτερον τμήμα προέβαινεν εις την δολοφονικήν, δύναμαι να ονομάσω, εναντίον του Βισβίκη πράξιν. Ακούσαντες ημείς τας φωνάς του Βισβίκη κατορθώσαμεν να διασπάσωμεν την ζώνην των και να εξέλθωμεν του καφενείου οπότε

επετέθησαν ούτοι και εναντίον μας τραυματίσαντες ημάς εις διάφορα μέρη του σώματός μας αποκόψαντες και το ωτίον ενός εξ ημών, του Ν. Κολοκοτρώνη. Και έτσι ημείς μεν κατηντήσαμεν άχρηστοι δι' άμυναν, ενώ το έργον των διά τον Βισβίκην είχε λήξει, αποσυρθέντες κατόπιν ανενόχλητοι.

Οι χωροφύλακες απαθώς εθεώντο τα συμβαινόντα μη λαβόντες μέρος προς διαχωρισμόν και αποτροπήν της δολοφονίας σφυρίζοντες μόνον από καιρού εις καιρόν.

Αυτή είναι η πραγματική αλήθεια, επί της οποίας θα αποφανθή η Δικαιοσύνη και όχι τα δημοσιευθέντα εις την "Θεσσαλίαν" ότι επρόκειτο περί οινοποισίας και ουχί περί προμελετημένης πράξεως.

Ο αυτόπτης μάρτυς και παθών
Β. Πάσχος"

Στον Β. Πάσχο απήντησε την επομένη πάλι η "Θεσσαλία":

"Εδιαβάσαμεν εις εντοπίαν συνάδελφον ένα δημοσίευμα σχετικώς με τον φόνον του Βελεστίνου κάποιου ευρεθέντος εις τον κανγάν, ο οποίος ούτε λίγο, ούτε πολύ προσπαθεί να δημιουργήσει ζήτημα φυλετικόν μεταξύ βλάχων και γκαραγκούνηδων".

Στο ίδιο φύλλο (11ης Δεκεμβρίου 1927) η "Θεσσαλία" δημοσίευσε την είδηση:

Ο Κυρίτης Βισβίκης, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου το 1925 και αντιπρόεδρος το 1927. Τον σκότωσαν μεγαλοκτηνοτρόφοι στις 5 Δεκεμβρίου 1927.

“Ενώπιον του αστυνομικού σταθμάρχου Βελεστίνου παρουσιάσθησαν ως ενεχόμενοι εις τον φόνον του κοινοτικού συμβούλου Φερρών οι Π. Ζαπαντούλης και Σ. Ντερβίνης. Οι παρουσιασθέντες απεστάλησαν εις την Εισαγγελίαν. Επίσης παρουσιάσθησαν αυθορμήτως εις τον Εισαγγελέα οι Δ. Παπαδάκης και Ι. Τέτσας εκ Βελεστίνου ίνα καταθέσωσι λεπτομερείας περί του φόνου”.

Από την ειδησεογραφία των επόμενων ημερών προκύπτει ότι προσήχθησαν στον ανακριτή και απολογήθηκαν οι Π. Ζαπαντούλης και Σερ. Δερβίσης, οι οποίοι στη συνέχεια προφυλακίσθηκαν. (“Θεσσαλία” 13 και 14-12-1927). Φαίνεται όμως ότι δεν αποδείχθηκε ενοχή τους γι αυτό και δεν δικάστηκαν.

Η διαμάχη “Γραικών” και “Βλάχων”

Στο μεταξύ γινόταν λόγος για δημιουργία φυλετικού ζητήματος στο Βελεστίνο μεταξύ “Γραικών” και “Βλάχων”, πράγμα που αντέκρουαν με επιστολή τους στη “Σημαία” (14-12-1927) οι οικείοι του Βισβίκη και “όλοι οι Γραικοί του Βελεστίνου”. Οι επιστολογράφοι τόνιζαν:

“Ο κοινοτικός σύμβουλος Κυρίτσης Βισβίκης, ως και ο αντιπρόεδρος νυν του κοινοτικού συμβουλίου Αθ. Αλεξίου είχαν προγραφή και ηπειλούντο υπό των κτηνοτρόφων ότι θα φονευθούν.

Αφού ήσαν νομοταγείς οι κτηνοτρόφοι διατί δεν υπήκουσαν εις το ψήφισμα του κοινοτικού συμβουλίου περί ενοικιάσεως της πλεοναζούσης κοινοτικής περιφερείας αλλ’ έφερον αντίστασιν εναντίον των αρχών και δεινόν δικαστικόν αγώνα διεξάγουν εναντίον της κοινότητος; Διατί δεν πείθονται και δεν συμμορφούνται με τας δικαστικάς αποφάσεις; Άραγε ποίοι πταίουν; Οι Γραικοί ή οι κτηνοτρόφοι οι διαπράξαντες τον φόνον του ατυχούς Βισβίκη”;

Στο τέλος ρωτούσαν γιατί αφού ο φόνος ήταν “τυχαίος” φυγοδικούσαν οι δράστες;

Προσπάθεια για να αποφευχθεί η δημιουργία φυλετικών ζητημάτων στο Βελεστίνο ανέλαβε ο ίδιος ο διευθυντής της “Θεσσαλίας” Τάκης Οικονομάκης, ο οποίος πραγματοποίησε επιτόπια επίσκεψη και ομιλία στις 18 Δεκεμβρίου 1927. Την επομένη η “Θεσσαλία” έγραψε:

“Αμα τη αφίξει του διευθυντού μας εις Βελεστίνον έγινε συγκέντρωσις εις το κεντρικόν καφενείον της κωμοπόλεως και επηκολούθησε συζήτησις επί των γεγονότων. Τόσον εκ μέρους των караγκούνηδων, όσον και εκ μέρους των βλάχων διετυπώθη ομοθύμως η λύπη διά την δημιουργηθείσαν εντύπωσιν ότι υπάρχει εν Βελεστίνω φυλετικόν ζήτημα, ενώ τοιούτον τι δεν υφίσταται εν τη πραγματικότητι. Εν τέλει ωμίλησεν ο κ. Οικονομάκης, καταδείξας ότι το άκουσμα δημιουργίας φυλετικών ζητημάτων εις την πατρίδα του Ρήγα δημιουργεί θλιβεράν εντύπωσιν και καταρρίπτει το γόητρον των κατοίκων. Μετά την ομιλίαν του κ. Οικονομάκη απεφασίσθη ομοφώνως να ζητηθή όπως η ενέργεια των αρχών ανεύρη και τιμωρήση σύμφωνα με τους νόμους τους δράστας των δύο τελευταίων φόνων που έγιναν εις τον Βελεστίνον”.

Η εφημερίδα κάνει λόγο για δυο φόνους στο Βελεστίνο γιατί πράγματι έγινε και δεύτερος, οκτώ μέρες μετά τον φόνο του Βισβίκη. Η σχετική είδηση ανέφερε: (“Θεσσαλία” 15-12-1927)

“Νέος φόνος διεπράχθη προχθές το εσπέρας εις Βελεστίνον. Περί την 7ην εσπερινήν ηκούσθησαν πυροβολισμοί, οι δε προστρέξαντες ευρήκαν εις την αυλήν της οικίας του κοινοτικού συμβούλου Απ. Καρασμάνογλου τον Κ. Μουρισόκαν, πλανόδιον μικροπωλητήν, πλέοντα εις το αίμα. Ο τραυματισθείς μετεφέρθη εις το φαρμακείον, όπου και εξέπνευσε. Ο Απ. Καρασμάνογλου, συλληφθείς είπεν, ότι έγινεν επίθεσις κατά της οικίας του και ως εκ τούτου ηναγκάσθη να πυροβολήση έσωθεν διά κυνηγετικού όπλου, τα σκάγια του οποίου εύρον τον Κων. Μουρισόκαν”.

Άγνωστο τί απέγινε με τον δράστη του δεύτερου φόνου, αλλά δεν φαίνεται να έγινε κάτι ουσιαστικό και για τον φόνου του Βισβίκη. Κυκλοφόρησε η φήμη ότι οι υπαίτιοι έφυγαν αμέσως για την Αμερική. Κάποια συνέχεια δόθηκε ύστερα από ένα τρίμηνο. Στις 4 Μαρτίου 1928 οι εφημερίδες του Βόλου έγραψαν:

“Παρουσιασθέντες αυθορμήτως προχθές εις τον κ. Ανακριτήν του πρώτου τμήματος και εξετασθέντες προεφυλακίσθησαν οι Μ. Μπαλαμούτης, Θ. Καλόγερος και Δ. Καλόγερος ως ενεχόμενοι εις τον φόνον του προέδρου Βελεστίνου Βισβίκη”.

Ακολούθησαν, κατά διαστήματα, δίκες αλλά καταδίκη δεν υπήρξε. Έτσι άρχισε να περνάει στη λήθη το φονικό περιστατικό.

Ας ξαναγυρίσουμε στα κοινοτικά.

Οι υπόλοιποι κοινοτάρχες

Μετά τον Στυλιανό Γιαννακόπουλο, τον επόμενο χρόνο (1929) αναδεικνύεται ξανά στην προεδρία ο Σταύρος Καραμπερόπουλος, ο οποίος είχε χρηματίσει πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου και το 1910.

Ακολουθεί στη σειρά ο Αθανάσιος Ζήση Αλεξίου ως το 1931.

Το 1932 και το 1933 πρόεδρος είναι ο Δημήτριος Γούλας. Πέθανε το 1943, σε ηλικία 52 ετών.

Για τον Δημήτρη Γούλα αναφέρεται και ένα περιστατικό, σε πανηγύρι του Αγίου Χαραλάμπους:⁷²

“Αναψε το γλέντι στο δίπατο σπίτι του Αντ. Σκουφογιάννη, δίπλα στο Κεφαλόβρυσο. Οι λερές φουστανέλλες των εορταζόντων έρχονταν στο κεφάλι, στα ψηλά πηδήματα των χορευτών, στην αυλή τ’ αρνιά σιγοψήνονταν στη σπούρνη και το κρασί έρρεε άφθονο από τις πήλινες κανάτες. Ιδιαίτερα καλεσμένος κατέφθασε κι ο αστυνομικός σταθμάρχης Βελεστίνου (δικαιοδοσία του

72) Αφηγητής ο ιστοριοδίφης Δημ. Στεργιόπουλος.

12 χωριά) με τρεις χωροφύλακες. Τους υποδέχθηκε θερμά ο κοινοτάρχης και τους έβαλε να καθίσουν στη πιο τιμητική θέση. Σε κάποια στιγμή, στρέφοντας ο αστυνόμος, ρωτάει με περιέργεια τον αμφιτρώνα:

- Τί θόρυβος ακούγεται, κ. Γούλα, εκ του δευτέρου ορόφου;
Και ο πρόεδρος καθησυχαστικά:

- Τα πιδιά είναι, κυρ αστυνόμε μ'. Τα πιδιά.

(Επάνω χόρευαν ο Κ. (Γκουντής) Μούτσιος, καπετάνιος από τη Χλόη, και τα παλληκάρια του, όλοι καταζητούμενοι κλέφτες, που εγοήτευαν ωστόσο ακόμη και τους κοινοτάρχες).

Ο Δημήτριος Γούλας, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου, 1932-33.

Στις εκλογές της 11ης Φεβρουαρίου 1934 αναδείχθηκε στην κοινότητα Βελεστίνου ο συνδυασμός του Μιχ. Τίτσια. Μαζί με τον Τίτσια εξελέγησαν οι Αθ. Μπομπότης, Γ. Παπαζήσης (των Φιλελευθέρων), Ιωάν. Τσέκος, Θ. Μπέλλας, Δημ. Βολάγκας (λαϊκοί), καθώς και οι Νικ. Γελαγώτης, Αντώνιος Ιατρού και Ι. Ντόντος⁷³.

Όπως έγραψε η "Φωνή του Βελεστίνου" (Ιούλιος - Αύγουστος 1989), επί προεδρίας Τίτσια τοποθετήθηκαν φανάρια πετρελαίου. Κάθε βράδυ ο κλητήρας της κοινότητας Γιώργος Παπαϊωάννου άναβε τα φανάρια για να φωτίζονται οι λασπόδρομοι.

73) "Θεσσαλία" 16ης Φεβρουαρίου 1934.

Ο Μιχάλης Τίτσιας, καθισμένος στη μέση, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου, το 1934. Τον περιστοιχίζουν αριστερά οι Γ. Παπαζήσης, Οδυσσέας Καραμανώλης και Νικ. Γελαγώτας και δεξιά οι Δημ. Βολάγκας, Θ. Μπέλας και Αθ. Μπομπότης. Όρθιος, πάνω από τον Τίτσια, ο τότε γραμματέας της κοινότητας Βελεστίνου Τριαντάφυλλος Καραπατής.

Μετά δεκαετία από την εκλογή του, ο Μιχ. Τίτσιας, έμπορος το επάγγελμα, εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στις 3 Οκτωβρίου 1944, σε ηλικία 60 ετών.

Τελευταίος αιρετός πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου κατά την προπολεμική εποχή ήταν ο Γεώργιος Ζήση Παπαζήσης, κρεοπώλης. Διαδέχθηκε τον Μιχ. Τίτσια (η εκλογή προέδρου ήταν έμμεση και οι πρόεδροι εναλλάσσονταν) και επί των ημερών του έγιναν τα σφαγεία του Βελεστίνου.

Ο Γεώργιος Παπαζήσης, καταγόμενος από το Περιβόλι Γρεββενών, επισκεπτόταν συχνά το φημισμένο βλαχοχώρι και έκανε έντονους αγώνες εναντίον των ρουμανιζόντων. Μαζί με τον Δ. Κουντούρη πολεμούσε με πείσμα τη ρουμανική προπαγάνδα και όσους προσπαθούσαν να εκρουμανίσουν τους Περιβολιώτες, ιδρύοντας μάλιστα εκεί και ρουμανικό σχολείο. Χάρη στη μαχητικότητα του Παπαζήση και των άλλων πατριωτών, στο σχολείο αυτό φοιτούσαν ελάχιστα παιδιά.

Ο Γεώργιος Ζήση Παπαζήσης (επάνω δεξιά) σε οικογενειακή φωτογραφία. Δίπλα η γυναίκα του, κάτω η μητέρα του, με τον ιερέα πατέρα του. Κάτω δεξιά με τα θλάχικα κάποιος γείτονας. Ο Γ. Παπαζήσης ήταν ο τελευταίος αιρετός πρόεδρος της κοινότητας Βελεσίνου πριν από τον πόλεμο του 1940.

Από τον γάμο του ο Γ. Παπαζήσης είχε αποκτήσει έξι παιδιά, ανάμεσα στα οποία και ο γνωστός εκπαιδευτικός και συγγραφέας Χρίστος Παπαζήσης, ο οποίος διετέλεσε και πρόεδρος της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας.

Μία παλιά (1939) φωτογραφία στο Περιθόλι Γρεβενών, ονομαστό βλαχοχώρι της Πίνδου και πατρίδα πολλών Βελεστινιωτών. Με τα βλάχικα αριστερά ο Απ. Παπαθανασίου. Οι τέσσερις γυναίκες στη σειρά, με τις τοπικές ενδυμασίες, είναι οι Ευαγγελία Τσουμπέκου, Ζωή Παπαζήση, Κίτσα Παπαθανασίου και η γυναίκα του Απ. Παπαθανασίου. Πίσω από τις γυναίκες, με πλήκιο αξιωματικού, ο Γιάννης Γούσης.

Στιγμιότυπο από το πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής, στο Περιθόλι Γρεβενών, το 1962. Από αριστερά πρώτος ο Γ. Σαράντης (με τα βλάχικα) πρόεδρος της εκεί κοινότητας επί πολλά χρόνια. Δεύτερος ο Δ. Τσουμπέκος, γνωστός κρεοπώλης του Βόλου, τρίτος ο Γ. Παπαζήσης (ομώνυμος ανεψιός του παλιού κοινοτάρχη Βελεσίνου) και τέταρτος ο Μάκης Ντόντος.

Η Ελένη Απ. Παπαθανασίου (μετέπειτα σύζυγος Γ. Παπαζήση), με τοπική Περιβολιώτικη ενδυμασία, σε φωτογραφία του 1939.

Αναμνηστικές φωτογραφίες στο Κεφαλύβρυσο. Επάνω ο Δημ. Βαρδούλης (δεξιιά) με τον τυροκόμο Γ. Καυκιά (1941). Κάτω τα παιδιά ποζάρουν μπροστά στο κέντρο "Χαραυγή" (1939). Αριστερά ο Γιάννης Δ. Βαρδούλης, ο μετέπειτα γνωστός χειρουργός του Βόλου, στη μέση ο Π. Σιούρας και δεξιιά ο Βασ. Παπατόλιας.

Το 1938 η Δικτατορία Μεταξά απέλυσε τον Γεώργιο Παπαζήση από την προεδρία της κοινότητας Βελεστίνου, ως φιλελεύθερο. Τον επόμενο χρόνο ο Γ. Παπαζήσης πέθανε.

Ακολουθεί μια σειρά διορισμένων προέδρων.

Τον Γ. Παπαζήση διαδέχθηκε ο γιατρός Ιωάν. Γκοτινάκος, ο οποίος έμεινε στην προεδρία ως το 1941. Ο Ι. Γκοτινάκος υπέγραφε ως πρόεδρος της διοικούσης επιτροπής της κοινότητας Βελεστίνου⁷⁴.

Επόμενος πρόεδρος, το 1942, ήταν ο Ιωάννης (Νάκος) Ντόντος.

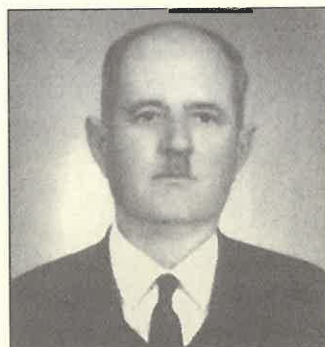
Στη συνέχεια ο Νάκος Ντόντος εγκαταστάθηκε στο Βόλο και τον διαδέχθηκε στην κοινοτική αρχή Βελεστίνου ο Κώστας Βισβίκης, γιος του Κυρίτση Βισβίκη που είχε χρηματίσει πρόεδρος το 1925 και αντιπρόεδρος το 1927. Ο Κώστας Βισβίκης διατέλεσε πρόεδρος ως το 1944.

Το 1945 ξανβρίσκουμε πρόεδρο τον Ιωάννη Ντόντο⁷⁵ αλλά τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου αναλαμβάνει την προεδρία ο γιατρός Στέργιος Ντόντος. Ήταν ανειψός του παλιού δημάρχου Φερών, πολύ γνωστός σ' όλη την περιφέρεια. Πέθανε το 1974.

Το 1946 διαδέχεται τον Στέργιο Ντόντο ο Απόστολος Παπατόλιας,

Ο γιατρός Ιωάννης Γκοτινάκος, πρόεδρος κοινότητας Βελεστίνου από το 1938 ως το 1941.

Ο Κώστας Βισβίκης, πρόεδρος κοινότητας Βελεστίνου στα κατοχικά χρόνια 1942-44.

74) Σχετικές ανακοινώσεις στη "Θεσσαλία", φύλλα 3ης Σεπτεμβρίου 1939 και 6ης Σεπτεμβρίου 1940.

75) "Θεσσαλία" 2ας Σεπτεμβρίου 1945.

Ο γιατρός Στέργιος Ντόντος, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου, 1945-46.

Ο Απ. Παπατόλιας (1889-1963) πρόεδρος κοινότητας Βελεστίνου το 1946.

Ο Ηρακλής Χατζάκος πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου, την τριετία 1947-49.

αλλά κι αυτός για έναν χρόνο. Αντιπρόεδρος την ίδια εποχή ήταν ο Αντ. Ιατρού.

Το 1947 αναλαμβάνει ο Ηρακλής Χατζάκος, ο οποίος διατηρεί την προεδρεία ως και το 1949. Όπως μου είχε πει πριν από τον θάνατό του (ο Χατζάκος πέθανε το 1992 σε ηλικία 91 ετών) τον διαδέχθηκε στην προεδρία ξανά ο γιατρός Στέργιος Ντόντος.

Επόμενος πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου ο Αχιλλέας Μακρής, γνωστό στέλεχος και του αγροτικού συνδικαλισμού. Έμεινε πρόεδρος ως το 1952. Επί των ημερών του ιδρύθηκε το γυμνάσιο Βελεστίνου, με τη συμπαράσταση του Γεωργίου Καρτάλη. Ο Μακρής πέθανε το 1971, σε ηλικία 70 ετών.

Ακολουθεί στη σειρά ο Γεώργιος Παπαποστόλου, συμβολαιογράφος, ο οποίος εχημάτισε πρόεδρος Βελεστίνου από το 1953. Στις εκλογές της 21ης Νοεμβρίου 1954 στο Βελεστίνο εξελέγη ξανά ο συνδυασμός του προέδρου Γ. Παπαποστόλου. Στο αξίωμα του προέδρου ο Παπαποστόλου έμεινε ως το 1959. Κοινοτικοί σύμβουλοι στην περίοδο αυτή ήσαν οι Χρ. Καραβασίλης, Νικ. Τριανταφυλλόπουλος, Ρήγας Μπαντέκας, Γεώργ. Βαρδούλης, Ανδρ. Σίγουρας, Στέργ. Παπατόλιας, Γεώργ. Νιμπής, Ιωάν. Ακριβούσης.

Η αλλαγή της σκυτάλης στην προεδρία έγινε το 1959.

Ο Αχιλλέας Μακρής, πρόεδρος της κοινότητας Βελεστίνου, στα χρόνια 1950-52

Ο συμβολαιογράφος Γ. Παπαποστόλου, πρόεδρος κοινότητας Βελεστίνου, 1953-59.

Στις εκλογές της 5ης Απριλίου 1959 εξελέγησαν για την κοινοτική αρχή Βελεστίνου από τον πρώτο συνδυασμό οι Αντώνιος Πάντος, Οδυσσέας Καραμανώλης, Δημ. Ντόντος, Ζήσης Γεροβασίλης, Γεώργ. Μπομπότης και Κων. Παπατόλιας, από δε τον δεύτερο συνδυασμό οι Γεώργ. Παπαποστόλου, Δημ. Γούσης και Δημ. Τέας. Η εκλογή προέδρου ήταν και πάλι έμμεση και το κοινοτικό συμβούλιο εξέλεξε ομόφωνα ως πρόεδρο τον Αντ. Πάντο και ως αντιπρόεδρο τον Κων. Παπατόλια.

1964: Ίδρυση Δήμου Βελεστίνου

Οι επόμενες εκλογές για την ανάδειξη κοινοτικού συμβουλίου έγιναν στις 5 Ιουλίου 1964, οπότε ο συνδυασμός του Αντων. Πάντου πήρε το 90% των ψήφων. Πρόεδρος ξανά ο Πάντος με αντιπρόεδρο τον Δ. Τέα. Το συμβούλιο αυτό δεν ολοκλήρωσε την τετραετία διότι στο μεταξύ μετατράπηκε η κοινότητα σε Δήμο Βελεστίνου και προκηρύχθηκαν δημοτικές εκλογές. Όπως ανέφερε ο Αντ. Πάντος, από τον οποίον και τα σχετικά στοιχεία, ύστερα από ενέργειες της κοινοτικής αρχής και με τη βοήθεια του βουλευτού Μαγνησίας, μακαρίτη πια Φώτη Παναγιωτόπουλου, η κοινότητα Βελεστίνου έγινε Δήμος με τον νομο 4398/30-10-1964. Στη συνέχεια έγιναν εκλογές στις 5 Φεβρουαρίου 1965 και ο συνδυασμός του προηγούμενου κοινοτικού συμβουλίου (συνδυασμός Αντ. Πάντου) πήρε το 80% των ψήφων. Η ορκωμοσία της δημοτικής αρχής έγινε στις 7 Μαρτίου 1965, στο Βελεστίνο, ενώπιον του τότε Νομάρχη Π. Δεσποτόπουλου. Η σύνθεση:

Δήμαρχος: Αντώνιος Πάντος.

Αντιδήμαρχος: Δημήτριος Τέας.

Πρόεδρος δημοτικού συμβουλίου: Αθαν. Αποστολόπουλος.

Δημοτικοί σύμβουλοι: Γεώργ. Μπομπότης, Απ. Γιασλακιώτης, Δημ. Ντόντος, Ηρακλής Χατζάκος, Ιωάν. Τίτσιος, Γεώργ. Παπαποστόλου και Αχιλ. Σκύφτης.

Μετά τη Δικτατορία του Απριλίου 1967 διορίσθηκε δημοτική αρχή από τον Νομάρχη Μαγνησίας Δεσποτόπουλο, η οποία ορκίστηκε στις 28 Αυγούστου 1967. Στην ουσία δεν επρόκειτο για νέο σώμα, αλλά για τμήμα του παλιού. Ετσι Δήμαρχος συνέχισε να είναι ο Αντ. Πάντος, με αντιδήμαρχο τον Δημ. Τέα, πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου ανέλαβε ο Γεώργ. Μπομπότης και δημοτικοί σύμβουλοι παρέμειναν οι Απ. Γιασλακιώτης, Δημ. Ντόντος και Αθ. Αποστολόπουλος. Τελικά και μετά πενταετία σχεδόν, συγκεκριμένα στις 29 Απριλίου 1972, η Δικτατορία, με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, απέλυσε τον Αντώνιο Πάντο.

Αντώνιος Πάντος, πρόεδρος κοινότητας, 1959-1964 και πρώτος Δήμαρχος Βελεστίνου, 1965-1972.

Στη μακρά του θητεία, ως πρόεδρος κοινότητας στην αρχή και ως δήμαρχος στη συνέχεια ο Αντ. Πάντος επετέλεσε ένα -εξαιρετικά πλούσιο έργο που έτυχε της γενικής αναγνώρισης. Επί των ημερών του και αργότερα (από το 1975) επί των ημερών του Βασ. Καραμπερόπουλου ο Βελεστίνος εξελίχθηκε από λασποχώρι σε σύγχρονη κωμόπολη. Έγινε έτσι ευχερέστερη η συνέχιση των δραστηριοτήτων από τους μετέπειτα δημάρχους. Διευθυντής του Δήμου και χρήσιμος συνεργάτης του Δημάρχου ο Κων. Κανάρης, ο οποίος ξεκίνησε από τον Νοέμβριο του 1959 ως γραμματέας της κοινότητας, στη θέση του μακαρίτη γραμματέα Τριαντάφυλλου Καραπατή.

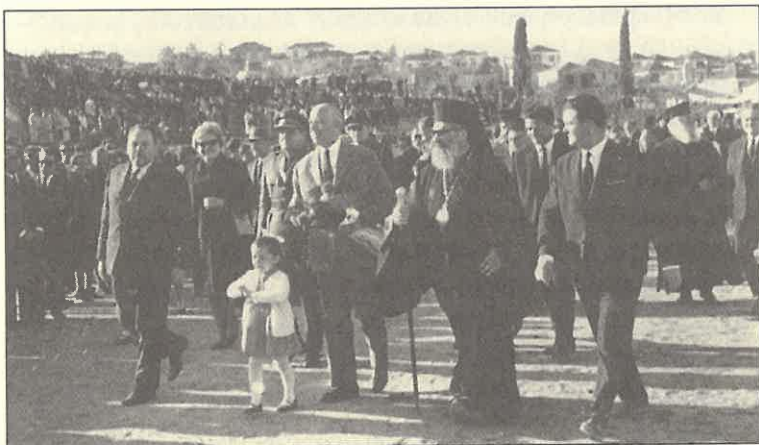
ματέας της κοινότητας, στη θέση του μακαρίτη γραμματέα Τριαντάφυλλου Καραπατή.

Άλλαξε, λοιπόν, η μορφή του Βελεστίνου κατά τη θητεία του Πάντου, ήτοι κατά την περίοδο από 10-5-59 ως 4-2-65 στην κοινότητα και από 5-2-65 ως 29-4-72 στον Δήμο. Και η αλλαγή αυτή έγινε χάρη στις πρωτοβουλίες και στην ενεργητικότητα του ίδιου, αλλά και χάρη στην ομόγνωμη συμπαράσταση του συμβουλίου και στην ενεργό συμμετοχή των κατοίκων. Αρκεί να αναφερθεί ότι είχαν προσφερθεί εκούσια από τους κατοίκους 30.000 περίπου ημερομίσθια προσωπικής εργασίας και παραχωρήθηκαν ιδιόκτητες εκτάσεις οικοπεδικές, χωρίς αποζημίωση για τη διάνοιξη δρόμων.

Η θητεία του Πάντου στην κοινότητα συνέπεσε κατά μεγάλο μέρος και με το βουλευτικό του αξίωμα (σε δυο περιόδους από

το 1961 ως το 1964), όμως αυτό το δίδυμο δεν φαίνεται να ανέκοψε τη δραστηριότητα στο Βελεστίνο.

Η Νομαρχία Μαγνησίας, διαπιστώνοντας την καλή συνεργασία των μελών του συμβουλίου και την καθολική συμπαράσταση των πολιτών ήλθεν αρωγός στο επιτελούμενο έργο και ενίσχυσε σημαντικά την κοινότητα Βελεστίνου και αργότερα τον Δήμο. Ο τότε Νομάρχης Γεώργ. Παπαδάκος, οι βουλευτές Δημ. Ιατριδής, Τζων Γκλαβάνης, Φ. Παναγιωτόπουλος και Ν. Παπαγεωργίου, καθώς και ο τότε υπουργός Εσωτερικών Δ. Μακρής, όλοι εβοήθησαν με κάθε τρόπο για την παροχή οικονομικών ενισχύσεων και την έγκαιρη χορήγηση των απαιτούμενων πιστώσεων. Πρόθυμοι συμπαραστάτες και οι αρμόδιοι μηχανικοί, ο προϊστάμενος της Τεχνικής Υπηρεσίας Δήμων και Κοινοτήτων Γεώργ. Αγορόπουλος, ο μηχανικός της Διεύθυνσης τεχνικών υπηρεσιών Μαγνησίας Αθ. Πιτούλης, οι μηχανικοί της ΤΥΔΚ Βασ. Σουγιουλτζόπουλος και Δημ. Γκουντέλιας. Όλοι τους βοήθησαν στην πρόοδο του Βελεστίνου, που είχε μεταβληθεί την εποχή εκείνη σε απέραντο εργοτάξιο. Δικαιολογημένα ο Τύπος του Βό-

Στιγμιότυπο από τελετή στο Βελεστίνο, επί δημαρχίας Πάντου. Αριστερά ο Αντ. Πάντος, στη συνέχεια ο υπουργός Τζων Γκλαβάνης και ο μητροπολίτης Δημητριάδος Δαμασκηνός. Δεξιά ο διευθυντής Δήμου Βελεστίνου Κ. Κανάρης.

λου εγκωμιάζε την αναδημιουργία του Βελεστίνου και την πρόβαλε ως αξιομίμητο παράδειγμα.

Δικαιολογημένα επίσης η Νομαρχία Μαγνησίας επέλεξε το Βελεστίνο για την οργάνωση του πρώτου συνεδρίου κοινοτικής αναπτύξεως του νομού το Δεκέμβρη του 1959.

Έργα που μετέβαλαν τη μορφή της κωμόπολης

Τα σημαντικότερα από τα εκτελεσθέντα έργα κατά τη θητεία του Πάντου ήσαν τα παρακάτω:

1) Διάνοιξη των δημοτικών οδών και πλήρης εφαρμογή του εγκριμένου πολεοδομικού σχεδίου του Βελεστίνου. Η μπουλντόζα και τα γκρέϊντερ της Νομαρχίας εργάζονταν συνεχώς στο Βελεστίνο επί δύο χρόνια.

2) Ασφαλτόστρωση των κεντρικών δημοτικών οδών Ρήγα Φεραίου, Κων. Καραμανλή, στρατηγού Σμολένσκη, Δημ. Μακρή, στρατηγού Ιατροίδη, Γεωργ. Πάντου και Αγίου Αθανασίου.

3) Κατασκευή κρασπεδορείθρων και πλακόστρωση των πεζοδρομίων των κεντρικών οδών της κωμόπολης.

4) Δενδροφύτευση των οδών και των πλατειών της κωμόπολης.

5) Δημιουργία δύο πευκώνων στις θέσεις "Μνήματα" και "Παναγία".

6) Κατασκευή πλατείας και πάρκου στρατηγού Θωμά Πετσοπούλου.

7) Κατασκευή πλατείας και πάρκου Υπερείας Κρήνης.

8) Κατασκευή Παιδικής Χαράς.

9) Κατασκευή του κεντρικού μυλαύλακος, μήκους 2.500 μέτρων, για την καλύτερη άρδευση των κτημάτων.

10) Κατασκευή δευτερευόντων τσιμενταυλάκων σ' όλες τις αγροτικές περιοχές του Βελεστίνου για την άρδευση των κτημάτων.

11) Διάνοιξη και σκυρόστρωση αγροτικών οδών σ' όλες τις αγροτικές περιοχές του Βελεστίνου.

12) Κατασκευή του έργου υδρεύσεως Βελεστίνου. Επρόκειτο για

πλήρες έργο με αντλιοστάσιο στην Υπέρεια Κρήνη, υδατοδεξαμενή στο λόφο Γρηγοράκη, κεντρικούς αγωγούς και σωληνώσεις προς όλα τα σπίτια, υδρομετρητές και λοιπά. Ως εκείνη την εποχή οι κάτοικοι υδρεύονταν κουβαλώντας στους ώμους τους δοχεία με νερό από την Υπέρεια.

13) Ασφαλτόστρωση της παρακαμπτήριας οδού από το εθνικό δίκτυο ως την κωμόπολη.

14) Διάνοιξη και σκυρόστρωση της οδού προς την έκταση όπου το σπίτι του Ρήγα και προς την εκκλησία της Παναγίας.

15) Σκυρόστρωση της οδού προς Χλόη.

16) Ασφαλτόστρωση της οδού Βελεστίνου-Αερινού.

17) Κατασκευή ποτιστρών προς εξυπηρέτηση των κτηνοτρόφων.

18) Κατασκευή του μεγαλοπρεπούς σταδίου Ρήγα Φεραίου.

19) Επέκταση δικτύου ηλεκτροφωτισμού δημοτικών οδών.

20) Διαμόρφωση του χώρου προτομής του Ρήγα Βελεστινλή ώστε να γίνει περισσότερο επιβλητικός.

21) Κατασκευή περιφραξης με λαξευτή πέτρα του χώρου του Σπιτιού του Ρήγα.

Αξίζει να μνημονευθεί εδώ ότι ο κοινοτάρχης και δήμαρχος Αντώνιος Πάντος μετά την απόλυσή του από τη Χούντα το 1972, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Δεν εμφανίστηκε ξανά στο Βελεστίνο, παρά μόνο ύστερα από την πάροδο 21 ετών, στις 19 Απριλίου 1993, όταν έγινε στο Δημαρχείο ειδική εκδήλωση από τον Σύλλογο Βελεστινιωτών της Αθήνας και το Μουσείο γεωργικών εργαλείων και παραδοσιακής τεχνολογίας για να τιμηθούν “για τη σημαντική προσφορά τους στην ανάπτυξη του νεότερου Βελεστίνου” ο πρώην δήμαρχος και ο αδελφός του πρώην πρόεδρος του αθλητικού συλλόγου “Ρήγας Φεραίος” Ευστάθιος Πάντος.

Κατά την τελετή και μέσα στην κατάμεστη από κόσμο μεγάλη αίθουσα του Δημαρχείου μίλησαν ο πρόεδρος του Συλλόγου Βελεστινιωτών της Αθήνας Δημ. Καραμπερόπουλος και ο πρόεδρος του Μουσείου γεωργικών εργαλείων και παραδοσιακής τεχνολογίας Σταύρος Παπαγεωργίου, ενώ απηύθυναν χαιρετισμούς η πρόεδρος του Σώματος Ελληνίδων Οδηγών Βελεστίνου Νίκη

Γιασλακιώτη, ο Δήμαρχος Βελεστίνου Γαρ. Γεροβασίλης και ο προϊστάμενος του Δήμου Κ. Κανάρης. Στη συνέχεια επιδόθηκαν πλακέτες και αναμνηστικά έγγραφα και ανθοδέσμες. Μία ακόμη ανθοδέσμη προσφέρθηκε από τον πρόεδρο του ποδοσφαιρικού συλλόγου "Ρήγας Φεραίος" Ιωάννη Χολέβα στον παλιό πρόεδρο Ευστ. Πάντο. Τελευταίος μίλησε με πολλή συγκίνηση ο τ. Δήμαρχος Αντ. Πάντος, μνημονεύοντας όλους εκείνους που είχαν βοηθήσει τη δημοτική αρχή και είχαν συντελέσει στην πρόοδο του Βελεστίνου.

Ακολούθησε από τον Σύλλογο Βελεστινιωτών της Αθήνας η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων διαγωνισμού φωτογραφίας με θέματα από το Βελεστίνο. Όπως ανέφερε ο πρόεδρος, συμμετείχαν στον διαγωνισμό 11 ερασιτέχνες με 47 φωτογραφίες. Μετά από αξιολόγηση των φωτογραφιών από ειδική επιτροπή, έγινε βράβευση κατά σειρά των Βασιλικής Τέα, Κ. Καραμπερόπουλου και Ευαγγελίας Βισβίκη. Έπαινοι απονεμήθηκαν στους Δημ. Καραμπερόπουλο, Μαρία Κωστοπούλου και Ζωή Νασίκα. Άλλοι τρεις έπαινοι δόθηκαν από το Σώμα Ελληνίδων Οδηγών Βελεστίνου στους Κ. Καραμπερόπουλο, Δ. Καραμπερόπουλο και σε άλλον μετέχοντα με την υπογραφή "Ερασιτέχνης".

Ας επανέλθουμε στα δημοτικά.

Όπως αναφέρθηκε, ο Αντ. Πάντος απολύθηκε από τη Χούντα στις 29 Απριλίου 1972. Τότε διορίστηκε δήμαρχος Βελεστίνου ο βιομήχανος Κων. Μπαλαμώτης.

Μετά τη Δικτατορία και συγκεκριμένα στις 18 Σεπτεμβρίου 1974 διορίστηκε υπηρεσιακός δήμαρχος Βελεστίνου ο διευθυντής του δημοτικού σχολείου Κων. Ψαχούλας με αντιδήμαρχο τον Αντώνιο Πάντο. Ο υπηρεσιακός δήμαρχος έμεινε ως τις 31-5-75.

Οι πρώτες εκλογές, μετά τη μεταπολίτευση, έγιναν στις 30 Μαρτίου 1975, οπότε αναδείχθηκε δήμαρχος ο Βασίλης Καραμπερόπουλος, που έμεινε στην αρχή επί τρεις τετραετίες. Συγκεκριμένα ο Β. Καραμπερόπουλος διετέλεσε δήμαρχος Βελεστίνου επί μία δωδεκαετία, ήτοι από 1ης Ιουνίου 1975 έως 31ης Δεκεμβρίου 1986.

Το πρώτο μετά τη μεταπολίτευση δημοτικό συμβούλιο απο-

τελούσαν οι Βασ. Καραμπερόπουλος, Νικ. Λαΐτσος, Απ. Κολοκοτρώνης, Γ. Παπατόλιας, Κυρ. Βισβίκης, Δημ. Αναγνώστου, Στ. Καραβασίλης, Δημ. Τέας, Χρ. Χριστοδούλου, Γ. Σιουμουρέκης. Το συμβούλιο αυτό και τα δύο επόμενα, με δήμαρχο τον Βασ. Καραμπερόπουλο, είχαν αξιοζήλευτη δραστηριότητα, έκδηλη για όσους παρακολουθούσαν από κοντά την ανάπτυξη του Βελεστίνου. Η δημοτική αυτή δραστηριότητα συνοψίζεται στα παρακάτω:

Βασίλειος Καραμπερόπουλος Δήμαρχος Βελεστίνου επί μία δωδεκαετία (1975-1986).

Α. - Στον τομέα της εκτέλεσης έργων

1) Κατασκευάστηκαν εξυπαρχής πέντε πλατείες (Χλόης, Ρήγα Φεραίου, Ωρολογίου, Συνοικισμού, Μιτζίτ).

2) Ασφαλτοστρώθηκαν δρόμοι στο Βελεστίνο και στη Χλόη, συνολικού μήκους πλέον των 20.000 μέτρων.

3) Εκτελέστηκαν έργα αγροτικής οδοποιίας σε πολλά χιλιόμετρα.

4) Κατασκευάστηκαν τσιμενταύλακες αρδευτικού δικτύου, μήκους είκοσι χιλιάδων περίπου μέτρων.

5) Κατασκευάστηκε η τριώροφη οικοδομή του Δημαρχείου, το ισόγειο της οποίας χρησιμοποιείται ως ΚΑΠΗ.

6) Έγινε αξιοποίηση των βοσκοτόπων με την κατασκευή δρόμων, με την κατασκευή ποτιστρών και με την παραχώρηση οικοπέδων για ανέγερση ποιμνιοστασίων.

7) Έγινε επικάλυψη του ρέματος Συνοικισμού και διευθέτηση του ρέματος Ξηριά, που διασχίζει την πόλη.

8) Κατασκευάσθηκε, με τις ενέργειες της δημοτικής αρχής, σε σύντομο διάστημα, το Κέντρο Υγείας Βελεστίνου και άρχισε το έργο του Βρεφονηπιακού Σταθμού (το 1985).

9) Έγινε επέκταση του δικτύου υδρεύσεως και προβλέφθηκε η απρόσκοπτη υδροδότηση με νέες γεωτρήσεις (στο Βελεστίνο και στη Χλόη) και εγκατάσταση νέων αντλητικών συγκροτημάτων (τεσσάρων στο Βελεστίνο και δύο στη Χλόη).

10) Δημιουργήθηκε επί των ημερών της δημοτικής αρχής Καραμπεροπούλου ο οικισμός του 304 ΠΕΒ με 100 κατοικίες και πλήρες οδικό δίκτυο, καθώς και δίκτυα φωτισμού και ύδρευσης.

11) Έγιναν προτάσεις για παραχώρηση εκτάσεων προς ίδρυση πανεπιστημιακής σχολής, ανέγερση εργατικών κατοικιών και ανέγερση διδακτηρίων.

12) Επεκτάθηκε και διαμορφώθηκε ο χώρος του νεκροταφείου.

Β. - Στον πολιτιστικό τομέα και στον τομέα ανάπτυξης της πόλης

1) Οργανώθηκαν με πολλή επιτυχία οι γιορτές "Ρήγια" που έχουν ήδη καθιερωθεί σε ετήσια βάση.

2) Κατασκευάσθηκε και στήθηκε το γλυπτό έργο με τον μαρμάρινο ανδριάντα του Ρήγα.

3) Μεταφέρθηκε η προτομή στο χώρο του σπιτιού του Ρήγα.

4) Αξιοποιήθηκαν με την εκτέλεση σειράς έργων οι χώροι του ανδριάντος, του σπιτιού του Ρήγα και της Υπέρειας Κρήνης.

5) Καθιερώθηκε το ελεύθερο Πανεπιστήμιο με την οργάνωση διαλέξεων και την ανοικτή αντιπαράθεση κομμάτων και οργανώσεων σε θέματα αγροτικά, ιατρικά, εργατικά, αυτοδιοίκησης και άλλα.

6) Έγιναν εκλογές για ανάδειξη συνοικιακών συμβουλίων. Μετά τον τερματισμό της θητείας Καραμπερόπουλου ο θεσμός καταργήθηκε όπως και το Ελεύθερο Πανεπιστήμιο.

7) Οργανώθηκαν από τον Δήμο εκδηλώσεις για τις επετείες Πολυτεχνείου, Κιλελέρ, Πρωτομαγιάς, ΕΠΟΝ και άλλες.

8) Εξελέγη ο ίδιος ο δήμαρχος Βελεστίνου και στις τρεις πε-

ριόδους μέλος της διοίκησης της τοπικής Ένωσης δήμων και κοινοτήτων και υπήρξε εισηγητής θεμάτων σε όλα τα ετήσια συνέδρια.

9) Ιδρύθηκαν στο Βελεστίνο με ενέργεια του Δήμου υποκαταστήματα του ΙΚΑ και της ΑΤΕ. Ακόμη, επανιδρύθηκε το 1986 το Ειρηνοδικείο Φερών, χωρίς όμως να επιτευχθεί μεταγενέστερα η λειτουργία του.

10) Ρυθμίστηκε κατά τον ευνοϊκότερο τρόπο, χάρη στη δημοτική αρχή Καραμπερόπουλου το θέμα “Σαρηγκιόλ”, ένα θέμα που αποτελούσε αιμορραγία για τον Δήμο και εκκρεμούσε από το 1954. Για το “Σαρηγκιόλ” φυλακίστηκαν κτηνοτρόφοι και ξοδεύτηκαν μεγάλα ποσά σε δικαστήρια. Σήμερα ανενόχλητοι οι κτηνοτρόφοι χαίρονται τα αγαθά της ελεύθερης βοσκής στο επίδικο λιβάδι.

Τον Βασίλη Καραμπερόπουλο διαδέχθηκε στη δημοτική αρχή Βελεστίνου ο Δημήτριος Καζάς, που αναδείχθηκε στις εκλογές της 12ης Οκτωβρίου 1986.

Δημοτικοί σύμβουλοι που τον πλαισίωσαν κατά τη θητεία του ήταν οι Χρ. Παπαποστόλου, Βασ. Κουντούρης, Νικ. Βαϊόπουλος, Κων. Σιουμουρέκης, Νικ. Γεωργαλιός, Γεωργ. Παπαγεωργίου, Γεωργ. Φώτης, Ευαγγ. Αλεξίου, Νικ. Παπανικολάου, Χαρ. Ντόντος, Ευθ. Αλεξίου και Στεφ. Γούλας (πάρεδρος).

Τα πλέον αξιόλογα έργα που εκτελέστηκαν επί των ημερών της δημοχρτίας Καζά μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

1) Δημοτικός ηλεκτροφωτισμός από τον σιδηροδρομικό

Δημήτριος Καζάς, Δήμαρχος Βελεστίνου στην τετραετία 1987-1990. Στη φωτογραφία με τη γυναίκα του

σταθμό ως την είσοδο του Βελεστίνου με μεγάλες κολόνες και μοντέρνα φωτιστικά σώματα και στη συνέχεια στον κεντρικό δρόμο της αγοράς με ωραίους μπρούτζινους στύλους παραδοσιακού τύπου.

2) Αναβάθμιση των διδακτηρίων, Στοιχειώδους και Μέσης, εξ ολοκλήρου με αποκατάσταση κεντρικής θέρμανσης και άλλα αναγκαία.

3) Αγροτική οδοποιία, κυρίως, για εξυπηρέτηση της κτηνοτροφίας, μήκους 50 χιλιομέτρων.

4) Εξωραϊσμός της πλατείας όπου το σπίτι του Ρήγα.

5) Επέκταση του δικτύου υδρεύσεως.

6) Εγκαταστάσεις αθλοπαιδιών στο στάδιο και στα σχολεία.

Τα άλλα έργα της θητείας του ο Δ. Καζάς τα εθεώρησε συνήθη τρέχοντα και δεν τα εμνημόνευσε αναλυτικά.

Γαρ. Γεροβασίλης, Δήμαρχος Βελεστίνου από 1ης Ιανουαρίου 1991.

Επόμενος δήμαρχος είναι ο Γαρούφαλλος ή Λάκης Γεροβασίλης, υποδιευθυντής της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Βόλου, που αναδείχθηκε στις εκλογές της 14ης Οκτωβρίου 1990 ⁷⁶.

Ο Γεροβασίλης ανέλαβε δήμαρχος Βελεστίνου από 1ης Ιανουαρίου 1991 με δημοτικούς συμβούλους τους Δημ. Σαββανάκη, Χαρ. Ντόντο, Νικ. Γεωργαλιό, Γεωργ. Φώτη, Γεωργ. Παπαγεωργίου, Βασ. Βαϊόπουλο, Νικ. Καραγκιόζογλου, Ευαγγ. Αλεξίου, Δ. Καζά, Κων. Σιουμουρέ-

κη, Δ. Κουβάτα και Κ. Μούτσιο (πάρεδρο Χλόης).

Φυσικά, εφόσον η θητεία συνεχίζεται, δεν μπορεί να γίνει καταγραφή και αξιολόγηση των έργων της παρούσης δημοτικής αρχής. Σίγουρα ο ζήλος υπάρχει και ας συνοδευτεί από τις ευχές για επαρκή χρηματοδότηση και αποδοτική δραστηριότητα.

76) Οι εκλογές δημάρχων από το 1975 και μετά είναι άμεσες.

Πόσο πράσινο υπάρχει ακόμη;

Και δύο λόγια τώρα ως κατακλείδα:

Ενας Γάλλος δημοσιογράφος ο Ερρίκος Τιρό, έφθασε στο Βελεστίνο τον Απρίλη του 1897 ως ανταποκριτής του περιοδικού “Le Tour du Monde” για να παρακολουθήσει τις ιστορικές μάχες από την πρώτη γραμμή του μετώπου.

Όταν τον επόμενο χρόνο δημοσίευσε τις εντυπώσεις του, πριν περάσει στα πολεμικά γεγονότα έδωσε μια εικόνα της ατμόσφαιρας που επικρατούσε στο τραίνο, με το οποίο κάλυψε τη διαδρομή από το Βόλο και στη συνέχεια ανέφερε ⁷⁷.

“Στις 9 το πρωί φθάνουμε στο Βελεστίνο. Ένα όμορφο, πολύ σκιερό δρομάκι, μας οδηγεί γρήγορα στο κέντρο της μικρής πόλης που έχει κιόλας εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους της. Υστερα από μια γρήγορη ματιά στην όμορφη πλατεία με τη λιμνούλα ανεβαίνω γρήγορα στο κοντινό ύψωμα, απ’ όπου θα μπορώ να παρατηρήσω τις θέσεις του στρατού και την πορεία των επιχειρήσεων...”.

Ας ξαναφέρουμε τώρα μπροστά μας το όμορφο σκιερό δρομάκι και τη γραφική λιμνούλα, τη χιλιοτραγουδισμένη στο πέραςμα των αιώνων. Ας θυμηθούμε ακόμη τον άγγλο συγγραφέα Κάρολο Τσέστων που το 1887 παρουσίασε το Βελεστίνο ως καταφύγιο αναριθμητών αηδόνων και ας ρωτήσουμε σήμερα, έναν αιώνα μετά: Το ιστορικό κεφαλοχώρι, η ωραία μικρή πολιτεία του 1992, με την αναμφισβήτητη τεχνολογική πρόοδο της εποχής, έχει άραγε ακόμη άφθονο πράσινο; Διέσωσε κάποια σκιερά δρομάκια και εξακολουθεί τάχα να μαγνητίζει τα γλυκόλαλα αηδόνια; Αν η απάντηση είναι αρνητική, ας προχωρήσουμε σε περισκεψη και σε ανάλογες φροντίδες. Και ο Δήμος Βελεστίνου και οι κάτοικοι της πόλης και όλοι εμείς που μελετούμε με αγάπη και πόνο τα περασμένα και τα σύγχρονα αυτού του τόπου.

77) Henri Turot “Η Κρητική Επανάσταση και ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897” (μετάφραση Λοΐσκα Αβαγιανού), “Ειρμός”, Αθήνα 1991, σ. 178.

**Φαίνεται να υπάρχει ακόμη
πράσινο στην περιοχή
Βελεστίνου, όπως
δείχνουν οι φωτογραφίες.
Επάνω το Κεφαλόδρυσο,
φωτογραφημένο
το 1989 από τη μηχανικό
Ευαγγελία Κυρ. Βισθίκη.
Κάτω αριστερά το "Διάβα
στο ρουμάνι", τραβηγμένο
τον Αύγουστο του 1992
από τον παιδίατρο
Δημήτριο
Καραμπερόπουλο.**

Η Οργανωτική Επιτροπή του Β' Επιστημονικού Συνεδρίου στο Βελεστίνο. Στο θήμα ο πρόεδρος Δημ. Καραμπερόπουλος και στο τραπέζι οι Δ. Κογκούλης, ταμίας, Ν. Σίγουρας, αντιπρόεδρος και Π. Καμηλάκης, γραμματέας.

Από τις εργασίες του Β' Επιστημονικού Συνεδρίου "Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγα" (2-4 Οκτωβρίου 1992). Δεξιά ο πρόεδρος της συνεδρίασης Αθαν. Καραθανάσης, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και αριστερά η δημοσιογράφος και συγγραφέας Νίτσα Κολιού, ενώ αναπτύσσει το θέμα "Δήμος Φερών και Βελεστίνο στα τέλη του 19ου αιώνα".

Βιβλιογραφία

- Ανακατωμένος Αδάμ: "Τα νέα όρια της Ελλάδος", Αθήναι, 1887.
- Βαλαμουτόπουλος Χρ.: "Ρήγας ο Φεραίος", Αθήναι, 1891.
- Βουτυράς Σ.: "Λεξικόν Ιστορίας και Γεωγραφίας", 9ος τόμος, Κωνσταντινούπολις, 1890.
- Γεωργιάδης Ν.: "Η Θεσσαλία", Βόλος, 1894.
- Dodwell Ed.: "A Classical and Topographical Tour through Greece during the years 1801, 1805 and 1809", London, 1819.
- Δρακάκη Αλεξ. - Κούνδουρου Στυλ.: "Αρχεία περί της συστάσεως και εξελίξεως των δήμων και κοινοτήτων 1836-1939 και της διοικητικής διαρρέσεως του Κράτους", Αθήναι, 1939.
- Εκδοτική Αθηνών: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμοι 13ος και 14ος, Αθήνα.
- Εμπορικός Σύλλογος Βόλου: "Οδηγός νομού Μαγνησίας", Βόλος, 1901.
- Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα: "Υπέρεια", τόμος Α, Αθήνα, 1990.
- Εταιρεία Θεσσαλικών Ερευνών: Αρχείο Θεσσαλικών Μελετών, τόμ. Θ, Βόλος 1991.
- Θεόφιλος Γ.: "Βιογραφία Ρήγα του Φεραίου", Λάρισα, 1895.
- Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τ. 23ος, Λάρισα, 1993
- Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία των Θεσσαλών: "Θεσσαλικά Χρονικά", Αθήνα, 1965.
- ΚολιούΝίτσα: "Τυπο-φωτο-γραφικό πανόραμα του Βόλου", Αθήνα, 1991.
- Λάμπρος Σπυρ.: "Μικταί σελίδες", Αθήναι, 1905.
- Leake W.: "Travels in Northern Greece", τόμος 4ος, Άμστερνταμ, 1967.
- Μάγνης Νικ.: "Περιήγησις ή τοπογραφία της Θεσσαλίας", Αθήναι, 1860
- "Μέλισσα", εκδοτικός οίκος: "Τα ιστορικά", τόμος 8ος, τεύχη 14-15, Ιούνιος - Δεκέμβριος 1991.

- Οικονομόπουλος Ηλίας: “Μεγάλη Γεωγραφία της Ελλάδος”, Αθή-
 ναι, 1901.
- Οικονομούπουλος Ηλίας: “Ιστορία του Ελληνοτουρκικού Πολέ-
 μου”, τόμος Β', Αθήναι, 1898.
- Παπαγιαννάκης Λευτέρης: “Οι Ελληνικοί Σιδηρόδρομοι” (1882-
 1910), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1982.
- Πρόντζας Βαγγέλης: “Οικονομία και Γαιοκτησία στη Θεσσαλία
 (1881-1912) Τα τεκμήρια”, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής
 Τραπέζης, Αθήνα, 1992.
- Σκόκος Κων.: “Εθνικόν Ημερολόγιον”, Αθήναι, 1896.
- Σπηλιωτόπουλος Αντ.: “Ιστορία του Ελληνοτουρκικού Πολέμου
 1897”, τόμος Β', Αθήναι 1897.
- Σχολάριος Δωρόθεος: “Εργα και ημέραι”, Αθήναι, 1877.
- Τυγοτ Ηενρι: “Η Κρητική Επανάσταση και ο Ελληνοτουρκικός
 Πόλεμος του 1897, Ειρμός, Αθήνα, 1991.
- Υπουργείον Εσωτερικών: “Πίνακες των επαρχιών Ηπείρου και
 Θεσσαλίας κατά την απογραφήν του 1881”, Αθήναι, 1881.
- Υπουργείον Οικονομικών: “Μελέτη περί της εν Θεσσαλία εγγεί-
 ου παραγωγής”, Αθήναι, 1896.
- Φιλαδελφεύς Αλεξ.: “Ακτίνες εκ της Θεσσαλίας”, Αθήναι, 1897.
- Φιλιππίδης Αργ.: “Τα περισωθέντα έργα”, Αθήναι, 1978.

Αρχεία εφημερίδων και περιοδικών:

“Αιών” (Αθηνών)	“Πετεινός” (Βόλου)
“Βώλος” (Βόλου)	“Πήλιον” (Βόλου)
“Δημητριάς” (Βόλου)	“Προμηθεύς” (Βόλου)
“Εθνικόν Μεγαλείον” (Βόλου)	“Σημαία” (Βόλου)
“Ελευθερία” (Βόλου)	“Ταχυδρόμος” (Βόλου)
“Εστία” (Αθηνών)	“Le Tour du Monde” (Paris)
“Θεσσαλία” (Βόλου)	“The Illustrated London News” (London)
“Κήρυξ” (Βόλου)	“Τύπος” (Βόλου)
“Λαός” (Βόλου)	“Φωνή του Λαού” (Βόλου)
“Μη χάνεσαι” (Αθηνών)	“Φωνή των έξω Ελλήνων” (Βό- λου)
“Νέα Θεσσαλία” (Βόλου)	“Ωρα” (Αθηνών)
“Παγασαί” (Βόλου)	
“Πανθεσσαλική” (Βόλου)	
“Πατρίς” (Βόλου)	

Ευρετήριο Ονομάτων

A

Αβαγιανού Λοΐσκα 147
Αγγελής Γ. (Αγ. Γεωργίου Φε-
ρών) 103
Αγγελής Γ. (Βελεσίνου) 62
Αγιά 16, 47
Άγιος Γεδεών 12, 28
Άγιος Γεώργιος Φερών 11, 12, 14,
21, 22, 23, 25, 26, 28, 35, 36,
40, 51, 54, 80, 86, 91, 103, 104,
118, 120
Άγιος Δημήτριος 12
Αγορόπουλος Γ. 139
Άγραφα 15
Αδμητος 22, 110
Αερινόν 12, 141
Αθηναγόρας, πατριάρχης 115
Αιάντειον 55
Ακριβός Π. 89
Ακριβός Τριαντ. 121
Ακριβούσης Ιωάν. 135
Αλεξανδρής Αθ. 31, 45
Αλεξίου Αθ. 122, 126, 128
Αλεξίου Γ. 103
Αλεξίου Ευάγγ. 145, 146
Αλεξίου Ευθ. 145
Αλή Πασάς 16
Αλλαμανή Έφη 26
Αλμυρός 12, 17, 21, 32, 52, 91, 122
Αναγνώστου Δημ. 25, 143
Ανακατωμένος Αδάμ 34, 151
Ανδρεάδης Δημοσθένης 68
Ανδρουλιδάκης Κ. 38
Ανταμπιγλί 91
Αντάρης Δ. 36
Αποστολίδης Αλέκος 104
Αποστολίδης Ανδρέας 104
Αποστολίδης Αριστείδης ή Ατρεί-
δης 46, 104, 106
Αποστολίδης Ιάσων 106
Αποστολίδης Μαργαρίτης 20, 45,

46, 47, 49, 50, 57, 58, 59, 60,
61, 66, 72, 74, 102, 104-109
Αποστολίδης Νικόλαος 104
Αποστολίδης Περικλής 61, 95, 102,
104, 105
Αποστολίδης Ρήγας 106
Αποστολίδης Χρίστος 104, 106
Αποστολόπουλος Αθαν. 137
Αργύρης Ιωάν. 74
Αρδουάν 12
Αρμενίου δήμος 52
Αστεριάδης Ιωάν. 31
Αΰφαντής Αν. 121
Αΰφαντής Απ. 35
Αΰφαντής Κων. 121

B

Βαΐόπουλος Βασ. 146
Βαΐόπουλος Νικ. 145
Βαΰρης Αχιλ. 74
Βαΐτόπουλος Δ. 44
Βαλαμουτόπουλος Χρ. 61, 64, 92,
94, 95, 151
Βαρδούλης Γεώργιος 135
Βαρδούλης Γιάννης 133
Βαρδούλης Δημήτριος 133
Βαρλαμίδης Χρ. 73, 74
Βαρούσι 15, 18
Βεζύρης 17
Βελισσαρίου Ιωάν. 92
Βενέτης Ζήσης 89
Βενετοπούλου Ελευθερία 105
Βενιζέλος Ελευθ. 116
Βιέννη 33
Βισβίκη Ευαγγελία 142, 148
Βισβίκης Θ. 58, 59, 89
Βισβίκης Κυρ. 121-128, 134, 143
Βισβίκης Κώστας 134
Βογιατζής Ιωάν. 45
Βογιατζής Τριαντ. 47
Βοιβηής 22, 23, 25, 36, 48, 66, 72

Βοίβης δήμος 11, 32, 44, 45, 47,
51, 52
Βολάγκας Δημ. 129, 130
Βόλος 12, 21, 22, 23, 24, 25, 27,
29, 30, 31, 32, 40, 41, 44, 49,
52, 53, 54, 64, 65, 70, 73, 74,
77, 80, 81, 84, 87, 89, 90, 91,
98, 106, 107

Bonnesseur Ch. 82

Boudier 69, 85

Βουτυράς Σ. 56, 151

Βυζάντιος Στέφανος 25

Γ

Γαβριηλίδης Κ. 116

Γελαγώτης Νικ. 129, 130

Γερμί 11, 12, 28, 51, 56

Γεροβασίλης Γαρ. 142, 146

Γεροβασίλης Ζήσης 136

Γεωργαλιός Γ. 104

Γεωργαλιός Νικ. 145, 146

Γεωργιάδης Ν. 26, 27, 151

Γεώργιος βασιλιάς 77

Γιαννακόπουλος Δ. 31, 32, 35, 36,
37, 45, 86, 89, 102, 103, 104,
109, 111

Γιαννακόπουλος Ζήσης 103

Γιαννακόπουλος Θαν. 103

Γιαννακόπουλος Ιωάν. 73

Γιαννακόπουλος Στέλιος 103, 121,
122, 128

Γιάννινα 16, 17

Γιαννίτζης Κ. 45

Γιαννόπουλος Δ. 57, 59, 60, 66, 68,
72, 73, 88, 89, 94, 95, 102, 109,
110

Γιαννόπουλος Ιωάν. 31

Γιαννόπουλοι Αδελφοί 43, 44, 53,
72

Γιαννοπούλου Άλκηστις 110

Γιασλακιώτη Ν. 142

Γιασλακιώτης Απ. 137

Γκιουλέκας Δ. 64

Γκλαβάνης Τζών 139

Γκοτινάκος Ιωάν. 134

Γκουντέλιας Δημ. 139

Γορίτσα 27

Γούλας Δημ. 128-129

Γούλας Κ. 89

Γούλας Στεφ. 145

Γούσης Γιάννης 132

Γούσης Δημ. 136

Δ

Δαμασκηνός μητροπολίτης 139

Δανιλόπουλος Θεμ. 31

Δελημήτρος Γ. 121

Δερβίσης Σερ. 126

Δεσποτόπουλος Π. 137

Δηλιγιάννης Θ. 72, 73, 77

Διανελόπουλος Γ. 31

Dodwell Ed. 151

Δομοκός 78, 82

Δρακάκης Αλέξ. 11, 151

Δράμαλης Γεώργ. 31

Ε

Ελασσόνα 26

Εμβέρ Πασάς 81

Εσφιγμενίτης Ζωσιμάς 62

Ετέμ Πασάς 80

Ευθυμίου Ιωάν. 47

Εύβοια 12, 55

Ζ

Ζαλοκώστας Γ. 91, 93

Ζαπαντούλης Π. 126

Ζάγκο 31

Ζάχος Ευστάθιος 59, 60, 73

Ζέρβας Ναπ. 116

Ζησόπουλος Κ. 89

Η

Ήπειρος 23, 27, 90, 152

Haupt C. 79

Θ

Θεοδωρόπουλος Θ. 121

Θεόφιλος Γεώργ. 30, 31, 151

Θεσσαλία 9, 11, 16, 22, 23, 25, 26,
27, 31, 32, 37, 38, 40, 43, 47,
49, 55, 61, 70, 73, 75, 76, 77,
80, 89, 90, 92, 102, 104, 107,
109, 151, 152

I

Ιάσων 22, 91, 110
Ιατροίδης Δημ. 139, 140
Ιατρού Αντ. 129, 135
Ιωαννίδης Ιωάν. 31, 45
Ιωάννου Μαριγούλα 104
Ιωάννου Φίλ. 104

K

Καζάς Δημ. 145-146
Καλαμπάκα 38, 40, 90
Καλλικιάτης Παρασκευάς 41
Καλόγερος Δ. 128
Καλόγερος Θ. 128
Καλογήρου Θ. 124
Καμηλάκης Π. 149
Κανάλια 11, 14, 23, 37, 45, 51
Κανάρης Κων. 138, 139, 142
Καντζιλιέρης Ηλ. 101, 102
Καντήραγα 105, 107
Καπετανάκης Γρηγ. 47, 48
Κάπουρα 11, 14, 23, 51
Καραβασίλης Στ. 143
Καραβασίλης Χρ. 135
Καραβατσέλος Α. 66
Καραγκιόζογλου Νικ. 146
Καραθανάσης Αθ. 149
Καραμανλής Κων. 140
Καραμανώλης Οδυσ. 130, 136
Καραμπαϊράμ 103
Καραμπερόπουλος Αθαν. 111
Καραμπερόπουλος Βασ. 98, 138,
142-145
Καραμπερόπουλος Δημ. 111, 141,
142, 148, 149
Καραμπερόπουλος Κ. 142
Καραμπερόπουλος Σταύρος
111, 122, 128
Καραπατής Τριαντ. 130, 138

Καρασμάνογλου Απ. 127
Καρασμάνογλου Ζ. 45
Κάργας Γ. 103
Καρδίτσα 40, 54, 92
Καρκαβίτσας Ανδρ. 67
Κάρλα 18, 23, 25
Καρτάλης Αντ. 86
Καρτάλης Γεώργ. 32, 45, 66
Καρτάλης Γεώργ. του Αντ. 135
Καρτάλης Ιωάννης 32, 86, 95
Καρταπάνης Γρηγ. 105
Καυκιάς Γ. 133
Κερασιά 11, 51
Κίπεροτ 26
Κιρχόμπασι 21
Κλείτσας Δημ. 71
Κογκούλης Δημ. 35, 62, 109, 120,
149
Κόκκινα 105
Κοκκίνα 12, 106, 108, 109
Κοκκινόβραχος 12
Κολιού Νίτσα 27, 28, 149, 151
Κολοκοτρώνη Αδελφοί 124
Κολοκοτρώνης Απ. 143
Κολοκοτρώνης Ν. 125
Κόνιαρι 11, 12, 17, 21, 28, 56
Κονοσπύρης Ιωάν. 63
Κοπανάρης γιατρός 96
Κορδάτος Γιάννης 19
Κουβάτας Δ. 146
Κούνδουρος Στυλ. 11, 151
Κουντούρης Βασ. 145
Κουντούρης Δημ. 112, 115-117, 130
Κουντούρης Μιχ. 92, 112, 116
Κράνοβο 17, 18, 114
Κυργούσης Μιχ. 92
Κυρίκος Εναρίστο 75
Κωνσταντέλλος Γεώργ. 121
Κωνσταντέλλος Κ. 89
Κωνσταντίνου Γιαννίτσης 31
Κωστοπούλου Μαρία 142

Λ

Λαϊτσος Νικ. 143

Λάμπρος Σπυριδών 62, 72, 94, 96,
151

Λάρισα 14, 16, 21, 22, 23, 24, 25,
26, 29, 30, 31, 38, 40, 48, 54, 71,
84, 90

Λαφαζάνης Μιχ. 68

Λεονάρδος Ιωάν. 25

Λεούσης Χρ. 96

Λεχώνια 27

Leake W. 14, 151

Λήκ Γουίλλιαμ 14, 17

Μ

Μάγνης Νικ. 21, 23, 151

Μακεδονία 26

Μακρής Αχιλ. 135-136

Μακρής Δ. 139, 140

Μακρόπουλος Ιωάν. 88

Μακρινίτσα 52, 96, 97, 98

Μαργαριτόπουλος Αθ. 118-121

Μαργαριτόπουλος Κώστας 120,
121

Μαργαριτόπουλος Νίκος 120

Μαργαριτόπουλος Στέργιος 120

Ματσούκας Σπ. 98, 99, 102, 119,
120

Μελέτης Σ. 33

Μηλιαράκης Αντ. 24, 25

Μηλίνα 65

Μικρό Περιβολάκι 56

Μιτόπουλος Γεώργ. 89

Μοσχობάκης Ν. 96, 97

Μουκταρέλης Αναγν. 31

Μουρισόκας Κ. 127

Μουσαφακλή 11, 12, 24, 28, 51, 55,
91, 106, 108

Μουσταφά Μπαϊρακτάρ 16

Μούτσιος Κ. 129, 146

Μουχταρέλος Χ. 86

Μπαλαμούτης Μ. 128

Μπαλαμώτης Κων. 142

Μπαλατσού Θεοχ. 89

Μπανίκας Χρ. 89

Μπαντέκας Ρήγας 135

Μπασμπανέλος Μιχ. 64

Μπέλλας Θ. 129, 130

Μπεχλιβάνη Ζωή 112

Μπομπότης Αθ. 129, 130

Μπομπότης Γ. 136

Μπομπότης Μιχ. 122

Μπουραζάνι 48

Ν

Νασίκα Ζωή 142

Νασίκας Αθ. 103

Νιμπής Γ. 135

Νταμπεγλί 11, 12, 28, 51, 56, 86

Ντομουσάρ 12

Ντόντγουελ Έντουαρντ 19

Ντόντος Δημ. 136

Ντόντος Ζήσης 120

Ντόντος Ι. 129, 134

Ντόντος Μάκης 132

Ντόντος Νάκος 134

Ντόντος Στέργιος 63, 102, 103,
111, 115, 117

Ντόντος Στέργιος γιατρός 134,
135

Ντόντος Χαρ. 145, 146

Ο

Όθρυς 22

Οικονομάκης Τάκης 117, 127

Οικονομίδης Ιωάν. (Γιαννακός)
40, 104, 121

Οικονομίδης Παν. 40

Οικονομίδης Χρ. 121

Οικονομόπουλος Ηλίας 62, 78, 152

Οικονόμου Δημ. 92

Οικονόμου Χρ. 69, 70, 110

Ουζλάρ 11, 12, 24, 51, 55, 91

Π

Παγασητικός 25

Παλαιόν 12

Παναγιωτόπουλος Φ. 137, 139

Παναγιώτου Κ. 121

Παναγιώτου Χρ. 121

Πανουργιάς Θύμιος 101, 102

Πάντος Αντ. 136-142

- Πάντος Γ. 140
 Πάντος Ευστ. 141, 142
 Παπαγεωργίου Γ. 145, 146
 Παπαγεωργίου Ν. 32, 45, 139
 Παπαγεωργίου Σταύρος 141
 Παπαγιαννάκης Λευτ. 40, 152
 Παπαγιάννης Απ. 118
 Παπαδάκης Δ. 126
 Παπαδάκος Γ. 139
 Παπαδανιήλ Γ. 121
 Παπαδημητρίου Αντ. 74
 Παπαδημητρίου Δρ. 79
 Παπαδημητρίου Χρ. 96, 98
 Παπαδήμος Απ. 45
 Παπαζήση Ζωή 132
 Παπαζήσης Γ. 115, 129-131, 134
 Παπαζήσης Χρ. 102, 131
 Παπαθανασίου Απ. 132
 Παπαθανασίου Ελένη 133
 Παπαθανασίου Κίτσα 132
 Παπαθανασίου Στέργιος 121
 Παπαθεοδώρου Ζήσ. 89
 Παπαϊωάννου Γ. 129
 Παπανικολάου Θαν. 92
 Παπανικολάου Νικ. 145
 Παπαποστόλου Γ. 135-136
 Παπαποστόλου Χρ. 145
 Παπαρριζός Ζήσης 112
 Παπαρριζός Ιωάν. 111-115
 Παπαρριζός Νικ. 114, 115
 Παπαρριζόν Φανή 112
 Παπασταύρου Αγγελική 71
 Παπατόλιας Απ. 134-135
 Παπατόλιας Βασ. 133
 Παπατόλιας Γ. 143
 Παπατόλιας Κων. 136
 Παπατόλιας Στέργιος 135
 Παπαχρυσάνθου Β. 79
 Παράσχος Αχιλ. 91
 Πασχάλης Μιχ. 31
 Πάσχος Β. 123-125
 Πελασιγιώτης 25, 43, 52
 Πελοπόννησος 43
 Περιβλεπτον 12
 Περιβόλι Γρεββενών 115, 130, 132
 Περούσφι 11, 12, 24, 28, 40, 51,
 54, 55, 90, 105, 112
 Πετζόπουλος Θωμάς 140
 Πετροχείλου Φίλα 104
 Πετρώφ Ιβάν 91
 Πήλιο 14, 22, 92
 Πιλάφ Τεπέ 89
 Πίνδος 15, 67, 132
 Πιτούλης Αθ. 139
 Πλατούτσας Κ. 98
 Πολίτης Παν. 46, 50, 51, 61, 66,
 73, 74
 Πολυδάμο 103
 Πολυμέρου Αικατερίνη 109
 Πορταριά 114
 Προόντζας Βαγγ. 152
Ρ
 Ρήγας Βελεστινλής 9, 10, 22, 29,
 31, 34, 49, 53, 60, 61, 64, 68,
 69, 70, 91-102, 110, 119, 120,
 127, 140, 141, 143, 144, 151
 Ριζόμυλο 14, 18, 21, 22, 72
 Ρούμπος Παν. 93, 98, 120
Σ
 Σαββανάκης Βασ. 35, 44, 62, 64
 Σαββανάκης Δημ. 146
 Σαΐτ Αγάς 17
 Σακελλαρίδης Γ. 96
 Σαράντης Γ. 132
 Σαράντης Στέργιος 112-115
 Σαρατζί 11, 12, 24, 28, 33, 51, 55,
 91
 Σαράτση Πηνελόπη 114
 Σαράτσης Δ. 86, 114
 Σέσκλο 11, 12, 14, 23, 28, 51, 54,
 55, 91, 95
 Σίγουρας Ανδρ. 135
 Σίγουρας Ν. 64, 149
 Σιουμουρέκης Γ. 143

Σιουμουρέκης Κων. 145, 146
 Σιουμουρέκης Στέργιος 63
 Σιούρας Π. 133
 Σκόκος Κ. 70, 152
 Σκόπελος 12
 Σκοτούσης δήμος 36, 52, 103
 Σκουφογιάννης Αντ. 128
 Σκυλίσης Ισιδωρίδης 92
 Σμολένσκης Κ. 77, 80, 140
 Σουγιουλτζόπουλος Βασ. 139
 Σούτσος Σκαρλάτος 28
 Σπανόπουλος Γεώργ. 47
 Σπεράντζας Θεοδόσης 19
 Σπηλιωτόπουλος Αντ. 78, 152
 Σπυρόπουλος Ν. 78
 Σταθακόπουλος Ιωάν. 95
 Σταματιάδης Ν. 74
 Σταματόπουλος Μ. 86
 Στεργιόπουλος Δημ. 17, 50, 63, 77,
 92, 106, 128
 Στουρνάρα Αδελφοί 96
 Στουρνάρας Κ. 110
 Στουρνάρας Π. 105
 Στουρνάρας Στέφ. 20, 62, 67, 105
 Συγγρός Ανδρέας 64
 Σχινάς Νικ. 73
 Σχολάριος Δωρόθεος 23, 25, 152
Τ
 Τακταλασμάν 11, 28, 51, 56
 Τάταροι 17
 Τέα Βασιλική 142
 Τέας Δημ. 136, 137, 143
 Τέτσας Ι. 126
 Τζεδίτ Νιζάμ 16
 Τζίμας Αναγν. 35
 Τιρό Ερρ. 147
 Τιγο Henri 147, 152
 Τίτσιας Ιωάν. 137
 Τίτσιας Μιχ. 129-130
 Τοπάλης Κ. 73, 84
 Τριανταφυλλίδης Σοφ. 115
 Τριανταφυλλόπουλος Απ. 118, 122

Τριανταφυλλόπουλος Ιωάν. 118
 Τριανταφυλλόπουλος Νικ. 135
 Τριανταφυλλοπούλου Μαριγ. 62
 Τριανταφύλλου Δημ. 118
 Τριανταφύλλου Χάρης 118
 Τρίκαλα 14, 40, 46, 54, 73, 92
 Τρίκερι 27
 Τρικούπης Χαρ. 72
 Τσαγκαρδής Απ. 45
 Τσαγκλί 105, 120
 Τσακατούρης Κ. 96
 Τσαμάκος Γαρ. 89
 Τσαμπέκος Στέργ. 89
 Τσάτσος Κ. 100
 Τσέκος Δημ. 64
 Τσέκος Ιωάν. 129
 Τσέκος Νικ. 89
 Τσέστων Κάρολος 40, 147
 Τσουμπέκος Δ. 132
 Τσουμπέκου Ευαγγελία 132
 Τύρναβος 46

Φ

Φάρσαλα 14, 26, 40, 46, 54, 73, 76,
 78, 82, 90, 103, 105, 122
 Φιλαδελφεύς Αλέξ. 75, 76, 152
 Φιλάρετος Γ. 33, 82
 Φιλιππίδης Αργ. 19, 21, 152
 Φώτης Γ. 145, 146

Χ

Χαλκίδα 21, 35
 Χατζάκος Ηρ. 35, 109, 135
 Χλόη 12, 28, 129, 141, 143, 144
 Χολέβας Ιωάν. 142
 Χριστόδουλος μητροπολίτης 100
 Χριστοδούλου Χρ. 143
 Χριστόπουλος Ν. 105
 Χρυσομάλλης Γερμανός 55
 Χρυσοχοϊδης Αλ. 114
 Χρυσοχόου Μιχ. 13

Ψ

Ψαχούλας Κων. 142

Περιεχόμενα

Προλογικά.....	σελ. 7
Πρόλογος.....	» 9
Η σύσταση του Δήμου Φερών.....	» 11
Η κατάσταση κατά την Τουρκοκρατία.....	» 13
Ματιές στη χρονιά της προσάρτησης.....	» 27
Οι Δήμαρχοι Φερών μετά το 1881.....	» 29
Η σφαγή Χριστιανών το 1821.....	» 33
Ανέκδοτα για τον Δήμαρχο Δημ. Γιαννακόπουλο.....	» 35
Παζάρι και Σιδηρόδρομος.....	» 37
Αποκτήματα του Βελεστίνου.....	» 42
Σχόλια για τον Μαργαρίτη Αποστολίδη.....	» 45
Εκδρομικό κέντρο.....	» 48
Βελεστίνος και γύρω χωριά το 1891.....	» 52
Η ανάδειξη ως δημάρχου του Δ. Γιαννοπούλου.....	» 57
Τζαμιά και πύργοι στο Βελεστίνο.....	» 61
Πρωτομαγίες, γιορτές και ληστείες.....	» 65
Ο Θ. Δηλιγιάννης στο Βελεστίνο.....	» 72
Όταν δεκατίζονταν τα πλατάνια.....	» 74
Τσιφλίκια και γεωργική παραγωγή.....	» 76
Το 1897 και οι δραματικές συνέπειες.....	» 77
Η ζωή ξαναβρίσκει τον ρυθμό της.....	» 86
“Οασis εντός του γυμνού εδάφους”.....	» 89
Πολυχρόνιες προσπάθειες για ανδριάντα του Ρήγα.....	» 91

Συνοπτική αναφορά στους Δημάρχους	σελ. 102
Ο μεγαλύτερος τσιφλικάς της Θεσσαλίας	» 104
Δήμαρχοι και κοινοτάρχες στον εικοστό αιώνα	» 111
Επιχειρηματικές δραστηριότητες των Παπαρρίζων	» 112
Ένας φλογερός αγωνιστής εναντίον των ρουμανιζόντων	» 115
Η προσφορά του Στέργιου Ντόντου	» 117
Επί των ημερών του Αθ. Μαργαριτόπουλου	» 118
Ο φόνος του Κυρίτη Βισβίκη	» 121
Η διαμάχη "Γραικών" και "Βλάχων"	» 126
Οι υπόλοιποι κοινοτάρχες	» 128
1964: Ίδρυση Δήμου Βελεστίνου	» 137
Έργα που μετέβαλαν τη μορφή της κωμόπολης	» 140
Πόσο πράσινο υπάρχει ακόμη;	» 147
Βιβλιογραφία	» 151
Ευρετήριο ονομάτων	» 153

